UČITEĽSKÉ NOVINY

13/2013, 28. február 2013 | Dvojtýždenník o školstve a vzdelávaní | Rozširované bezplatne, Ročník LX

Papamobily pre učiteľov?

Začal by som vtipom z internetu. Najedované chlapisko príde za učiteľom a zrúkne: „Ako to, že mi mlátite chlapca?“

„Ja ho bijem preto, že je na mňa drzý, nadáva mi – prepytujem – do buzerantov,“ vysvetľuje pedagóg, a to je olej do ohňa rozhorčeného rodiča, pri ktorom sa víťazne škerí prežúvajúce chalanisko.

„Ale to je moje dieťa, to mi mlátiť nebudete,“ reve statočný rodič a učiteľ s ním skromne súhlasí: „Máte pravdu. Ja ho mlátiť nebudem. Budem to robiť ako iní. Napíšem mu poznámku, posuniem prípad riaditeľovi, pošleme to na sociálku a na mesto. Oni vám zoberú prídavky, to bude najlepšie. Máte pravdu!“ Zázračné slovíčko prídavky zmenilo situáciu. Bruchatý rodič celou váhou osobnosti začne mlátiť svoju ratolesť s vreskom: „Čo si taký drzý na učiteľa, ty buzerant jeden!“

V mojich školáckych časoch ešte platila ľudová múdrosť: „Ohýbaj ma mamko, pokiaľ som ja Janko, neohneš ma mamo, keď ja budem Jano.“ Keď som v škole nadmieru prekročil hranice slušnosti, vyfasoval som od učiteľa zaucho, a nebolo ich málo. Ani sa mi neprisnilo, žeby som sa s tým posťažoval doma, lebo by som od otca utŕžil ďalšie štyri. V krutých päťdesiatych rokoch v rodinách zotrvačnosťou ešte platila väčšina Božích prikázaní, a to napriek tomu, že Pán Boh bol stále viac na indexe. Aj to spôsobilo, že medzi výchovou ratolestí doma a v škole existoval zväčša nepísaný súlad. Tam i tam bolo zhruba jasné, že z decka-klamára nechceli vychovať hlupáka, podvodníka, zlodeja ani násilníka. Učitelia, bolo medzi nimi nepomerne viac chlapov ako teraz, mali autoritu nielen v škole, ale aj v spoločnosti. V detstve sme povyvádzali všelijaké pestvá, ale vďaka súladu vo výchove medzi rodinou a školou sme zväčša odhadli hranicu, za ktorú nemáme prechádzať.

Dnes je to ináč: Dieťa, alebo ešte viac „tínedžer“, môže všetko. Nedajboh, žeby sa učiteľ škaredšie pozrel na žiaka, už má na krku jeho rodičov, televíziu, bulvárnu tlač a hádam aj políciu. A keby doma rodič nebodaj vyprášil nohavice svojej ratolesti, vyrútia sa na neho tí istí. Práva dieťaťa sú nadovšetko. Máme telefonické linky, na ktoré môžu deti udávať svojich rodičov. V krajných prípadoch je to opodstatnené, ale výrobcovia zákonov zabudli na to, že pri potieraní sadizmu dospelých začali vytvárať priestor na nekontrolovateľný sadizmus detí. Keď tínedžeri „žerú“ nervy celému okoliu, už aj v parlamentoch uvažujú o zákonoch, prostredníctvom ktorých by mal učiteľ akú-takú ochranu, napríklad stal by sa verejným činiteľom a podobne. Po nedávnych výtržnostiach v anglických uliciach odhlasovali poslanci fyzické tresty v školách. My musíme byť demokratickejší. Ak žiak „nakope“ učiteľa, ten môže zavolať políciu. Nebolo by lepšie, keby oddelenie polície sídlilo rovno v školách? Alebo keby v každej triede sedel pri vyučovaní policajt? Alebo – čo keby každému učiteľovi pridelili malý papamobil chránený pancierovými sklami, v ktorom by ho ulicou a televíziou školení „grázli“ nemohli kopnúť alebo aspoň ovaliť? Neviem.

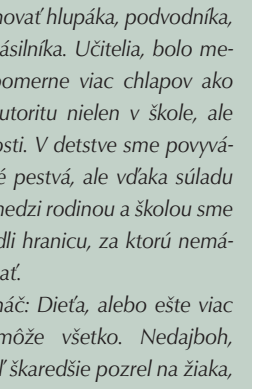

Peter VALO

Podmienky týchto detí v Keur Mbouki na vyučovanie sú veľmi vzdialené tým, aké máme u nás. **Foto Stanislav LEŽOVIČ**

Škola môže mať rozličné podoby

Svet sa globalizuje, vďaka internetu a moderným dopravným prostriedkom sa skracujú vzdialenosti. V časoch, keď by sa zdalo, že človek uvažuje o tom, ako a kde osídliť nejakú novú planétu, ktorú vedci intenzívne hľadajú, však ešte stále na mnohých miestach Zeme riešia základné existenčné problémy spojené s nedostatkom jedla, vody a poskytnutého základného vzdelania. Na svete je spomedzi približne 200 oficiálne registrovaných krajín stále najmenej tretina takých, kde sa riešia (a niekedy aj neriešia) práve tieto základné otázky.

V uplynulých dňoch sa vrátil z Afriky slovenský nesúťažný *dobrodruh.sk Team*, ktorý sa zúčastnil rely Budapešť – Bamako 2013. Navštívil viacero krajín a zaujímal sa aj o to, ako sa vzdelávajú a žijú deti. V batožinovom priestore auta sa viezli pomôcky, ktoré u nás považujeme za absolútne samozrejmé. Medzi deťmi v Afrike vyvolali vlnu nadšenia a vďačnosti. Zošity, ceruzky, perá nie sú takou samozrejmosťou ako v Európe či niekde inde vo vyspelom svete. Expedíciu po prekonaní Gibraltáru čakalo viac ako 5 000 km zákernými kamennými a pieskovými cestami Afriky. Maroko vystriedala drsná Západná Sahara, Mauretánia, Senegal a na záver exotická Guinea-Bissau, kde sa preteky 9. februára končili. V senegalskom meste Saint-Louis a jeho okolí navštívili členovia tímu tamojšie školy. Deti ich privítali s veľkým nadšením. Odovzdali im dary, ktoré pre ne pripravilo občianske združenie *Footprints in the sand* so Súkromnou materskou školou U Soničky z Bratislavy. Dary k deťom putovali zo Slovenska 7 000 kilometrov. „Strávili sme tu zopár krásnych hodín a deti nás nechceli ani pustiť,“ prezradil Stanislav Ležovič, jeden z členov expedície.

Aj keď si súčasná doba vyžaduje vysokú mieru vzdelanosti, ešte stále žije vo svete veľa negramotných ľudí. Čítanie a písanie sa dnes už považuje za samozrejmosť, a predsa sa medzi nami nájdu analfabeti, teda ľudia bez základného vzdelania

(pokračovanie na strane 2)

Upozornenie na hroziace sankcie pre školy

Štátny inštitút odborného vzdelávania pre vás pripravil sériu troch multimediálnych vzdelávacích CD pod názvom *Ako pracovať s chemickými látkami v základných školách, v gymnáziách a v stredných odborných školách*. Táto séria bola pre školy pripravená v rámci národného projektu *Vzdelávanie učiteľov v súvislosti s tvorbou školských vzdelávacích programov* jednak ako pomôcka pre učiteľov chémie na vyučovanie a súčasne ako odborný sprievodca pre každú základnú a strednú školu na prevádzkovanie vlastných chemických laboratórií v súlade so všeobecne záväznými právnymi predpismi. O obsahu všetkých troch pripravovaných CD nosičov sme vás informovali v predchádzajúcich vydaniach Učiteľských novín. Súčasne sme sa touto cestou snažili pre vás pripraviť komplexnú informáciu, ako jednotlivé CD nosiče priamo prakticky používať.

Štátny inštitút odborného vzdelávania v spolupráci so Štátnym pedagogickým ústavom súčasne vydal metodický materiál *Bezpečnosť pri práci s chemickými faktormi na základných a stredných školách*. V predkladanej publikácii nájdete praktický návod na:

- dodržiavanie všeobecne záväzných právnych predpisov podľa zákona NR SR č. 67/2010 Z. z. a jeho vykonávacích predpisov na prácu s chemickými faktormi v základných a v stredných školách,
- predchádzanie rizikám ohrozenia života, zdravia pri práci žiakov, pedagógov a všetkých zamestnancov školy,
- vytváranie priaznivých pracovných podmienok s ohľadom na všetky aspekty súvisiace s bezpečnosťou práce s chemickými faktormi v základných a v stredných školách v rámci jednotlivých foriem praktického vyučovania, ale aj dobrovoľných aktivít výchovno-vzdelávacieho procesu (Chemická olympiáda) v Slovenskej republike.

V základných a v stredných školách je úplný zákaz práce s karcinogénnymi a mutagénnymi faktormi a sú obmedzenia aj na používanie veľmi toxických a toxických látok a zmesí. Kontrolný, resp. inšpekčný orgán je oprávnený v prípade porušenia zákona NR SR č. 67/2010 Z. z. a jeho vykonávacích predpisov na prácu s chemickými faktormi začať správne

(pokračovanie na strane 2)

Funkčná gramotnosť žiakov

Strany 4 – 6

2x5 krokov ku kvalitnému školstvu v Čechách

Strana 8

Vychovávame vinárske osobnosti

Rozhovor s Mgr. Slavomírom Zochom, riaditeľom Strednej odbornej školy vinársko-ovocinárskej v Modre

Strany 9 – 11

Ako ďalej so športovo talentovanými žiakmi v školách?

Strana 14

Maturita 2012 z nemeckého jazyka

Dokument

Strany 25 – 29

OZNAM

Termíny jarných prázdnin

- **Košický a Prešovský kraj:** 18. február (pondelok) až 22. február 2013 (piatok); školské vyučovanie sa začne 25. februára 2013 (pondelok).
- **Banskobystrický, Žilinský a Trenčiansky kraj:** 25. február (pondelok) až 1. marec 2013 (piatok); školské vyučovanie sa začne 4. marca 2013 (pondelok).
- **Bratislavský, Nitriansky a Trnavský kraj:** 4. marec (pondelok) až 8. marec 2013 (piatok); školské vyučovanie sa začne 11. marca 2013 (pondelok).

REFORMA

1. národná konferencia učiteľov chémie

Na Katedre chémie Fakulty prírodných vied Univerzity M. Bela v Banskej Bystrici sa 1. februára konala 1. národná konferencia učiteľov chémie nazvaná *Prezentácia inovatívnych trendov a koncepčných zámerov vo vyučovaní, hlavne v predmete chémia na všetkých typoch škôl*.

Prezentujúci aj účastníci konferencie prišli zo všetkých kútov Slovenska. V hlavných referátoch odznela aktuálna téma *Reforma, čo bolo, čo je a čo bude*. Prednášajúcimi boli doc. PaedDr. Viliam Kratochvíl, PhD., riaditeľ Štátneho pedagogického ústavu, PaedDr. Martin Bodis, PhD., presadzovateľ myšlienok spoločnej školy, a RNDr. Helena Vicenová, ktorá vo svojom príspevku analyzovala reformu v predmete chémia od roku 2008 doteraz.

Plenárne príspevky boli rozdelené do dvoch sekcií: *Odborné témy z pohľadu vysokoškolských odborníkov a Učitelia učiteľom – aktivity a skúsenosti učiteľov základných a stredných škôl*.

Z konferencie jednoznačne vyplynula potreba spolupráce učiteľov všetkých typov škôl a ich vzájomná prepojenosť. Jednou z najdôležitejších úloh Združenia učiteľov chémie (ZUCH) je sprostredkovanie odborných informácií, ale aj oboznamovanie učiteľov s aktuálnymi zmenami v školstve, čo sa v predchádzajúcom období nedialo. Účastníci konferencie dostali na CD zborník príspevkov z konferencie. Ten je spolu s videozáznamami uverejnený na stránke www.zuch.sk/konferencia.html.

RNDr. Helena VICENOVÁ, predsedníčka správnej rady ZUCH

Upozornenie na hroziace sankcie...

(dokončenie zo strany 1)

konanie, ktoré sa môže skončiť zákazom činnosti (prevádzkovania laboratória) alebo vysokou pokutou. V prípade pracovného úrazu (intoxikácie alebo nehody na pracovisku) nastupuje osobná právna zodpovednosť tak štatutárneho zástupcu školy, ako aj pedagogického zamestnanca, ktorý zabezpečuje vyučovací proces.

Práca s chemikáliami musí preto byť riadená a kontrolovaná. Návod na zavedenie vhodného systému na prácu s chemikáliami vo vašej škole vám poskytujú spomínané vzdelávacie materiály – CD a metodika, v ktorých súčasne nájdete aj postup krokov, ako sa vyhnúť vyššie uvedeným rizikám.

Multimediálne vzdelávacie CD pre základné a stredné školy je súčasťou 13. čísla Učiteľských novín. Metodická príručka bola po jednom kuse zaslaná do každej základnej a strednej školy na celom Slovensku už v decembri 2012.

Ing. Renáta MAJERNÍKOVÁ, projektová manažérka

Škola...

(dokončenie zo strany 1)

a znalosti písma. Na svete je ich až 890 miliónov, z toho dve tretiny žien. Najčastejšou príčinou negramotnosti obyvateľstva je zlá ekonomická situácia krajín. Niektoré chudobnejšie štáty sveta neposkytujú obyvateľstvu iné ako základné vzdelanie. Ak im to umožňuje situácia, mladí ľudia z týchto krajín odchádzajú za vzdelaním do vyspelých štátov, a to najmä do USA a Európy, kde si väčšinou nájdu prácu a usadia sa.

Svet sa globalizuje, ale stále potrebuje viac porozumenia, dobra a spolupráce. Viaceré slovenské školy kooperujú so svojimi rovesníkmi nielen v Európe, ale aj na americkom, ázijskom či africkom kontinente. Je to nástroj na to, aby porozumeli svetu a jeho problémom. Lebo ich riešenie bude raz aj v ich rukách.

Peter BALÁŽ
Foto Stanislav LEŽOVIČ

Rozlúčka s deťmi pred školou v Keur Mbouki.

Desaťročnou dochádzkou sme splnili úlohu Milénia

ŠKOLSKÁ DOCHÁDZKA

Ustanovením dĺžky povinnej školskej dochádzky na desať rokov sa Slovenská republika zaradila medzi väčšinu európskych krajín s rovnakým trvaním povinnej školskej dochádzky.

Kým žiaci v Českej republike, Rakúsku či Fínsku navštevujú školu povinne 9 rokov, v Portugalsku je to 12 rokov, v Maďarsku a Holandsku dokonca 13 rokov. Povinná školská dochádzka sa v Slovenskej republike začína od šiesteho roku veku dieťaťa dosiahnutím školskej spôsobilosti, keď nastupuje do 1. ročníka. V prípade nedosiahnutia školskej spôsobilosti býva dieťaťu povinná školská dochádzka odložená o jeden rok alebo je zaradené do nultého ročníka. V tomto prípade začína žiak plniť povinnú školskú dochádzku už v nultom ročníku.

Národný program výchovy a vzdelávania v Slovenskej republike na najbližších 15 až 20 rokov, známy pod názvom *Milénium*, navrhol pre oblasť materských škôl legislatívne zaviesť povinnú dochádzku pre päťročné deti, a to až po ich vstup do základnej školy. Školský zákon z roku 2008 upravil postavenie materskej školy tým, že ju zaradil do sústavy škôl, keďže predtým patrila do skupiny školských zariadení. Vzdelávanie detí v materských školách sa tak uskutočňuje podľa vzdelávacích programov. V snahe zvýšiť zaškolenosť detí zákon zaviedol tiež preplácanie príspevku od rodiča zo strany štátu za deti jeden rok pred plnením povinnej školskej dochádzky. Od platenia tohto poplatku oslobodil aj zákonných zástupcov, ak sú poberateľmi dávok v hmotnej núdzi.

Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR spracovalo informáciu o stave plnenia úloh *Milénia*. Ustanovením dĺžky povinnej školskej dochádzky na desať rokov bol naplnený jeden z jeho cieľov.

Michal KALIŇÁK, hovorca ministra

Slovenský jazyk a literatúra v škole po 59 rokoch vydávania skončil

UČEBNÉ POMÔCKY

Stav financovania slovenského školstva sa odráža aj na jeho materiálnom a technickom zabezpečení. Chýbajú nielen učebnice, ale deficit peňazí sa prejavuje aj v nedostatočnej výbave škôl učebnými pomôckami, literatúrou a v poslednom čase i krízou v oblasti pedagogickej tlače. Podľa informácií zo škôl už dlhší čas nedostávajú základný a kľúčový časopis pre rozvoj pedagogickej vedy na Slovensku Pedagogickú revue a pred pár mesiacmi zanikol jediný profesijný časopis učiteľov slovenčiny Slovenský jazyk a literatúra v škole. O vysvetlenie sme požiadali autorku viacerých učebníc slovenského jazyka a literatúry a dlhoročnú vedúcu redaktorku tohto časopisu PhDr. Natáliu Ihnátkovú, CSc.

Prečo prestal vychádzať časopis Slovenský jazyk a literatúra v škole? Čo sa stalo, aký je stav?

Prestal vychádzať preto, že dotácie zo strany ministerstva školstva sa každý rok znižovali do tej miery, že financovanie časopisu sa už nedalo ďalej zabezpečiť. Vydávaniu časopisu nepomohli ani mnohé školské zmeny, keď sa učitelia začali sústreďovať na iné veci ako vzdelávanie a kvalita vyučovania. Prestalo sa čítať, študovať. Hodnoty toho, čo by mali učitelia vyznávať a rešpektovať, sa zmenili. Nie je to dobrý stav. Nejde už o vzdelanie, často sa iba diskutuje o administratívnych a existenčných veciach, čo sa premieta aj do kvality učiteľov. Dnes sa dá iba konštatovať, že slovenčinári zostali bez svojho kľúčového časopisu, ktorý pomáhal ich profesijnému rozvoju a vzdelávaniu. **(r)**

Karnevalová promenáda

KULTÚRA

Známa ľudová pieseň *Fašiangy, Turíce* charakterizuje zimné predveľkonočné obdobie spestrené zábavami a radovánkami. V nápaditom programe školského podujatia *Karneval* pre žiakov ZUŠ Jána Albrechta na Topoľčianskej ul. v Bratislave-Petržalke tesne pred Popolcovou stredou 11. februára 2013 dostali možnosť prezentovať tvorivé schopnosti a nápady v defilé karnevalových masiek žiaci všetkých odborov školy. Prepojenie hudobného, literárno-dramatického, audiovizuálneho, tanečného a výtvarného odboru poukázalo na význam spolupráce a dosiahnutia výsledného súladu kreativity a nápaditých momentov. Porota na čele s Mgr. art. Martinom Ťažkým hodnotila celkový dojem prehliadky. V závere podujatia ocenila najnápaditejšie karnevalové masky. Odmenení drobnosťami boli všetci účastníci. Priebeh sledovali rodičia so svojimi najmenšími ratolesťami. **(bd), foto (hb)**

STRUČNE

Rada Fondu na podporu vzdelávania

Do 3. apríla 2013 je možné predkladať návrhy na členov rady novozriadeného Fondu na podporu vzdelávania. Túto možnosť majú podľa zákona odborové organizácie, ktoré zastupujú pedagogických zamestnancov, a právnické osoby zastupujúce zriaďovateľov škôl. **(min)**

Aktuálne o školstve

Dňa 15. marca 2013 uskutoční Odborový zväz pracovníkov školstva a vedy na Slovensku spolu s partnerskými reprezentačnými organizáciami v rezorte školstva odbornú konferenciu s medzinárodnou účasťou. *Slovenské školstvo v období krízy a systémových zmien* je názov a nosná téma konferencie, ktorá sa uskutoční v priestoroch Kongresového centra Vysokoškolského internátu Družba Univerzity Komenského na Botanickej 25 v Bratislave. Cieľom konferencie je prezentovať názory pedagógov, vedeckých a výskumných zamestnancov na aktuálne otázky slovenského školstva a možnosti jeho ďalšieho vývoja.

Podrobnejšie informácie o konferencii môžete získať na stránke www.ozpsav.sk v časti *Konferencia*. **(red)**

Nové centrum voľného času

Minister školstva, vedy, výskumu a športu SR Dušan Čaplovič sa 16. februára zúčastnil na slávnostnom otvorení nového centra voľného času Olymp center v Komárne. Na slávnostnom akte sa zúčastnil aj prezident Slovenskej republiky Ivan Gašparovič a zakladatelia centra voľného času slovenskí rýchlostní kanoisti bratia Michal a Richard Riszdorferovci. Súčasťou centra bude okrem wellness a fitnes aj zábavný park Jump Land pre deti. **(mi)**

UČITEĽSKÉ NOVINY
Dvojtýždenník o školstve a vzdelávaní

Vydáva Štátny inštitút odborného vzdelávania.
Adresa vydavateľa: Bellova 54/a, 833 63 Bratislava, IČO: 17314852

Učiteľské noviny vychádzajú ako súčasť národného projektu *Vzdelávanie učiteľov v súvislosti s tvorbou školských vzdelávacích programov*.

Adresa na doručovanie pošty:
Vydavateľstvo Parentes
P. O. Box 17, 902 01 Pezinok
e-mail: uciteliazneba@gmail.com

Šéfredaktor:
PhDr. Ľubomír Pajtinka, PhD.,
tel.: + 421 904 700 570,
e-mail: uciteliazneba@gmail.com

Redakčný tím:
Prof. PhDr. Miron Zelina, DrSc.,
e-mail: zelina@fedu.uniba.sk
Dušan Mikolaj,
e-mail: dusanmikolaj@gmail.com
Mgr. Milan Soukup,
e-mail: mgr.milan.soukup@gmail.com
Ľudovít Pomichal,
e-mail: ludo@pomichal.sk
Mgr. Tomáš Mikolaj,
e-mail: mykolight@gmail.com

Fotoreportér: PhDr. Ján Súkup,
e-mail: sukup@stonline.sk

Design: Branislav Malík, ARTWORK

Nevyžiadané rukopisy nevraciame.

Redakcia si vyhradzuje právo upraviť titulok príspevku a vykonať v rukopise potrebné štylistické, jazykové a ďalšie úpravy, ako aj rozhodnúť o jeho nezaradení. Redakcia sa nemusí stotožňovať s obsahom príspevkov.

Tlač: Versus, a. s., Moskovská 4, 811 08 Bratislava, prevádzka Pribinova 21, 819 46 Bratislava

Vydávanie Učiteľských novín finančne podporuje Európsky sociálny fond.

Učiteľské noviny sa distribuujú zadarmo.
Zadané do tlače 28. 2. 2013.

EV 2461/08

Príležitosť pre gymnáziá stať sa modernými

ASFEU

Gymnáziá z Bratislavského samosprávneho kraja majú do polovice apríla príležitosť predkladať žiadosti o nenávratný finančný príspevok (NFP). Agentúra Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR pre štrukturálne fondy EÚ (ASFEU) vyhlásila koncom januára výzvu vo výške 1,6 milióna eur, ktorá má tieto stredné školy finančne podporiť v modernizácii vzdelávania. Žiadatelia o NFP sa môžu uchádzať minimálne o 75-tisíc a maximálne o 250-tisíc eur. V rámci operačného programu Vzdelávanie je to piata výzva z opatrenia Premena tradičnej školy na modernú pre Bratislavský kraj.

„Gymnáziá boli v rámci stredoškolského vzdelávania vždy považované za akúsi bránu k štúdiu na vysokej škole. V porovnaní s odbornými školami je ich menej, a práve investícia do vzdelávacieho systému a inovácia výučby lepšie pripraví absolventov na aktuálne a perspektívne potreby vedomostnej spoločnosti, ako aj ich nadväzujúce vzdelávanie v systéme vysokých škôl a ďalšieho vzdelávania. Schválenie projektov, na základe ktorých udeľujeme školám financie, netreba chápať iba v materiálnej rovine, hoci mnohé školy zápasia práve s týmto problémom. Väčšina potenciálnych žiadateľov sa na nás obracia s otázkami, či je možné financovať napríklad nákup nových stoličiek alebo skríň, keďže vybavenie mnohých škôl je, žiaľ, v dezolátnom a zastaranom stave. Ide o požiadavky, ktorých financovanie nie je v našej kompetencii. V rámci výzvy je však možný nákup didaktických prostriedkov. Popri inovácii učebných textov, príručiek, vybavenia laboratórií (biologického, chemického či fyzikálneho) ide aj o aktivity na úrovni samotného vzdelávania žiakov a učiteľov. Napríklad v tejto aktuálnej výzve sa kladie dôraz na vyučovanie matematiky a prírodovedných predmetov s cieľom zvýšenia záujmu žiakov o technické študijné odbory“, uviedol generálny riaditeľ ASFEU Marián Kostolányi. Školy môžu svoje projekty orientovať aj na koordináciu vyučovania matematiky a fyziky, chémie, biológie, ako aj na ďalšie vzdelávanie pedagógov.

V rámci série článkov *Europrojekty menia naše školy* vám priblížime, akými aktivitami sa môžu gymnáziá premeniť na moderné.

Agentúra Ministerstva školstva SR pre štrukturálne fondy EÚ

Operačný program VZDELÁVANIE

Európska únia
Európsky sociálny fond

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť / Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ.

Otvárame brány modernému vzdelávaniu

Bratislavské Gymnázium Ladislava Novomeského získalo na svoj projekt viac ako 114-tisíc eur. S aktivitami projektu začala škola začiatkom roka 2009 a za dva roky sa jej podarilo naštartovať využitie eLearningu v bežnom vyučovaní. Študenti, ktorí boli súčasťou implementácie ôsmich nových vzdelávacích programov, sa zdokonalili v používaní informačno-komunikačných technológií.

Škole sa podarilo vytvoriť aj materiálno-technické a personálne podmienky na inovácie metód vyučovania – päť učební so všetkými potrebnými didaktickými pomôckami. Na webovej stránke školy je aj voľne prístupná „knižnica“ elearningových materiálov, ktorá poskytuje množstvo potrebných informácií pre žiakov a pedagógov.

Kompletné informácie o predmetnej výzve nájdete na webovej stránke www.asfeu.sk v časti *Aktuálne výzvy* pod operačným programom Vzdelávanie. Prípadné otázky k výzve je možné posielať na adresu opv@asfeu.sk.

Na tejto adrese zároveň radi privítame vaše spontánne informácie o výsledkoch a úspechoch projektov realizovaných z operačného programu Vzdelávanie, ktoré sa vám podarilo dosiahnuť a o ktoré sa vaša škola chce podeliť prostredníctvom ASFEU.

Odbor informovania a publicity
www.asfeu.sk

SÚŤAŽ

Možnosť pre základné a stredné školy

Slovenský olympijský výbor (SOV) v spolupráci so Slovenskou olympijskou akadémiou (SOA) a s jej kultúrnou komisiou pripravil dve súťaže pre základné a stredné školy – výtvarnú súťaž Maskot slovenského olympijského tímu na ZOH 2014 v Soči očami detí a literárnu súťaž na tému čistého športu bez dopingu s názvom Šport je krásny, neberte nám ilúzie. Uzávierka oboch je 20. mája 2013.

SLOVENSKÝ OLYMPIJSKÝ VÝBOR

Výsledky súťaží budú zverejnené prostredníctvom webovej stránky SOV www.olympic.sk najneskôr do polovice júla 2013. Vyhlásenie výsledkov a ocenenie víťazov výtvarnej aj literárnej súťaže sa uskutoční pri slávnostnej príležitosti na jeseň roku 2013. Slovenský olympijský výbor ocení víťazné práce vo všetkých kategóriách diplomami a vecnými cenami.

Na SOV oba projekty organizačne zastrešuje Ivana Motolíková (tel. č.: 02/4925 6119, fax: 02/4925 6102, e-mail: motolikova@olympic.sk).

SOV ako organizátor súťaží verí, že účastníci svojou tvorivou invenciou a aktívnou účasťou prispejú k šíreniu olympijských myšlienok. **(red)**

Týždeň farieb a zdravej výživy

VÝCHOVA K ZDRAVIU

Žiaci našej Základnej školy s materskou školou na Demänovskej ul. v Liptovskom Mikuláši sa rozhodli napodobniť farebnú škálu prírody aj v triedach. Každému dňu v týždni prislúchala iná farba a tú sme použili aj pri výbere desiatej a oblečenia.

Na pondelok sme si určili červenú farbu. Všetci žiaci mali oblečené niečo červené a ich desiatové boxy boli plné jabĺčok, paradajok a jahôd. Počas popoludňajšej prechádzky nás trošku vyfúkal vetrík a deti sa s úsmevom navzájom obzerali, kto z nich je červenší. Oranžový utorok rozvoňal celú školu citrusovou vôňou. Streda – žltý deň – bola rozžiarená a hádam aj najtepšia. Žltá inšpirovala žiakov na výtvarnej výchove. Z prinesených banánov vytvárali obrázky – slniečka, mesiačiky, kvietky... Štvrtok bol modrý a desiatové boxy preplnené slivkami a hroznom, ktoré sa nekonzumovali len čerstvé, ale sme ich aj nakrájali a sušili. Popoludní v školskom klube detí si deti, pokračujúc v téme zdravej výživy, vytvorili potravinovú pyramídu a z recyklovaného papiera vyrobili taniere a misky na sušené ovocie. Posledný deň školského týždňa bol zelený.

Počas celého týždňa deti získali veľa poznatkov o zdravej výžive, a to zážitkovou formou vyučovania. Takto sa nám podarilo motivovať ich k zvýšenej konzumácii ovocia a zeleniny a v triedach tiež cítiť väčšiu spolupatričnosť, keďže všetci navzájom sme sa, myslím, obohatili o ducha tímovej práce.

Mária KOVÁČOVÁ, vychovávateľka

O finančnej gramotnosti netradične

EKONOMIKA

V rámci zvýšenia finančnej gramotnosti sa žiaci Strednej odbornej školy obchodu a služieb v Komárne zúčastnili besedy *Zbohatni umom*, ktorá bola rozdelená do štyroch tematických blokov a mala za cieľ vzbudiť záujem žiakov o vlastné financie, zvýšiť ich uvedomelosť k svojmu finančnému správaniu sa.

V prvom tematickom bloku sa zoznámili s významom financií, ako financie súvisia s ich vlastnými cieľmi a životnými potrebami. Lektor poukázal na množstvo peňazí, s ktorým ľudia disponujú počas svojho života. Keďže ľudia vidia z veľkého množstva celoživotného príjmu aktuálne len malú čiastku (väčšinou len mesačnú mzdu), sú náklonní myslieť si, že s takým malým množstvom nemá význam nijako extra sa zaoberať. Počas prednášky žiaci mali možnosť vypočítať si, koľko peňazí budú mať k dispozícii počas produktívneho života na realizáciu svojich potrieb a cieľov.

V druhom bloku sa oboznámili so zložením a s fungovaním finančného trhu. Dôležitým momentom bloku bolo poznanie, že prakticky počas celého života budú chcieť „kupovať peniaze za peniaze“. Počas obdobia, keď budú chcieť sporiť, si budú kupovať za vlastné peniaze viac peňazí vo forme úrokov od finančných inštitúcií. Na druhej strane pri úveroch si kupujú menej peňazí, ako sú ich vlastné. Lektor poukázal použitím príkladov zo života, ako zle dokážu hospodáriť ľudia s vlastnými financiami, ako často a ľahkomyseľne využívajú kúpu „menej peňazí“ vo forme úverov.

Tretí blok bol zameraný na význam plánovania finančných aktivít a rozpočtu rodiny. V tomto bloku sa žiaci dozvedeli, ako majú postaviť priority finančného plánu, ako a prečo majú rozdeliť svoje financie aj z pohľadu času. Dozvedeli sa, ako trhové hospodárstvo ovplyvňuje obchodné návyky ľudí (čo všetko kupujú a prečo) a aké chyby najčastejšie robia mladí ľudia na začiatku svojho produktívneho veku.

Štvrtý blok bol zameraný na význam dôchodkového systému v živote ľudí. Použitím kriviek demografického vývoja v SR od roku 1946 s prognózou až do roku 2050 lektor ukázal hlavnú príčinu nepriaznivého vývoja očakávaných dôchodkov. Žiakom bol vysvetlený dôchodkový systém v SR, ako sa vytvárajú dôchodky v I., II. a III. dôchodkovom pilieri. Na názorných príkladoch pochopili, aké dôležité je začať včas sporiť.

Ing. Zoltán SÁNTHA

Ako sa žije v Jazernici

ĽUDOVÁ KULTÚRA

Z našich životov a škôl sa už pomaly vytráca tradičná ľudová kultúra a páračky sú veru už dnes raritou. No deti zo Základnej školy v Jazernici sa dozvedeli, odkiaľ sa berie perie vo vankúšoch...

Útulné, krásne, ale najmä v ľudovom štýle – aj takto privítali deti z Jazernice miestne ženy a folklórny súbor Jedľovina z Kysuckého Nového Mesta vo svojej škole. Nechýbala výzdoba, doma tkané obrusy, drevené varešky, fotografie z čias minulých a deti oblečené v krojoch. Hostia deťom prístupnou a predovšetkým zaujímavou formou priblížili všetko, čo robili ich mamy, staré mamy i oni ako deti vtedy, keď vonku vládla tuhá zima. Svoje rozprávanie sprevádzali spevom, tancom a tiež ukážkami, ako párať perie, čo si deti aj s radosťou vyskúšali. A aby bolo všetko tak, ako na poriadnych páračkách má byť, po skončení bola hostina, na ktorej nechýbali tradičné šišky, sušené jablká, teplý čaj a tanec s maskami.

Všetci sme mali dobrý pocit, že tradície a zvyky našich starých mám a starých otcov majú pokračovateľov v ich deťoch a vnukoch...

Kolektív učiteľov ZŠ Jazernica

ZÁPISY DO MŠ

Predškolská výchova

V materských školách sa začali zápisy detí. Riaditeľ materskej školy po dohode so zriaďovateľom zverejní termín podávania žiadostí a podmienky prijímania. Zápisy detí do materských škôl sa konajú v tradičnom termíne od 15. februára do 15. marca.

Dieťa sa prijíma na základe písomnej žiadosti zákonného zástupcu, ktorú predloží riaditeľovi spolu s potvrdením o zdravotnom stave dieťaťa od všeobecného lekára pre deti a dorast. V žiadosti o prijatie dieťaťa sa uvádzajú základné identifikačné údaje o dieťati, ako meno a priezvisko, dátum narodenia, rodné číslo, adresa bydliska, štátna príslušnosť, národnosť a tiež žiadaný vyučovací jazyk a forma výchovy i vzdelávania dieťaťa v materskej škole (celodenná, poldenná). Žiadosť o prijatie dieťaťa do materskej školy obsahuje aj meno a priezvisko rodičov/zákonných zástupcov dieťaťa, ich adresu a telefonický kontakt.

Ak ide o dieťa so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, zákonný zástupca predloží navyše vyjadrenie príslušného zariadenia výchovného poradenstva a prevencie. Dieťa po dovŕšení dvoch rokov veku môže byť prijaté do materskej školy, ak sú vytvorené vhodné materiálne, personálne a iné potrebné podmienky.

Na predprimárne vzdelávanie v materských školách sa prijíma spravidla dieťa od troch do šiestich rokov veku. **(min)**

Ilustračné foto Ján SÚKUP

Funkčná gramotnosť žiakov

VZDELÁVANIE PEDAGÓGOV

Všeobecne je známe, že naši deviataci sa opakovane v medzinárodných meraniach PISA a štvrtáci v PIRLS umiestňujú v podpriemere krajín OECD vo všetkých troch meraných oblastiach: prírodovednej gramotnosti, matematickej i čitateľskej. Na základe toho nariadil už roku 2008 minister školstva urobiť analýzu tohto stavu. Úlohu vtedy riešil Ústav humanitných štúdií Pedagogickej fakulty UK za spoluúčasti slovenských odborníkov na jednotlivé oblasti. Konkrétne čitateľskú gramotnosť analyzoval P. Gavora z Pedagogickej fakulty UK, výsledky PIRLS E. Žovinec z Pedagogickej fakulty UKF v Nitre, výsledky matematickej gramotnosti J. Butaš z Pedagogickej fakulty KU v Ružomberku a výsledky prírodovednej gramotnosti S. Holec a jeho spolupracovníci z Prírodovedeckej fakulty UMB v Banskej Bystrici. Výsledky boli predložené 18. augusta 2009 Gremiálnej porade ministra školstva, správa bola prijatá a na jej základe mali rozpracovať a realizovať jednotlivé opatrenia na nápravu priamo riadené organizácie ministerstva školstva za spoluúčasti škôl a školských zariadení (Štátny pedagogický ústav, Štátny inštitút odborného vzdelávania, Národný ústav certifikovaných meraní vzdelávania, metodické centrá, Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie, krajské školské úrady a Ústav informácií a prognóz školstva).

Analýza príčin neúspechov žiakov v skúškach gramotnosti

Analýza neúspechov našich žiakov v skúškach funkčnej gramotnosti poukázala na tieto hlavné príčiny:

1. slabé výsledky spôsobené metódami, spôsobmi výučby, riadením výchovno-vzdelávacieho procesu a vzťahmi učiteľ – žiak,
2. obsah vzdelávania,
3. materiálno-technické vybavenie škôl vrátane učebníc, metodických materiálov, finančnej a inej stimulácie práce učiteľov a škôl.

Ako významné, dominujúce príčiny zlyhania našich žiakov neboli identifikované výber vzorky, použité metódy zisťovania funkčnej gramotnosti, spolupráca školy s rodinou, aj keď aj v týchto oblastiach možných príčin sa dá o niektorých faktoroch diskutovať. Materiálno-technické vybavenie škôl, finančné ohodnotenie učiteľov, sociálna pozícia učiteľov, úroveň pedagogickej prípravy učiteľov na vysokých školách, sociálna a ekonomicko-politická situácia štátu boli identifikované ako príčiny, ktoré pôsobia nad systémom funkčnej gramotnosti.

Všeobecnejšie možno konštatovať, že prvá príčina sa dotýka práce učiteľov, vychovávateľov, odborných pracovníkov (podporných služieb škole), ďalšie dve príčiny skôr makroriadenia školstva. I keď nie je možné jednoznačne určiť poradie príčin, pretože jedna príčina podmieňuje druhú, sú navzájom prepojené. Napríklad, pokiaľ by sa optimálne zabezpečili platy, materiálno-technické vybavenie škôl a stanovil by sa kvalitný obsah (makroriadiace aspekty zlepšenia systému), je otázka, či by sa zlepšili metódy, spôsoby vzdelávania zo strany učiteľov. Platí to aj naopak, pokiaľ by sme pripravili kvalitných učiteľov, je možné za daného stavu materiálno-technického vybavenia škôl, bez zvýšenia platov, bez zmeny obsahu zlepšiť vzdelávacie výsledky žiakov? Vyslovujeme predpoklad, že je potrebné snažiť sa o zlepšenie všetkých aspektov, t. j. aj o kvalitné zabezpečenie práce škôl z hľadiska ich vybavenia, obsahu vzdelávania, predpisov, zákonov, finančného ohodnotenia, sociálneho postavenia (faktor makroriadenia), aj o zlepšenie kvality práce pedagógov, čo znamená ich kvalitnejšie vzdelávanie, prípravu na učiteľské povolanie, celoživotné vzdelávanie. V tomto zmysle bol aj tvorený zákon o pedagogických a odborných zamestnancoch (č. 317/2009 Z. z.).

Vzhľadom na hospodársku a ekonomickú krízu je ťažké očakávať, že sa podstatne a rýchlo zmenia ekonomické podmienky škôl a školských zariadení, i keď je nevyhnutné, aby každý – od učiteľov cez riadiacich pracovníkov, odbory, stavovské organizácie, verejnosť, regionálne samosprávy až po rodičov a vládu – vytvoril a zvýšil tlak na zlepšenie podmienok práce škôl, učiteľov. Je to jedna z ciest, ktorá je možná na zlepšenie systému vzdelávania a výchovy, ale je to cesta, ktorá nezáleží len na učiteľoch. Druhou a súbežnou možnosťou je zlepšiť prácu pedagógov a odborných pracovníkov. Táto cesta je viac v „rukách" školského systému, preto bol vytvorený aj zákon o pedagogických a odborných zamestnancoch, ako aj zákon o celoživotnom vzdelávaní. Uvedené zákony vytvorili legislatívne podmienky na to, aby učitelia boli viac motivovaní sa vzdelávať, zdokonaľovať. Prirodzene, je to proces, ktorý si vyžaduje svoj čas, a nemožno očakávať rýchle výsledky. Príprava učiteľov, pedagógov, odborných pracovníkov si vyžaduje zmeny vo výbere uchádzačov na učiteľské prípravky, vyžaduje si zmeny v ich pregraduálnej príprave, v ich celoživotnom vzdelávaní.

Podporu motivovaného a permanentného, celoživotného vzdelávania nachádzame aj v zisteniach TALIS (medzinárodné meranie postojov učiteľov k práci), kde sa uvádza, že v ostatných krajinách sa až 90 % pedagógov zúčastnilo v posledných 18 mesiacoch nejakej formy vzdelávania (kvalifikačné programy, workshopy, konferencie, tímové výskumy, semináre, projektová domáca a medzinárodná práca a pod.), zatiaľ čo na Slovensku bol tento podiel len 75 %! Na druhej strane, v tom istom prieskume TALIS sa zistilo, že na Slovensku je situácia v pedagogickej príprave učiteľov podľa riaditeľov škôl omnoho lepšia ako v sledovaných krajinách. V 25 % krajín z 22 sledovaných boli sťažnosti na prípravu učiteľov pre prax, na absenciu a fluktuáciu učiteľov, zatiaľ čo na Slovensku sa len 6 % riaditeľov škôl sťažovalo na nie dobrú prípravu učiteľov, na ich absencie, odchody z povolania.

Napriek tomu si myslíme, že je treba urobiť množstvo opatrení, aby sa zlepšila pregraduálna príprava pedagógov a aby sa tiež zvýšil podiel vzdelávajúcich sa učiteľov, ktorí sú už v praxi. Nie dobré vzdelávacie výsledky našich žiakov aj v meraniach PIRLS, aj v meraniach PISA, ale aj v meraniach národných (výsledky deviatakov, inšpekčné správy, maturity) ukazujú na *nevyhnutnosť* zmien, na ktorých by sa malo permanentne pracovať a každoročne vyhodnocovať, čo sa urobilo a s akou účinnosťou. Pri prijímaní zákona o výchove a vzdelávaní roku 2008 sa prijalo uznesenie, aby sa vláde SR každoročne predkladala správa o postupe reformy. Žiaľ, toto uznesenie vlády sa nedodržiava, čo je škoda. Je už skoro pravidlom, že len čo príde nová vláda, mení aj dobré, zabehané veci, kritizuje všetko predchádzajúce a, logicky, nekontroluje, ako sa postupuje pri realizácii zmien. Chýba nielen stála kontrola krokov zmien, ale aj ich korekcia, inovácia. Bez objektívneho vyhodnotenia toho, čo sa urobilo alebo robí, je ťažko očakávať inovácie a zlepšenie stavu školstva na Slovensku.

Návrhy na zlepšenie vzdelávacích výsledkov

Návrhy na zlepšenie výsledkov vo funkčnej gramotnosti žiakov možno rozdeliť, dekomponovať na všeobecné, týkajúce sa všetkých škôl, ich makro- a mikroriadenia, a potom na návrhy podľa jednotlivých oblastí či už z hľadiska gramotností – čitateľskej, prírodovednej a matematickej, alebo z iných hľadísk. Dá sa uplatniť vertikálny systémový prístup k navrhovaným zmenám (od celospoločenských zmien cez zmeny v riadení školstva, zmeny v metódach, obsahu, podmienkach a školskom prostredí až po zmeny konkrétne v jednotlivých gramotnostiach, kompetenčných oblastiach, predmetoch).

Návrhy sa sústreďujú do týchto oblastí:

a) zlepšiť pedagogický *výskum* na Slovensku vrátane zriadenia fakultných škôl, kvalitných časopisov, zlepšiť prácu na poznávacích, diagnostických a hodnotiacich nástrojoch a pracovať na tom, aby politici brali do úvahy odporúčania odborníkov,
b) inovovať *obsah* vzdelávania vrátane spresnenia štandardov, kompetencií a ich vzťahov; postupne zaviesť inkluzívne vzdelávanie podľa kompetenčných oblastí; prvé zásadné kroky boli urobené vymedzením štátnych programov, zavedením výučby cudzích jazykov a informačných technológií,
c) posilniť *výchovnú* stránku vzdelávania a práce škôl a školských zariadení vzhľadom na rastúci počet negatívnych javov v správaní detí a mládeže, venovať pozornosť prevencii negatívnych javov; táto úloha je súčasťou tvorby výchovných programov na školách, ktoré určuje zákon č. 245/2008 Z. z.,
d) zlepšiť kvalitu *učebníc*, zlepšiť vydávanie učebníc, vydávať aj alternatívne učebnice a metodické materiály, využívať pri tom moderné informačné technológie,
e) najmä modernizovať *vyučovací proces*, používať viac tvorivých, motivujúcich metód, projektových, heuristických, dialogických metód, aby sa zmenil štýl práce učiteľa z direktívneho na menej direktívny pri zachovaní náročnosti a disciplíny žiakov; viac využívať hospitačnú činnosť,
f) uplatňovať celonárodné a medzinárodné *merania* so zverejnením výsledkov na výstupe z materských škôl, I. a II. stupňa ZŠ, na stredných školách, viac využívať sebahodnotenie žiakov, škôl; prvým krokom k tomu bolo vytvorenie samostatného pracoviska – Národného ústavu certifikovaných meraní vzdelávania, od ktorého sa očakáva každoročná spätná väzba o úrovni dosahovaných výsledkov škôl,
g) vytvoriť a poskytnúť kvalitné *vzdelávacie* celoživotné projekty pre učiteľov; zlepšiť personálnu politiku vrátane kariérových ciest pedagógov a odborných zamestnancov a zvýšiť celkové finančné hodnotenie, ale aj s pridanou hodnotou pre tých, ktorí sa vzdelávajú a zlepšujú svoju prácu,
h) racionalizovať, profesionalizovať a decentralizovať *riadenie* škôl a školských zariadení; zvyšovať podiel štátnych dotácií do škôl; zaviesť integrovaný model prevencie na školách; dať do škôl počítače, modernú techniku, zvýšiť platové ohodnotenie pedagógov a odborných pracovníkov,
i) skvalitniť spoluprácu s *rodičmi*, regionálnou samosprávou a mimovládnymi organizáciami,
j) naliehavým problémom je výchovno-vzdelávacia práca so žiakmi zo znevýhodneného prostredia; rómska reforma sa robí skoro bez účasti pedagógov; merania PISA tiež ukázali, že máme výrazne horšie vzdelávacie výsledky u znevýhodnených žiakov v porovnaní napr. s Poľskom.

Uvedené návrhy sú pomerne všeobecné, niektoré sa konkretizovali do úloh pre priamo riadené organizácie ministerstva školstva a pre jednotlivé oblasti gramotnosti žiakov. Napr. je známa metodika čítania s porozumením alebo zlepšenie vzdelávania pomocou rozvoja všetkých

kognitívnych funkcií, sú k dispozícii inovačné koncepty vo výchove (preventívne programy), ale, žiaľ, málo alebo vôbec sa nevyužívajú v praxi, a to aj preto, že je málo postgraduálnych, celoživotných projektov, ktoré by pripravili pedagógov na ich využívanie.

Zlepšenia v oblasti funkčnej gramotnosti žiakov majú súvis s celým procesom reformných zmien v našom školstve. Poriadne sa ani nedostala do praxe školská reforma, začatá, iniciovaná zákonom o výchove a vzdelávaní z roku 2008 a ďalšími zákonmi, nevyhodnotili sa pozitíva a negatíva za uplynulé roky, a už sa tvoria nové rady a komisie, nové koncepcie. Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR vytvorilo Radu pre systémové zmeny v školstve a do konca marca 2013 má predložiť navrhované systémové zmeny. Vznikla tiež Verejná komisia pre reformu vzdelávacej politiky, ktorú zriadila spoločnosť TREND Holding v spolupráci s občianskym združením Nové školstvo. Je pozitívne, že okrem štátnych orgánov (Rada pre systémové zmeny v školstve, Štátny pedagogický ústav a i.) sa snažia o zmeny aj vznikajúce mimovládne komisie a združenia, uskutočňujú sa diskusie v rámci starých aj nových odborových organizácií, navrhujú sa zmeny na základe rozličných zahraničných vzorov... Zatiaľ nepoznáme, aké zmeny v školskom systéme navrhnú uvedené komisie a rozličné rady, združenia, a istotne nie sú posledné, ktoré vznikajú. Bolo by na škodu, keby sa nevyužili skúsenosti z reformy postavenej na koncepcii *Milénia* a keby sa neustále tvorili nové, aj protichodné koncepcie, ktoré môžu vyvolať dojem náhodnosti až chaosu v školských zmenách. Problémy sa však dajú očakávať, ako to ukázala aj uskutočňujúca sa reforma, ktoré budú spôsobené politickými rozhodnutiami a finančnými možnosťami štátu. Je možné očakávať aj väčšie zásahy do školského systému zo strany Európskej únie – príkladom môže byť prijatie teórie inklúzie aj našou vládou pod vplyvom uznesenia Rady Európy. Bez spoluúčasti tých, ktorí proces zmien realizujú, bez spoluúčasti a vnútorného presvedčenia učiteľov v zmysluplnosť zmien nie je možné kvalitné zmeny uskutočniť.

K teórii funkčnej gramotnosti

Gramotnosť je spôsobilosť byť činným. Úroveň realizácie funkcie môžeme označiť pojmom gramotnosť. Pôvodne sa slovo gramotnosť vzťahovalo len na schopnosť čítania a písania (je gréckeho pôvodu). V súčasnosti sme svedkami rozšírenia, expanzie tohto pojmu až do univerzálnej roviny. Pojem činnosti odráža najmä aspekt praktickej, životnej užitočnosti činností. Vedomosti, poznatky, ktoré neprispievajú k činnosti subjektu alebo prispievajú len málo, môžeme označiť za dysfunkčné činnosti.

Napríklad žiaci sa v 1. ročníku stredných škôl učia v slovenskom jazyku o morfémach. Delíme ich na: a) derivačné morfémy, b) modifikačné morfémy, c) tematické morfémy a d) interfingované morfémy. Otázka z pozície funkčnej gramotnosti znie, či sa tento druh vedomostí použije a ako prispieva k funkčnej gramotnosti v konkrétnej činnosti žiaka mimo školy, v praxi. V tomto zmysle sa reforma obsahu vzdelávania snaží eliminovať nefunkčné alebo menej funkčné osvojovanie si vedomostí a nahradiť ich zmysluplnými poznatkami (esencializmus v pedagogike).

Gramotnosť sa často vyjadruje pomocou iných príbuzných pojmov, akými sú *spôsobilosti*, *kompetencie* osobnosti. D. Kováčiková píše, že „funkčná gramotnosť predstavuje súbor vedomostí, zručností a schopností potrebných pre život dospelého človeka v modernej spoločnosti“.

J. Průcha hovorí, že funkčne gramotný človek je schopný začleňovať sa do všetkých aktivít, v ktorých je gramotnosť potrebná na efektívny fungovanie spoločnosti.

Funkčná gramotnosť je gramotnosť pre život – prvýkrát tento pojem použil roku 1956 W. A. Gray (*The Teaching of Reading and Writing*. Paris: UNESCO Monographs on Fundamental Education).

Funkčná gramotnosť je založená na zdokonaľovaní kompetencií žiaka. P. Gavora (Gramotnosť: vývin modelov, reflexia praxe a výskumu. In: *Pedagogika*, roč. 52, č. 2, 2002, str. 171 – 181) hovorí o „gramotnostnej kompetencii“ ako o súbore schopností, spôsobilostí a zručností byť gramotným a kompetentným človekom.

Pojem funkčnej gramotnosti bol implicitne vyjadrený už v *Miléniu - Národnom programe výchovy a vzdelania v Slovenskej republike*, ktorý je východiskom súčasnej školskej reformy, a to v častiach zaoberajúcich sa kompetenciami. Kompetencie predstavujú oblasti rozvoja funkčnej gramotnosti.

J. Palenčárová rozlišuje tri domény funkčnej gramotnosti: a) kontextovú gramotnosť, b) dokumentovú gramotnosť, c) numerickú gramotnosť, a k nim priraďuje sociokultúrnu gramotnosť a e-gramotnosť. A. Wiegerová okrem spomínaných gramotností pozná ešte dopravnú gramotnosť a prírodovednú gramotnosť. B. Pupala dodáva technickú tvorivosť, ale najmä akcentuje kultúrnu gramotnosť a vymedzuje ju ako účasť na zdieľaní a (re)produkcii kultúrnych hodnôt a nástrojov.

Dvadsiate prvé storočie rozšírilo uvedené chápanie funkčnej gramotnosti o znalosť cudzích jazykov a ovládanie informačných technológií. Tieto dodatočné gramotnosti sa odrazili v reforme školstva na Slovensku cez ich posilnenie zavedením predmetov, vzdelávacích oblastí, cez vzdelávanie učiteľov, snahu vybaviť školy jazykovými učebnicami, laboratóriami a počítačmi, informačnými technológiami. Funkčná elementárna, či bazálna gramotnosť však nie je dostatočným cieľom. To, aby bol človek schopný „gramotne“ žiť, si vyžaduje ďalšie špecifikácie. Pedagogika rozpracovala systém vzťahov medzi prvkami systému funkčnosti človeka klasicky do vyučovacích predmetov ako podkladu či základu pre funkčnosť človeka v živote.

Novšie prístupy k edukácii

Najnovšia pedagogicko-psychologická koncepcia učenia sa a vyučovania (pozri L. W. Anderson a kol.: *A Taxonomy for Learning, Teaching and Assessing*. New York, London, Sydney, Tokyo, Madrid, Paris: Longman 2001), ktorá je revíziou pôvodnej Bloomovej taxonómie, rozlišuje:

A. dimenziu kognitívnych procesov,
B. dimenziu znalostí, vedomostí (*knowledge*).

Kognitívne procesy sú usporiadané hierarchicky, to znamená, že žiak by mal na základe zapamätania si podstatných faktov a ich porozumenia vedieť aplikovať ich na rozličné prípady, príklady zo života, mal by ich dokázať analyzovať, dať do širších kontextov (medzipredmetové vzťahy, integrované a holistické učenie sa) a na základe osvojenia si tejto gramotnosti by mal byť schopný hodnotiť ich, zaujať svoj postoj a najmä tvoriť nové myšlienkové produkty, nové postoje. Príprava na každú vyučovaciu aj výchovnú jednotku by mala obsahovať úlohy aj na najvyššie kognitívne procesy a aj úlohy na osvojenie si koncepčných, procedurálnych a metakognitívnych schopností a spôsobilostí. Napríklad neučiť sa nezapamätateľné podrobnosti, ale učiť sa o procedúrach, postupoch, kde sa údaje dajú nájsť a ako sa dajú využiť, ako postupovať pri riešení problému. Naše výskumy zamerané na analýzu vyučovacej jednotky ukazujú, že väčšina úloh, otázok smeruje na nižšie poznávacie funkcie, a aj preto naši žiaci zlyhali v úlohách, kde sa vyžadovala aplikácia, syntéza, metodológia, hodnotiace a kritické myslenie a tvorivosť.

Počas 13-tisíc hodín, ktoré žiak povinne strávi v škole, približne 85 až 90 % úloh smeruje k uplatneniu nižších myšlienkových procesov – najmä pamäti a pochopenia, a len 10 až 15 % úloh je zameraných na rozvoj najvyšších myšlienkových procesov a funkcií. Je to asi tak, akoby sme 13-tisíc hodín žiaka pripravovali na lyžovanie a potom ho pustili do praxe, kde má vedieť najmä plávať... Tento paradox tradičnej školy nazvali niektorí autori „tichou revolúciou“ v škole. Preto aj v meraniach PISA a PIRLS a už aj u nás v národných testoch sa uplatňujú úlohy na najvyššie poznávacie procesy, čo je jedna z podstatných tendencií a princípov reformy školstva a zlepšenia funkčnej gramotnosti žiakov! Ide o to, aby pedagógovia sami vedeli tvoriť úlohy na najvyššie poznávacie funkcie žiaka, aby mali dostatok metodických materiálov, aby sa týmto spôsobom písali aj moderné učebnice.

Konštrukcia úloh v testoch medzinárodného merania PISA a PIRLS rešpektuje uvedené úrovne kognitívnych procesov a vedomostí. Prepracovanie metodiky výučby na našich školách na tento celostný systém, ako aj vytvorenie učebníc, metodických materiálov, ktoré by obsahovali úlohy na rozvoj všetkých poznávacích procesov, môže významne prispieť ku skvalitneniu funkčnej gramotnosti žiakov. Je to úloha pre pregraduálne a postgraduálne vzdelávanie pedagogických pracovníkov.

Prínosom k vzdelávaniu žiakov, k zvýšeniu ich funkčnej gramotnosti môžu byť aj nové teórie inteligencie a kognitívneho rozvoja. Od čias Vygotského, Piageta a iných klasikov faktoriálneho prístupu k inteligencii sa najnovšie prezentujú najmä teórie inteligencie, ktoré našli alebo nachádzajú uplatnenie aj v našich školách. Na rozdiel od faktorových analýz schopností a inteligencie si tieto teórie všímajú viac procesuálnu stránku poznávania, kognitívnych operácií a oblastí ich uplatnenia. Ide najmä o tieto teórie:

Howard Gardner vyvinul teóriu mnohostrannej inteligencie (1993) a rozoznáva 7 druhov inteligencie: lingvistickú, hudobnú, logicko-matematickú, priestorovú, telesno-kinestetickú, intrapersonálnu a interpersonálnu inteligenciu. Túto klasifikáciu inteligencie používajú napr. školy integrovaného tematického vzdelávania S. Kovalikovej.

Robert Sternberg vypracoval triarchickú teóriu (1988), v ktorej rozlišuje: a) metakomponenty, ktoré sú zodpovedné za plánovanie, riadenie, sledovanie a hodnotenie procesov v priebehu riešenia problému, učenia sa; b) výkonové komponenty, ktoré realizujú stratégie riešenia problému, učenia sa; c) komponenty získavania znalostí, ktoré kódujú, spájajú a porovnávajú informácie. Táto teória má blízko k autoregulačnému učeniu sa.

Systematické rozvíjanie všetkých poznávacích (kognitívnych a metakognitívnych) funkcií je jednou z podstatných inovácií, ktoré by sa mali zaviesť do praxe vyučovania. Okrem toho, druhou podstatnou zložkou inovácií funkčnej gramotnosti žiakov je zlepšenie ich citovej, motivačnej, hodnotovej, vzťahovej a sebaregulačnej oblasti. Rozpracovanie rozvíjania mimopoznávacích (nonkognitívnych) zložiek žiaka nachádzame v teóriách tvorivo-humanistickej výchovy, v teóriách „personalizovanej edukácie“, teórii nonkognitívnych determinánt autoregulácie učenia sa a v mnohých teóriách a praxi alternatívnych škôl. V zákone o výchove a vzdelávaní č. 245/2009 Z. z. pri menovaní princípov systému výchovy a vzdelávania v § 3 ods. m) sú vyjadrené mimopoznávacie („výchovné“) oblasti, na ktoré sa má sústrediť edukačný proces. Z mimopoznávacích oblastí, ktoré sú základom vzťahu žiakov k učeniu sa a škole, podstatou zasahujúcou emocionalitu a motiváciu žiakov, zdôrazňujeme najmä axiologickú, hodnotovú výchovu a sebariadenie ako jej súčasť. Sebariadenie obsahuje sebareflexiu, sebakontrolu, sebatvorbu. Významným prínosom v tejto súvislosti je kniha *Handbook of Self-Reguation* (San Diego: Academic Press 2005), v ktorej je posolstvo o tom, že je potrebné učiť žiakov voliť si pozitívne úlohy a ciele, a najmä ako tieto ciele pomocou sebariadenia dosahovať. V Čechách vychádzajú prvé knihy na pomoc autoregulatívnemu učeniu sa žiakov. Takou je napr. kniha *Rozvoj autoregulace učení studentů* (Zlín: Univerzita T. Baťu 2011). Zistenia, že až približne 45 % našich študentov a mladých ľudí vo veku 15 – 25 rokov nemá krátkodobé a dlhodobé ciele, sú šokujúce a sú výzvou na zmeny vo výchove. Podobne tiež zistenia, že 32 % žiakov nerado chodí do školy (zo vzorky 1 642 žiakov ZŠ a SŠ) a 21 % tvrdí, že to, čo sa učia, nemá zmysel a význam (Kotrusová, K.: *Disciplína žiakov v školách. Dizertačná práca*. Bratislava: PdF UK 2009, str. 68). Podobné výsledky sú obsiahnuté v správe Ústavu informácií a prognóz školstva o vzťahu žiakov k učeniu sa, k škole, učiteľom. Učitelia, vychovávatelia, školy by nemali byť len prizerajúcimi sa divákmi, čo sa deje v mentálnom svete detí a mladých ľudí ovplyvnených najmä modernými informačnými technológiami, a nemali by len registrovať, aké správanie na základe týchto vplyvov žiaci a mladí ľudia produkujú. Ich aktívny zásah si vyžaduje dobre poznanie mimopoznávacich oblastí osobnosti vrátane odolnosti žiaka, jeho autoregulačného systému, systému prežívania seba a sveta.

Podnety z reforiem školstva

V ostatnom čase aj pod vplyvom meraní gramotnosti PISA, pod vplyvom kritiky Bolonského procesu, pod vplyvom zhoršovania sa kvality edukácie a najmä správania žiakov sa množia snahy o zmeny

(pokračovanie na strane 6)

Funkčná gramotnosť...

(dokončenie zo strany 5)

v školských systémoch. Najvýraznejšie je táto snaha prezentovaná v USA a v európskych krajinách, a to aj pod vplyvom celosvetovej ekonomickej krízy, ktorá je skôr krízou duchovnou.

1. *Obamova reforma školstva.* Americký prezident sa vo svojom inauguračnom prejave vyjadril, že školstvo je najväčší problém, ktorý Spojené štáty majú. Na adresu súvisiacu s témou povedal, že keby sme boli vzdelanejší, všetky problémy by vymizli, nebolo by pologramotných ľudí, nebolo by chudoby, chamtivých bankárov. Povedal: „Namiesto čítania dnes deti trávia voľný čas hraním počítačových hier a priberaním na váhe pri sledovaní televízie. Sú veci, ktoré škola nenaučí bez prispenia rodičov.“ Je za odstránenie trojotázkových testov. Hovorí: „Tieto testy sa ujali, lebo uľahčili prácu študentom aj učiteľom. Na rozdiel od starých čias, keď žiak musel vedieť súvisle písať a rozprávať, má dnes 33-% šancu uspieť bez toho, aby otvoril knihu. Musíme si udržať dobrých učiteľov lepšími platmi a očakávať od nich viac, aj od ich žiakov. Nebudeme trestať učiteľov za to, že majú vysoké požiadavky a tým aj väčší počet prepadávajúcich. Ak žiaci, ktorí neukazujú záujem o výučbu, neskončia školu, bude to ich problém, a nie problém učiteľov. Prestaňme sa konečne klamať, že študentov motivujeme, ak ich finančne odmeňujeme za dobrú dochádzku, dobré správanie a dobré výsledky. Človeku sa zastaví rozum nad hlúposťou toho, kto to vymyslel, navrhol a schválil. Iba to dokazuje neschopnosť tých, čo nevedia žiakov motivovať a udržať v triede poriadok a disciplínu.“
   Na základe tohto prejavu Obama nariadil reformu školstva v USA. Základné myšlienky sa dajú zhrnúť do týchto bodov:
   - väčší dôraz na základné vedomosti žiakov a ich osvojenie si,
   - dôraz na disciplínu, správanie žiakov,
   - viac osobného prístupu učiteľa k žiakom (personalizmus) a ich hodnotenie nielen na základe testov, bez pochopenia, čítania, podpory kritického a tvorivého myslenia.

2. *Kunijoši Obara* (1893 – 1981). Roku 1968 Japonsko začalo modernizáciu krajiny. Heslom Japoncov sa stalo: „Učiť sa všade a od každého!“ Obara nebol len teoretikom, mal školu v Tamagawa Gakuen. Svoje pedagogické krédo sformuloval do 12 bodov, z ktorých niektoré sa realizujú aj v našom školstve.

3. *Marc Le Bris.* Jeho vývody o funkčnej gramotnosti a kritika konštruktivizmu, ktoré boli u nás publikované v Učiteľských novinách 11. 1. 2010, vedú k úvahám o teórii a praxi konštruktivizmu a gramotnosti v jednotlivých predmetoch. Z jeho príspevku na madridskej konferencii o inováciách v školstve, ktorá sa konala roku 2006, sú pre nás zaujímavé myšlienky o tom, že vtedajší minister francúzskeho školstva inicioval zákaz tzv. globálnej čítacej metódy a pokúšal sa opäť zaviesť do učebných osnov gramatiku a pripravoval zmeny vo vyučovaní matematiky na základných školách. Je diskutabilné, či sa dá takto radikálne riešiť problém gramotnosti, ale je to rozhodne výzva pre odborníkov a metodikov aj u nás. Le Bris označil Piagetovu teóriu konštruktivizmu za doktrínu, ktorá „spôsobila medzinárodnú vzdelanostnú katastrofu“. V uvedenom príspevku rozoberá dopad tejto teórie na výučbu čítania, gramatiky, matematiky, cudzích jazykov.

4. *Konrad Paul Liessmann.* Autor, ktorý sa za svoju prácu *Teória nevzdelanosti* (Praha: Academia 2008) stal vedcom roka 2009 v Rakúsku, hovorí o týchto nedostatkoch moderného vzdelávania:
   - dochádza ku kapitalizácii ducha – peniaze a kupovanie si študentov sa stalo bežnou negatívnou praxou,
   - vzdelanie v prírodných vedách a technických vedách nemožno nadraďovať nad vzdelanie v spoločenských vedách,
   - vzdelanie nemožno štandardizovať – kritizuje Bolonský proces a v tejto súvislosti nadväzuje na myšlienky Habermasa o teórii polovzdelanosti,
   - vedenie je viac ako informovanosť,
   - rozpúšťanie kvality v kvantite – z tohto pohľadu kritizuje aj merania PISA a iné, kde sa povyšuje kvantita nad kvalitu (nie je dôležité, čo píšeš, ale koľko píšeš),
   - nedoceňuje sa veda a výskum...

Jeho kniha, ako aj tisícové protesty študentov najmä na vysokých školách v Rakúsku, Nemecku položili tiež otázky o trendoch vo vzdelávaní a výchove. Nepokoje neustávajú a kladú pred nás otázky. Čo je správne, čo nesprávne, má byť sloboda, ktorá nepomáha, ba skôr škodí, má byť liberalizmus bezbrehý? K tomu možno prirátať kritické názory Ivana Illicha a jeho teóriu odškolnenia spoločnosti, teóriu reprodukcie Pierra Bourdieu, deprivačnú teóriu Basila Bernsteina či autorov čiernej pedagogiky Heinricha Kupffera, Alice Millerovú či Eckerharda von Braunmühl, alebo postpedagogiku Hubertusa von Schoenebeck. To všetko sú výzvy, otázniky, ktoré vzrušujú pedagogickú obec, teoretikov pedagogiky, ale aj praktikov reformy a zlepšenia funkčnej gramotnosti človeka.

Záver

Premena spoločnosti na kreatívnu, znalostnú si vyžaduje presnejšie sledovanie toho, čo a ako sa deje priamo v procese vzdelávania, vyučovania a výchovy od rodín, materských a základných škôl až po stredné, vysoké školy a celoživotné vzdelávanie. Základ je v tom, čo sa deje skoro s miliónom žiakov a študentov každý deň, k čomu ich vedú, čo rozvíjajú učitelia, ktorých je skoro stotisíc na všetkých stupňoch škôl.
Prebiehajúca reforma školstva je vyjadrením snáh po tvorivosti a modernizácii našej školy a ostáva veriť, že ani ďalšie reformné snahy neopustia základné princípy modernej výchovy a vzdelávania. Je náročnou úlohou naplniť dve základné zásady prístupu k žiakom: byť náročný a pritom ľudský, humánny. Optimálnou cestou je také vzdelávanie pedagogických a odborných zamestnancov v školstve, aby tieto princípy dokázali naplniť. Zákony a predpisy tvoria len podmienky, ktoré umožňujú iný prístup k výchove a vzdelávaniu, ale v konečnom dôsledku záleží na každom pedagogickom pracovníkovi, či si tieto princípy osvojí a bude ich realizovať v praxi. Záleží tiež na spoločnosti, vláde, či vytvoria na nové prístupy k žiakom, na novú výchovu také podmienky, v ktorých dané ciele a požiadavky budú môcť realizovať. Lebo inak je tu vážna otázka: Ako dlho si ešte môžeme dovoliť pripravovať naše dnešné deti vo včerajších školách predvčerajšími metódami na zajtrajšie problémy?

Prof. PhDr. Miron ZELINA, DrSc., Dr. h. c.
Ilustračné foto Ján SÚKUP

Poznámky k „desatoru“ o budúcnosti školstva

DISKUSIA

Výzvy na diskusiu o súčasnosti a budúcnosti nášho školstva, ktoré otvorili Učiteľské noviny č. 9/2013, sú skutočne obsiahle, bohaté na množstvo podnetov, navyše vysoko aktuálne, pretože artikulujú viaceré jeho problémové oblasti.

Pri štúdiu „desatora do diskusie“ som si uvedomil, že ide o „beh na dlhú trať“ (vychádzajúc z množstva podnetov a otázok), ale súčasne aj to, že na mnohé nastolené otázky možno očakávať množstvo, predpokladám, aj dosť zásadných pohľadov. Ak sa však v UN podarí vyprovokovať rozsiahlu diskusiu a rozšíriť ju aj do iných médií, potom sa odstráni, čo bolo predmetom kritiky, že reforma školstva bola uskutočňovaná bez širšej diskusie. Pravda, nebude ľahké a jednoduché zladiť množstvo názorov, lebo, ako sa zvykne hovoriť, „každý rozumie politike a školstvu“, alebo inak – „koľko ľudí, toľko chutí“. Len ako príklad uvediem, že dichotomické názory som zaznamenal napr. na to, že každý maturant bude robiť skúšku z matematiky. Zástancovia tvrdia, že matematika je základom logického myslenia, že patrí k všeobecnému vzdelaniu a pod., odporcovia zasa dôvodia, že študenti, ktorí sa chystajú napr. na štúdium cudzích jazykov, umenovedných odborov a pod., budú zbytočne znervózňovaní, matematika pre nich nemá význam, radšej nech sa profilujú vo svojom zameraní, atď. Otázky by mohli znieť: Kto má pravdu? Ku komu sa prikloníme? Kto bude spokojnejší? V podobnom duchu by sme mohli uvažovať a vyjadrovať názory temer na každú z otázok „desatora“. Zaznamenal som názory učiteľov, ktorí takpovediac „pod čiernu zem znosili“ podľa nich nezmyselnosť štátneho a školského vzdelávacieho programu, ale aj učiteľov, ktorí si pochvaľovali, že „konečne môžu byť tvoriví“, že „ani netušili, ako sa dá edukácia obohacovať“ a pod.
Samozrejme, uvedomujem si, že smerovanie školstva do budúcnosti nemôže vychádzať len z názorov jednotlivých učiteľov, ba ani len z názorov niekoľkých škôl. Je potrebný naozaj zásadný prístup. Vychádzajúc z diskusií a hodnotení, no najmä zo zámerov, sa mi javí, že by bol potrebný a zrejme aj prospešný nasledujúci prístup.
Ak chceme skutočne projektovať školstvo budúcnosti, Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu (MŠVVaŠ) SR by malo vypísať, zadať a zorganizovať výskumnú úlohu, ktorá by priamo pod výraznou gesciou ministerstva seriózne v priebehu dvoch-troch rokov uskutočnila ozaj zodpovedný výskum reálneho stavu a navrhla zásadné systémové zmeny v obsahu vzdelania, v procesuálnej stránke edukácie, v systéme využívania voľného času žiakov, v ďalšom vzdelávaní učiteľov a pod. To by mala byť výskumná úloha s najvyššou prioritou. Podieľať by sa na nej mali výskumné tímy viacerých vysokých škôl rôznych zameraní, výskumných ústavov a zastúpením vynikajúci učitelia z praxe. Takýto výskum by mal mať aj prioritu financovania. Som presvedčený, že VEGA, KEGA, APVV by takýto výskum vedeli finančne pokryť odbúraním menej významných výskumných úloh, z ktorých niektoré sú z hľadiska celospoločenských potrieb len menej prínosné. V takto zorganizovanom výskume, no najmä v jeho výsledkoch by sa mal prejaviť vedecký potenciál katedier vysokých škôl a ústavov. Som presvedčený, že bez prístupu „reálne zhodnotenie – vyvodenie záverov – overenie nového“ budeme v hľadaní školstva aj naďalej len príštipkárčiť. Budú sa kreovať nové a nové komisie rôzneho zamerania. Tie, ako sme si už zvykli, prinesú rôzne pohľady a správy o tom, ako to robia vo Fínsku, v Rakúsku, v USA, avšak zasa, ako už neraz, podstata sa stratí alebo rozplynie do rôznych správ, do rôznych čiastkových odporúčaní a pod. V zmysle stručne naznačeného sa mi javí potreba systémového a komplexného prístupu, ako som naznačil.
V tejto súvislosti sa nazdávam, že zrejme bude potrebné stanoviť aj isté priority a postupnosť. Nemajme, ako sa hovorí, veľké oči, nemyslime si, že za dva-tri roky premeníme celý systém školstva a všetko, čo s ním súvisí. Treba jasne pomenovať a vymedziť kroky postupnosti a ohraničiť ich časový horizont. Na takýto postup treba získať podporu, robiť aj istú – nazvem to – celospoločenskú osvetu. Nezdráham sa povedať, že tento aspekt bol podcenený pri začiatku reformy roku 2008, keď sa akosi nechcelo počuť zo strany učiteľov, ale ani verejnosti, že reforma, to nie sú tri-štyri roky, ale dlhodobejší proces.

Kto študuje učiteľstvo

O tom, že pedagogické fakulty a vysoké školy pripravujúce učiteľov, podľa názorov politikov, pripravujú budúcich učiteľov nie dobre, resp. prijímajú slabých žiakov, by sa dalo písať skutočne veľa. Z mnohých myšlienok vyberám. Povedať, že na učiteľstvo sú prijímaní slabí žiaci, ktorí neuspejú na iných školách, môže byť znevažujúce pre tých, ktorí učiteľmi naozaj chcú byť. Na druhej strane je pravda, že niektoré študijné programy (povedzme klasicky „učiteľské aprobácie“) nie sú také náročné na štúdium ako napr. medicína, viaceré prírodovedné či technické odbory štúdia. Študenti-stredoškoláci sa teda rozhodujú na základe svojich možností, schopností a predpokladov. Tu by bolo možné opisovať viaceré vzťahy medzi štúdiom stredoškoláka a jeho ambíciami – výber vysokej školy, ba až status absolventa po vysokoškolskom štúdiu a pod. To sú oblasti, ktoré prekračujú zámer tohto príspevku. Treba povedať, že v súčasnosti nemá ani pedagogika, ani psychológia a ani iné vedy také testy, také „nástroje“, ktoré by skutočne objektívne vedeli posúdiť, či študent hlásiaci sa na učiteľstvo bude v budúcnosti dobrým učiteľom. Namiesto toho pripomeniem, že vysoká škola päť rokov pripravuje študenta na to, aby sa stal učiteľom, ba chceli by sme, aby bol dobrým učiteľom. Je to dosť dlhé obdobie na to, aby sme

takéhoto učiteľa pripravili. Ak sa nám teda javí, že učiteľov dobre nepripravujeme, potom sa vnucuje otázka: V čom sú príčiny? Uvedomujem si, že ďalej uvedenými myšlienkami si možno privodím aj kritiku, nedá mi však, aby som ich aspoň v stručnosti nevyjadril.

Zamýšľam sa nad tým, či sme prípravu budúcich učiteľov neurobili až príliš vedeckou, na úkor skutočnej pedagogicko-didaktickej a metodickej prípravy. V tejto súvislosti využijem aj slová popredného nemeckého pedagóga, ktorý uviedol: „Kto chce byť učiteľom alebo vychovávateľom, nepotrebuje vzdelanie pripravujúce vedcov zaoberajúcich sa výchovou ani expertov z oblasti vedy o výchove, pedagogickej psychológie, sociológie alebo vedeckej didaktiky. Názory, že profesionálne pedagogické zručnosti sa zvýšia nárastom vedeckosti pedagogického vzdelávania, sa ukázali klamlivé... Nečudujme sa potom, keď z času na čas počujeme, že začínajúci učitelia majú šok zo školskej reality. Mnohé stránky učiteľstva spoznávajú, až keď sa dostanú do praxe.

Problematickí bakalári

K príprave budúcich učiteľov uvediem ešte dve poznámky. Nechcem povedať, že všetci, ale určite väčšina, ktorí sa podieľame na príprave učiteľov, považujeme jeho členenie na bakalársky a magisterský stupeň za málo prínosné. Ukázalo sa, a tu nemám na mysli len problém uplatnenia sa absolventov-bakalárov, že takéto členenie neprinieslo predpokladané očakávania v oblasti profilovania sa študenta. Problematický je aj prínos spracúvania bakalárskych prác a pod.

Druhá poznámka sa týka toho, že na príprave budúcich učiteľov sa podieľa dosť tzv. „surových absolventov“, t. j. učiteľov budúcich učiteľov, ktorí hneď po skončení vysokoškolského štúdia absolvovali doktorandské štúdium a po ňom ostali učiť na katedrách bez toho, aby dôsledne poznali reálnu pedagogicko-didaktickú prácu škôl a učiteľov. Nie ojedinele sa potom samotní študenti vyjadrujú, že na prednáškach a seminároch im chýba spojenie teórie a praxe. Zaznamenal som aj vyjadrenie absolventky doktorandského štúdia, ktorá po kvalifikačných skúškach učiteľov takpovediac sebareflexívne zistila, že „vie len veľmi málo o reálnej pedagogicko-didaktickej práci učiteľa a bude hľadať cesty, ako sa naučiť viac“. Z doteraz uvedeného vyplýva, že hovoriť o budúcnosti školstva znamená hovoriť aj o skvalitňovaní prípravy budúcich učiteľov.

Počet žiakov v triede

V spomenutom „desatore“ je aj námet týkajúci sa počtu žiakov v triedach. K tomu sa vyjadrím veľmi krátko. Ak by som mal hlasovať o tom, či znižovať, alebo zvyšovať počty žiakov v triedach, moje rozhodnutie by bolo rýchle a jednoznačné – obidvoma rukami by som hlasoval za nižšie počty žiakov. Zdá sa mi, že pri obhajovaní zvyšovania počtu žiakov v triedach a odvolávaní sa na krajiny, v ktorých majú v triedach viacej žiakov, je skôr dôvodenie ekonomické ako pedagogické. Každý, kto čo len trocha pozná prácu s deťmi, bude súhlasiť, že menej žiakov v triede poskytuje pestovanie lepších interakčných vzťahov, viac priestoru na tvorivosť, nepomerne viac priestoru na komunikáciu učiteľa so žiakmi a vzájomnú komunikáciu žiakov a pod. Ak by som chcel túto problematiku opisovať podrobnejšie, písal by som o tom, že deti nemôžu za to, v akom stave je ekonomika, písal by som o tom, čo dnes konštatujeme všetci – z rodín sa z rôznych príčin vytráca emocionalita, poskytujme jej teda viacej v školách, písal by som o tom, prečo súkromné školy obmedzujú počet žiakov v školách a triedach, a pod.

Zrejme najzložitejšou oblasťou je tvorba kurikula. Pri bežných diskusiách je každý odborníkom a vie, čo by sa nemuselo učiť, eventuálne čo by sa mohlo doplniť, atď. Mal som však možnosť sledovať prácu vo viacerých komisiách pri koncipovaní kurikula, v ktorých je situácia značne odlišná ako v bežných diskusiách. Zástupcovia predmetov sa dožadujú a argumentujú dôležitosťou svojho predmetu, významom a nenahraditeľnosťou toho či onoho tematického celku. Považujem to za prirodzené, pretože poznatky sa znásobujú geometrickým radom, a tak každý učiteľ, v dobrom úmysle, by chcel, aby žiaci z daného predmetu získali čo najviac vedomostí. Práve preto by obsah vzdelania mal byť výrazným konsenzom odborníkov príslušnej vedy a aj učiteľov z praxe, aby reflektoval poznatky súčasnej vedy s výhľadom na jej rozvoj v najbližších 5 – 10 rokoch. Hovoriť totiž o vzdelaní a vzdelávaní, najmä o jeho obsahu, v perspektíve 20 – 30 rokov je pri dnešnom tempe rozvoja vedy a techniky a pri globalizácii veľmi zložité, temer až nepredstaviteľné. Obsah vzdelania bude treba koncipovať modulovo, teda tak, aby ho bolo možné bez zásadnejších zmien (zložitých reforiem) dotvárať a inovovať. Filozofia tvorby kurikula by podľa môjho názoru nemala vychádzať z dnes všeobecne proklamovanej požiadavky „redukovať obsah učiva“. To môže zvádzať k zjednodušovaniu tejto mimoriadne zložitej problematiky. Mala by vychádzať predovšetkým z hľadiska významu funkčnosti obsahu pre vzdelanie ako také, pre vzdelanie, ktoré bude prínosom pre jednotlivca, pre jeho ďalšie vzdelávanie a sebavzdelávanie, a v konečnom dôsledku pre spoločnosť. K takémuto obsahu vzdelania sa určite nedospeje, keď sa každý predmet/odbor bude „hrať na svojom piesočku“ (v dobrom myslené, keď každý predmet si vymedzí svoju podstatu, svoje kľúčové učivá...), lebo opätovne príde nie k redukcii, ale možno aj nárastu učiva. Preto sa prihováram za dôslednú výskumnú analýzu a za komplexný prístup ku kreovaniu obsahu, pretože len ten môže prispieť k funkčnej redukcii obsahu a k dôslednej vzájomnej prepojenosti predmetov. Z môjho pohľadu považujem za dôležité hľadať aj cesty a potrebu istého konsenzu všetkých zúčastnených strán vrátane rodičov. Bez istého konsenzu, bez vysvetľovania náročnosti a zložitosti problematiky, bez vzájomného pochopenia bude obsah vzdelania vždy takpovediac neuralgickou oblasťou školstva. Pretože čo niekto považuje za mimoriadne významné a dôležité, inému sa môže javiť mimoriadne zbytočné a nepotrebné. Pred niekoľkými rokmi som písal o tom, že odborník v spoločenskovednej oblasti sa mi „posťažoval“, koľko času zbytočne strávil v škole tým, keď sa učil skratky chemických prvkov a rôzne vzorce z matematiky, ktoré už od strednej školy nikdy viac v živote nepotreboval. Prírodovedne orientovaný odborník môže zasa ľutovať, koľko času stratil tým, že sa musel učiť pre neho „nepotrebnú“ históriu, literatúru a pod. To sú len stručne uvedené myšlienky, ktoré naznačujú potrebu vzájomného konsenzu, vysvetľovania podstaty a zmyslu edukácie, ale aj skutočne komplexného prístupu ku kreovaniu kurikula.

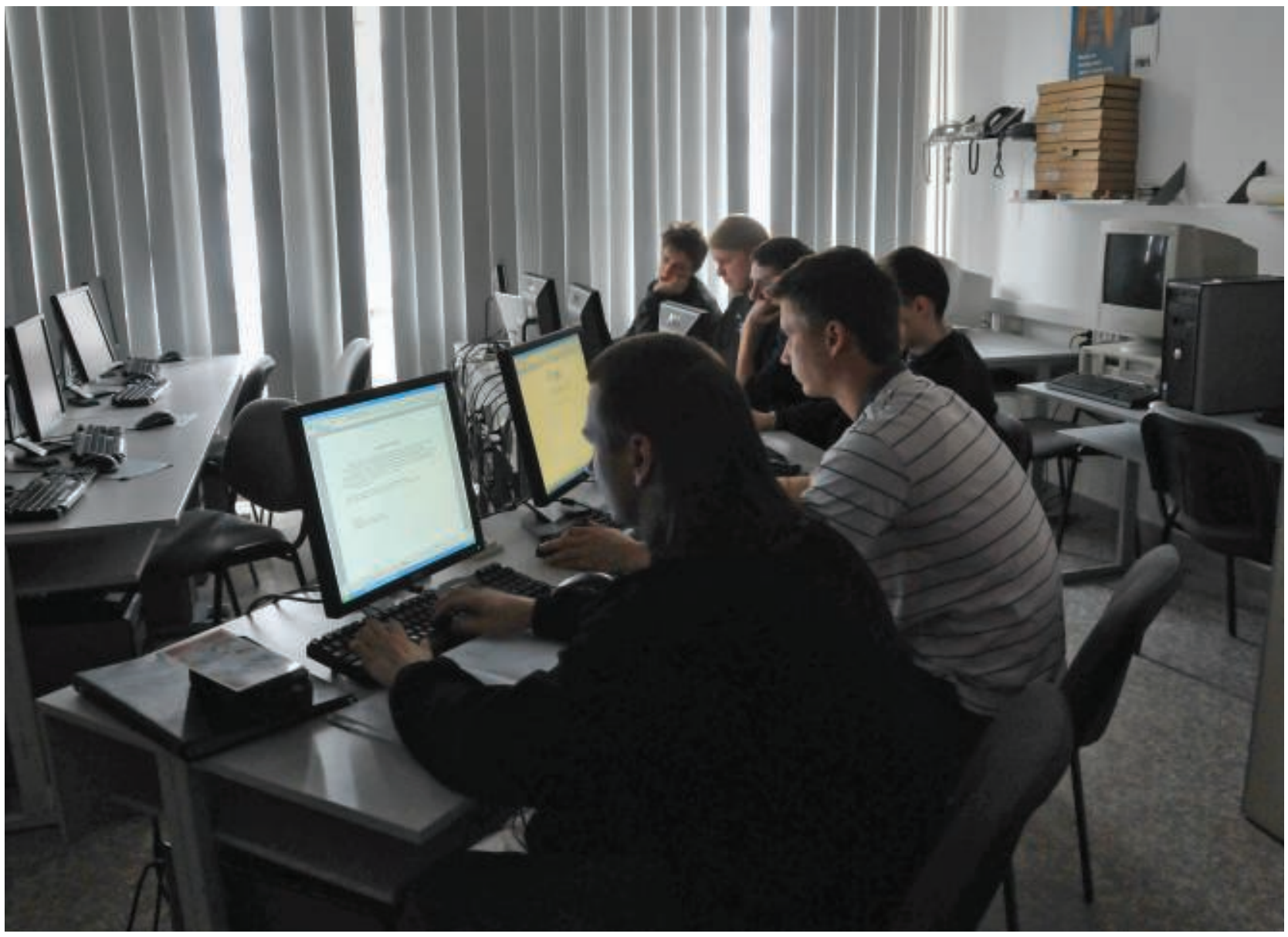

Ďalšie vzdelávanie

Dnes si každý uvedomuje, že vo svojej profesii by dlho nemohol pracovať bez toho, aby sa ďalej nevzdelával. O tom zrejme netreba diskutovať. Môj pohľad na niektoré výsledky ďalšieho vzdelávania učiteľov som uviedol v UN č. 10/2013. Je pozorovateľné, že učitelia voči svojmu odbornému rastu, resp. ďalšiemu vzdelávaniu neostávajú ľahostajní. Ak mám vyjadriť, čo by bolo v tejto oblasti potrebné zlepšiť, uvediem:

Ďalšie vzdelávanie by nemalo smerovať len k získaniu istého statusu učiteľa, ale malo by sa dôsledne prejaviť aj v konkrétnej pedagogicko-didaktickej práci učiteľa. To by mali v dobrom zmysle slova „ustrážiť“ riaditelia škôl, metodické združenia a predmetové komisie, aby sa vyššia kvalifikácia učiteľa prejavila aj v skutočne vyššej kvalite edukácie žiakov.

Súčasný model vzdelávania považujem za zbytočne komplikovaný, v mnohom by sa dal zjednodušiť, a pritom by zabezpečoval potrebu a možnosti celoživotného vzdelávania. Jedným z námetov by mohlo byť, aby učiteľ v istom časovom intervale (napr. po 7 rokoch, neskôr po 10 rokoch) preukázal orientáciu, resp. aplikáciu novších prístupov k vyučovaniu po absolvovaní naozaj prínosných školení či seminárov. Samozrejme, možných variácií je veľa.

Teória a prax

Jednou z oblastí „desatora“ je kvalita celoživotného vzdelávania na úrovni metodicko-pedagogických centier (MPC) a iných subjektov. Netrúfam si hodnotiť alebo porovnávať kvalitu inštitúcií, ktoré sa podieľajú na vzdelávaní. Napokon, realita je taká, že MPC a vysoké školy veľmi úzko spolupracujú – prednášatelia, členovia komisií. Isté však je, že na ďalšom vzdelávaní učiteľov by sa mali popri odborníkoch teoretického zamerania výrazne podieľať aj vynikajúci učitelia z praxe. Povedané inak, výrazne spájať teóriu s praxou. Je správne, že MPC k mnohým školeniam a seminárom takto aj pristupujú. Preto by bolo vhodné, aby sa pri akreditovaní programu ďalšieho vzdelávania nekládol dôraz len na vedu a vedeckosť, ale aj na jej spojenie s praxou. Zdôrazňujem to aj preto, že pred časom sa mi dostal do rúk program ďalšieho vzdelávania učiteliek materských škôl (miesto jeho vzniku nie je podstatné). Pri jeho štúdiu som si nebol istý, či program sleduje rozvoj kompetencií a s tým súvisiacich aspektov učiteľky materskej školy, alebo má za cieľ pripraviť experta z oblasti komparatívnej pedagogiky pre predškolskú výchovu v krajinách Európskej únie. Aby bol program ešte vedeckejší, obsahoval také témy z vedecko-výskumnej oblasti, s ktorými pracujú študenti v doktorandskom štúdiu. Som presvedčený, že tadiaľto cesta k zdokonaľovaniu edukácie nevedie, a preto opätovne pripomínam už uvedené slová W. Brezinku.

Školská inšpekcia

Niekoľko poznámok k spätnej väzbe o úrovni metodickej práce učiteľov a škôl. Za veľkú chybu považujem, že máme málo funkčnú školskú inšpekciu. Inšpekciu nie v tom zmysle, aby „striehla na učiteľov“, aby ich kritizovala a pod., ale inšpekciu, ktorá by pomáhala učiteľom, usmerňovala ich a radila im a v neposlednom rade aj získavala spätné informácie o dianí v školách, samozrejme, prioritne s ohľadom na kvalitu edukácie. Spomínam si na roky, keď školský inšpektor mal svoj obvod, svoje školy, ktoré pravidelne navštevoval, hospitoval na vyučovacích hodinách sám alebo s odborníkom – metodikom – a radil učiteľom a škole. Do roka navštívil školu aj niekoľko razy. Inšpektori skutočne dôsledne poznali „svoje školy“ a „svojich učiteľov“. Vďaka tomuto poznaniu a neformálnemu prístupu mali vynikajúcu spätnú väzbu. Myslím si, že by bolo vhodné zvážiť a oživiť takýto model a význam školskej inšpekcie. Nemusel by byť ani organizačne a finančne náročný (napr. polovičný úväzok učiteľ, polovičný inšpektor a pod.).

Na záver príspevku považujem za potrebné poznamenať, že si uvedomujem zložitosť projektovania zmien v školstve. Myšlienky, ktoré som formuloval, nechcú byť negáciou doterajšieho, ba ani kritikou jestvujúceho. Chcel som nimi vyjadriť niektoré námety, ktoré považujem za aktuálne a ktorými by sme sa mohli (mali) zapodievať.

Praktická pedagogika je teória pripravujúca na správne výchovné činnosti v danej spoločensko-kultúrnej situácii. Musí sa opierať o vedecké poznatky, ale musí byť zbavená nepotrebného vedeckého balastu.“ (W. Brezinka: *Wychowanie i pedagogika w dobie przemian kulturowych*. Kraków: WAM 2005. s. 209) Nemám po ruke Učiteľské noviny asi spred dvoch rokov, ale spomínam si, že aj prof. M. Zelina pripomenul, že v štúdiu učiteľstva bude potrebné vrátiť sa k školskej pedagogike.

Osobne zastávam názor, že v príprave učiteľov nedoceňujeme pestovanie skutočného vzťahu k škole, k deťom a pod. Na margo uvedeného len stručne poznamenám.

Sú naši študenti v kontakte so školou hneď od prvého roku štúdia, žijú v školách, v školských zborovniach, knižniciach, vedú záujmové krúžky, zúčastňujú sa rodičovských združení, atď.?

Sme skutočne presvedčení, že znižovanie výučbových hodín v ich štúdiu na úkor samoštúdia prispieva k rozvoju prepotrebných pedagogicko-didaktických, ale aj ďalších kompetencií? Učíme študentov – podčiarkujem, nie v poslucháreň a v seminárnych miestnostiach, ale v reálnych podmienkach – mnohým základným oblastiam „pedagogickej abecedy“, napr. práci so zaostávajúcimi, s nadanými alebo aj problémovými žiakmi? A podobne.

prof. PhDr. Erich PETLÁK, CSc.,
Dubnický technologický inštitút
Dubnica nad Váhom
Ilustračné foto Ján SÚKUP

2x5 krokov ku kvalitnému školstvu u susedov

ČESKÁ REPUBLIKA

V uplynulých dňoch v Českej republike prijali stratégiu koncepčných zmien, ktoré by mali priniesť vyššiu kvalitu výchovy a vzdelávania. Nazvali ju symbolicky 2x5 krokov, aby zvýraznili kľúčový moment posilnenia matematiky a prírodných vied a samozrejme aj postavenia učiteľa v spoločnosti. Symbolické je, že program zmien spoločne vyhlásili predseda vlády a minister školstva.

Predškolské vzdelávanie, základné a stredné školy

1. **Rovnaká kvalita vzdelávania pre všetky deti**
   - Zamedziť rastúcim rozdielom medzi krajmi a školami v podmienkach detí na vzdelávanie a zmeniť systém financovania materských, základných a stredných škôl zavedením jednotného štátneho príspevku – „normatívu“, ktorý bude na každé dieťa rovnaký.
   - Súčasne však podporiť školy v malých obciach, lebo plnia tiež sociálne a kultúrne funkcie v živote a dejinách obce, a dať tak šancu aj deťom z malých obcí nájsť v živote dobré uplatnenie.
   - Podporovať individuálny prístup ku každému dieťaťu (pracovať s talentovanými i s neúspešnými deťmi a s deťmi so špeciálnymi potrebami).

2. **Väčší záujem detí o matematiku a technické odbory**
   - Motivovať deti k záujmu o prírodovedné a technické odbory už od predškolských rokov.
   - Podporiť materiálne vybavenie učební na polytechnické vzdelávanie.
   - Posilniť kvalitu technického a učňovského vzdelávania v spolupráci s firmami a daňovo zvýhodniť zamestnávateľov, ktorí sa podieľajú na vzdelávaní.

3. **Štát musí školám pomáhať, nie ich strážiť**
   - Vytvoriť školám podmienky, aby mohli efektívne učiť (ponúknuť materským a základným školám modelové školské vzdelávacie programy ako príklady dobrej praxe, rozvinúť rámcový vzdelávací program a jasne formulovať očakávania štátu týkajúce sa miery vedomostí detí v tzv. štandardoch).
   - Kvalitne pripraviť maturitné skúšky.

4. **Učiteľstvo ako rešpektované a oceňované povolanie**
   - Dať učiteľom perspektívu a posilniť ich postavenie v spoločnosti zavedením kariérneho systému, ktorý im ponúkne cesty k profesijnému rastu.

5. **Menej byrokracie, viac času na učenie**
   - Znížiť administratívnu záťaž riaditeľov škôl prostredníctvom revízie nižších ako zákonných noriem.

Vysoké školstvo

1. **Profilácia vysokých škôl**
   - Podporovať diverzifikáciu systému vysokých škôl, vďaka ktorej školy získajú možnosť strategicky sa profilovať a vytvárať profesijne, akademicky, poprípade výskumne orientované študijné programy.
   - Nastaviť jednoznačné štandardy pre jednotlivé profily študijných programov.

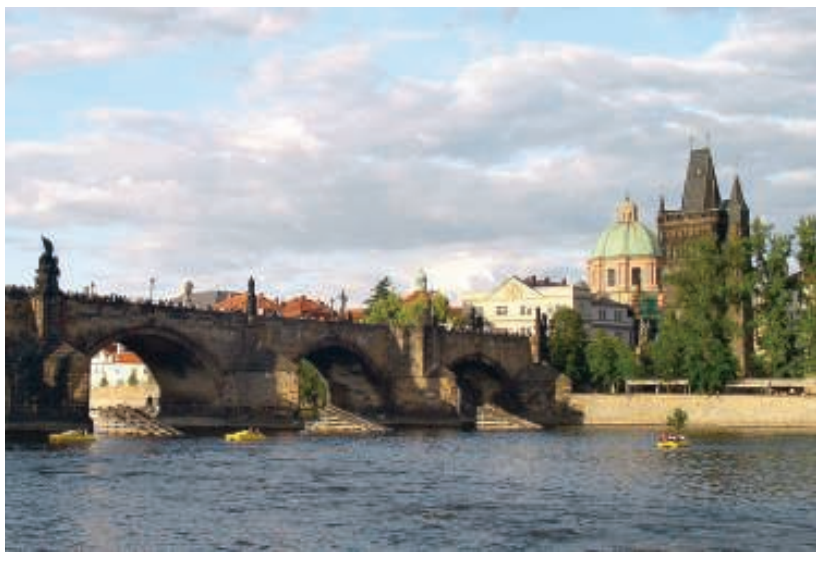

2. **Starostlivosť o kvalitu vzdelania**
   - Hodnotenie kvality vzdelávacích a výskumných aktivít musí byť prirodzenou súčasťou vysokoškolského prostredia.
   - V nadväznosti na zavedenie systému hodnotenia kvality vysokých škôl umožniť inštitucionálnu akreditáciu a ustanoviť akreditačnú komisiu ako samostatný správny orgán zodpovedný za dohľad nad dodržiavaním štandardov a rozhodovanie o udelení akreditácie.

3. **Podpora spolupráce a integrácie škôl**
   - Uľahčiť spoluprácu verejných vysokých škôl (aj verejných výskumných inštitúcií) formou konzorcií v oblastiach spoločenského záujmu.
   - Vytvárať podmienky na integráciu medzi súkromnými alebo verejnými vysokými školami.

4. **Autonómia a otvorenosť vysokých škôl**
   - Zlepšiť podmienky na väčšie zastúpenie zahraničných študentov.
   - Otvoriť vysoké školy pedagógom zo zahraničia a z praxe.
   - Upraviť postavenie vysokoškolských profesorov.

5. **Stabilita a rozvoj vysokých škôl**
   - Dať vysokým školám možnosť strednodobého strategického plánovania a rozvoja zavedením tzv. kontraktačného financovania.

(red)

Ilustračné foto stock.xchng

Zníženie administratívy v českom školstve

MENEJ PAPIEROVANIA

Problém so zaťažením učiteľov a riaditeľov škôl množstvom papierovania trápi aj školy v Českej republike. Kritika stavu priniesla v závere januára iniciatívne rokovanie zástupcov ministerstva školstva, mládeže a telovýchovy, centra na prípravu maturít CERMAT, Českej školskej inšpekcie, Národného ústavu na vzdelávanie a predstaviteľov všetkých českých krajov. Výsledkom rokovania má byť dohoda o preskúmaní opodstatnenosti záťaže škôl administratívou a jej zníženie na všetkých úrovniach. Na podnet ministerstva školstva bola vytvorená pracovná skupina, ktorej výsledky majú priniesť do tejto problematiky zásadné zmeny.

V nasledujúcich týždňoch bude vykonaná analýza všetkých materiálov, ktoré sa od škôl a učiteľov požadujú, berúc do úvahy ich zmysluplnosť, duplicitu a potrebnosť. Malo by to priniesť optimalizáciu štatistických zisťovaní v rezorte a vyústiť do pevne definovaného rámca požadovaných dát, ktorý umožní maximálne využitie administratívnych zdrojov informácií zo škôl a školských zariadení tak, aby dáta mohli byť v budúcnosti importované elektronicky namiesto súčasného manuálneho vypĺňania.

Pri optimálnom výsledku tak bude každá nevyhnutná informácia poskytnutá verejnej správe s čo najnižšími administratívnymi nárokmi len jeden raz a verejná správa následne sama zabezpečí jej distribúciu v rámci svojej pôsobnosti.

Výsledky zisťovaní pracovnej skupiny sa majú premietnuť do reálnej praxe od roku 2014.

(lupa)

Slovenská škola v Londýne

SLOVÁCI VO SVETE

Vo Veľkej Británii žije podľa posledných oficiálnych štatistík takmer 90-tisíc Slovákov – počet sa, samozrejme, mení podľa toho, ako mladí ľudia odchádzajú a prichádzajú. Hoci mnohí z nich sa chcú čo najrýchlejšie integrovať do anglickej spoločnosti, viacerým je clivo za domovom, a tak vyhľadávajú slovenské podujatia. Sú aj takí, ktorí nechcú, aby ich deti stratili kontakt so Slovenskom a slovenským jazykom. A tak ich zapísali do slovenskej školy. Škola vznikla pred šiestimi rokmi vďaka veľkej podpore organizácie Slovenský kruh vo Veľkej Británii. Najskôr školu navštevovalo 12 detí, dnes je ich vyše 40, čím je kapacita plne vyčerpaná. A ako hovorí londýnska novinárka Anna Pomichalová – deti, ktoré sa teraz narodia v Londýne, sú už zapísané do zoznamu.

Ingrid SLANINKOVÁ

(Zdroj: www.slovacivosvete.sk)

Slovenskí učitelia a žiaci v Maďarsku

VZDELÁVACIE AKTIVITY CSSM

Aktivity pre slovenských národnostných pedagógov a žiakov v Maďarsku sa roku 2012 uskutočnili v súlade s harmonogramom aktivít Ministerstva školstva vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky a pracovným plánom Pedagogického metodického centra (PMC) Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku (CSSM). Programy v materskej krajine sa uskutočnili od februára do augusta 2012. Výjazdový kurz pre pedagógov v Maďarsku sa konal 9. a 10. novembra 2012.

Do aktivít sa mohli zapojiť účastníci všetkých stupňov školského systému: žiaci nižšieho a vyššieho stupňa základných škôl, študenti stredných a vysokých škôl vo veku od 8 do 25 rokov. V materskej krajine sa realizovalo 11 programov na 7 miestach. Do aktivít pre žiakov sa z Maďarska zapojilo 150 žiakov a 15 pedagógov z 25 škôl. Na jednotlivých kurzoch pre pedagógov v materskej krajine sa zúčastnilo 14 učiteľov. Zo strany CSSM tieto aktivity vyžadovali organizačnú činnosť, národnostné školy sme informovali o možnostiach na webovej stránke PMC CSSM a e-mailom. Pri organizovaní účastníkov sme dbali na to, aby sme zapojili každú školu aspoň do jednej aktivity. Vďaka dobrej spolupráci s realizátormi programu sa nám podarilo akcie s nižšími kvótami časovo zosúladiť, a ušetriť tak na cestovnom. Dopravu zabezpečilo Ministerstvo ľudských zdrojov v Maďarsku a PMC CSSM s podporou Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí.

S programami odborných garantov športových a voľnočasových aktivít Metodického centra pre Slovákov žijúcich v zahraničí Univerzity Mateja Bela (MC UMB) v Banskej Bystrici boli ich účastníci aj v tomto roku spokojní. Podmienky aktivít, ubytovanie, stravovanie i program vyvolali pozitívne ohlasy. Lokality, kde sa programy uskutočnili, boli pre účastníkov lákavé. Do športových programov (škola tenisu, lyžiarska škola a športová olympiáda) sa zapojilo spolu 22 žiakov z dvojjazyčných škôl z Békešskej Čaby, z Nového Mesta pod Šiatrom a zo Slovenského Komlóša a z Pitvaroša, kde sa vyučuje slovenčina ako predmet.

V škole v prírode v Liptovskom Jáne boli vlani zo škôl, kde sa vyučuje slovenčina ako predmet, žiaci, ktorí sa zapojili do Programu pre nadaných slovenských žiakov, konkrétne z Čívu, Kestúca, Dabaša a Pitvaroša. Spolu s nimi sa aktivity zúčastnili aj žiaci dvojjazyčných škôl zo Sarvaša, z Békešskej Čaby, Nového Mesta pod Šiatrom, zo Slovenského Komlóša a z Budapešti. Do letného rekreačného tábora v Tatranských Matliaroch za odmenu za celoročnú prácu odcestovalo v júli 50 najusilovnejších žiakov z 24 slovenských národnostných škôl v Maďarsku.

Populárne boli letné programy v Banskej Bystrici Letná škola ľudového tanca a Letná škola ľudových remesiel, rozšírené premiérovo o Letnú školu mladých muzikantov. Na týchto aktivitách sa zúčastnilo 26 žiakov s tromi pedagógmi. V prekrásnom prostredí pri Hriňovej absolvovalo program desať členov tanečného súboru zo Šápova. Výlet do Detvy, nacvičenie novej choreografie a spoločný galaprogram boli pre nich nezabudnuteľným zážitkom. So starými remeslami sa oboznámili žiaci zo Sarvaša. Obsahovo sa program rozšíril o ľudovú hudbu a hru na hudobných nástrojoch. Do tejto aktivity sa s veľkou radosťou zapojili citaristi z Békešskej Čaby.

Podujatia pre stredoškolákov Detská univerzita sa zúčastnili žiaci zapojení do Programu pre nadaných slovenských žiakov. Osem ôsmakov z Budapešti a z Békešskej Čaby absolvovalo pestrý program v Banskej Bystrici, na Donovaloch – na Habakukoch, a v Banskej Štiavnici. Popri dopoludňajších prednáškach sa tešili voľnočasovým aktivitám v meste, na kúpalisku aj v prírode.

Didaktický kurz pre pedagógov dvojjazyčných škôl v Tatranských Matliaroch realizovalo MC UMB prvýkrát. Z Maďarska sa kurzu zúčastnilo 6 učiteľov z každého stupňa národnostného školstva. Veľmi sme sa tešili tejto novej možnosti. Podľa účastníkov podmienky, tematika kurzu, ako aj letný termín im vyhovovali. Vďaka dlhodobej spolupráci s MC UMB a odborníkmi, ktorí dobre poznajú situáciu v našom národnostnom školstve, bol kurz na vysokej úrovni.

Centrum ďalšieho vzdelávania Univerzity Komenského v Bratislave realizovalo od 16. do 21. apríla 2012 doškoľovanie pre pedagógov materských a základných škôl. Z Maďarska sa prihlásilo 8 pedagógov. Dve učiteľky materských škôl, tri učiteľky I. stupňa a dvaja pedagógovia vyššieho stupňa základnej školy boli s realizovaným programom veľmi spokojní. Aktivita pre stredoškolskú mládež Slovenčina na každý deň a slovenské reálie opäť splnila svoj cieľ. Vynikajúca odborná znalosť garantov, zábavné formy práce, bohatý program spestrený exkurziami a najmä pobyt v slovenskom jazykovom prostredí prispeli k obohateniu slovnej zásoby a zvýšeniu jazykovej úrovne stredoškolákov. Programu sa zúčastnilo 5 gymnazistov z Békešskej Čaby a 4 z Budapešti.

Na kurz slovenského jazyka a odborných predmetov pre krajanov-maturantov sa vlani prihlásila len jedna študentka z Békešskej Čaby a na trojtýždňovom jazykovom kurze pre krajanov sa zúčastnil jeden pedagóg z Dabaša.

Na odborno-metodickom seminári slovenského jazyka v Bratislave sa zúčastnilo z Maďarska 6 pedagógov. Naši učitelia boli spokojní s profesionálnou prácou odborníkov.

Za vynikajúce podmienky pobytu v materskej krajine, za vysokú úroveň programov sme veľmi vďační slovenskému ministerstvu školstva a odborným garantom jednotlivých programov. Dúfame, že osvedčené formy aktivít pre krajanských pedagógov sa zachovajú a s odbornými garantmi na Slovensku budeme dobre spolupracovať aj roku 2013.

Erika LÁZÁROVÁ,
školská referentka CSSM
(Zdroj: www.luno.hu)

Vychovávame vinárske osobnosti

Riaditeľa Strednej odbornej školy vinársko-ovocinárskej v Modre Mgr. Slavomíra Zocha vyhlásili za jednu z Vinárskych osobností roka 2012. Je to uznanie človeku, ktorý celý svoj profesijný život venuje výchove nových generácií vinohradníkov a vinárov. Za roky jeho praxe opustilo brány školy do dvetisíc úspešných absolventov. Slavomír Zoch pochádza z rodiny, ktorej členom patrí nejedno čestné miesto v slovenských dejinách a mnohí z nich boli veľmi významní pedagógovia. Aj preto sme rozhovor začali historizujúcou otázkou: Mohli by ste mi naliať víno, ktoré v Modre píjal Ľudovít Štúr?

Ťažko ponúknuť také víno, možno až na chrupku (strapák), ktorá vydržala dodnes, pretože Štúr sa v Modre pohyboval okolo roku 1850. Európu, a teda aj malokarpatské vinohrady, zdecimovali v 80. rokoch 19. storočia vtedajšie choroby vinohradov. Bolo treba voči nim bojovať, preto roku 1884 Spolok bratislavských vinohradníkov založil v Bratislave školu. V tomto čase do našich vinohradov pribúdajú odrody z mnohých vinohradníckych oblastí Európy. Aj veľký učenec Matej Bel, ktorý písal o malokarpatských vinohradoch, celkom iste pil iné vína, ako sa začali piť na začiatku 20. storočia.

Roku 1922 škola prechádza do Modry, ktorá so svojimi tisíc hektármi vinohradov patrila k najväčším vinohradníckym obciam vo vtedajšej Československej republike.
Viacerí učitelia, ktorí vtedy vychovávali novú slovenskú generáciu, prichádzali z Česka, ako napr. Ing. Bláha, Ing. Musil a ďalší. Popri nich vyrástol celý rad vynikajúcich vinohradníckych a vinárskych odborníkov. Študenti pochádzali zväčša z vinohradníckych rodín, takže základy vinohradníctva si prinášali z domu. Mnohí z nich sa neskôr vracali na školu ako učitelia, napríklad Ing. Gavorník, Ing. Horňáček, Mgr. Nosál, Ing. Dubek, Ing. Hora a ďalší.

Po druhej svetovej vojne škola vychovávala odborníkov pre veľkovýrobu vo vinohradníctve a v ovocinárstve.
Prichádza k rozmachu tohto poľnohospodárskeho odvetvia. Na východnom a južnom Slovensku sa vysádzajú stovky hektárov vinohradov. Škola reaguje na túto zmenu tak, že v 60. rokoch obhospodaruje tristo hektárov na školskom majetku, na ktorom sa vykonáva prax. Vysádza sa päťdesiat hektárov vinohradov a päťdesiat hektárov ovocných sadov, buduje sa nová pivnica, ktorá vyhovuje technologicky i kapacitne. Pribudol internát s kapacitou 270 lôžok. Je pravda, že vtedy uzavretá ekonomika nedovoľovala dovoz vína z cudziny, preto bolo treba zabezpečiť víno domácej produkcie, pričom sa neprihliadalo na jeho kvalitu, ale na kvantitu.

Po celospoločenských zmenách v roku 1989 sa zmenil aj pohľad na vinohradníctvo. Škola sa musela prispôsobiť tomuto trendu. Zaviedli sa nové odborné zamerania, ako podnikanie a somelierstvo. Ako prví ste sa začali venovať agroturistike.
Školský majetok sa pretransformoval na stredisko odbornej praxe. S podporou Bratislavského samosprávneho kraja sa vybudovala nová technologická linka. Škola v súčasnosti hospodári na ploche tri a pol hektára vinohradov a dorába desať druhov vín špičkovej kvality. Má reprezentačné degustačné priestory a svojimi vínami vzorne reprezentuje Modru, Bratislavský samosprávny kraj i Slovensko. Vyučovanie sa uskutočňuje v moderných odborných učebniach vybudovaných a odovzdaných do prevádzky roku 1996.

> „Slovenské vinárstvo za posledných desať rokov prešlo mimoriadne úspešnú cestu. Vďaka novým technologickým zariadeniam dobehlo vinársky svet.“

Pohľad na priečelie SOŠ vinársko-ovocinárskej v Modre.

Čo považujete za najvýraznejšie úspechy školy?
Som nesmierne hrdý, keď počujem o úspechoch slovenského vína na medzinárodných súťažiach. Slovenské vinárstvo za posledných desať rokov prešlo mimoriadne úspešnú cestu. Vďaka novým technologickým zariadeniam dobehlo vinársky svet. Pre nás je najdôležitejšia kontinuita medzi školou a jej žiakmi aj po ukončení štúdia.

Prečo?
Pri odovzdávaní Nobelovej ceny alebo iných vysokých vyznamenaní v oblasti vedy, techniky a kultúry zväčša nik nehovorí o tých, ktorí naučili úspešných ľudí písať, čítať a nasmerovali ich na fantastickú životnú dráhu, ale predsa len sú vizitkami škôl, z ktorých vyšli. Myslím si, že aj keď len maličký, kúsok zo strieborných, zlatých a šampiónskych medailí patrí aj našej jedinej, 129-ročnej vinárskej škole na Slovensku. Sme hrdí na to, že každý, čo niečo v slovenskom vinárskom svete znamená, je naším absolventom.

Mohli by ste byť v tomto kontexte aj konkrétnejší?
Začnem pri Ing. Vladimírovi Mrvovi – a hneď musím narátať dvanásť zlatých, sedem strieborných a jedného celosvetového šampióna do roku 2010. Od roku 1997 budoval špičkovú firmu dnes celosvetovej úrovne. Alebo Ing. Milan Pavelka je spoluzakladateľom Malokarpatskej vínnej cesty a od roku 1997 hospodári na ploche 55 hektárov vlastných vinohradov. Žne úspechy najmä v červených vínach, a čo je dôležité, jeho syn, tiež náš absolvent, ide v jeho šľapajach. Nemôžem zabudnúť na ochrancu tradičnej výroby vína, člena starej vinárskej rodiny Ing. Vladimíra Sodomu, ktorý v ÚKSÚP-e riadil špecializovanú poľnohospodársku výrobu. Naším absolventom je aj odborník na červené vína, bývalý predseda Vinohradníckeho družstva Rača Ing. Ján Krampl, ktorý dnes vedie spoločnosť Villa Vino Rača. Ing. Miroslav Dudo bol pivničným majstrom v školskej pivnici. Získal viacero šampiónov za ľadové vína. V tomto roku si medailu priviezol z Izraela. Ďalší náš bývalý pivničný majster Mgr. Milan Lančarič bol konateľom špičkovej firmy Elesko. Ing. Roman Janoušek má viacero zlatých medailí zo svetových výstav. Ing. Jakub Šebesta bol ešte nedávno ministrom poľnohospodárstva ČR. Rýnsky rizling Ing. Miroslava Petrecha putuje z novozámockej oblasti na americký trh a získava najvyššie ocenenia. Ing. Marek Závracký je riaditeľom kontroly kvality vína na Slovensku. Neúnavný bojovník za pestovateľov hrozna a propagátor portugalu Ing. Karol Braniš pomohol uviesť do praxe celú sériu novokrížencov, ktoré vyšli z dielne Ing. Pospíšilovej. Aj vďaka jeho hroznu dosahuje úspechy Mrvova firma z Trnavy. Mohol by som spomenúť aj ďalšie mená našich absolventov, ktorí prenikli do vinárskeho sveta, ako Ing. Bočko, Ing. Baričič, Ing. Berta s rodinou, Paták, Čepec, Ing. Čavojský, Rariga, Sodoma, Mikuš ml., Uhlár, Krajčovič, Hrozek, Hrnčiar, Ing. Sabo, Gáži, Ing. Šarmír, Ing. Repa, Ing. Šimonovič, Petrík, Záruba, Šulan, Slováček, Jakubec, Kmeťo, Ing. Bartoš, Ing. Schön, Ing. Tretinová,

(pokračovanie rozhovoru na strane 10)

Rozhovor s osobnosťou

SLAVOMÍR ZOCH

Vychovávame vinárske...

(dokončenie rozhovoru zo strany 9)

Uher, Ing. Handzuš a desiatky ďalších na južnom a východnom Slovensku.

Aké osobnosti pôsobia v škole? Máte v pedagogickom zbore dosť učiteľov alebo pociťujete fluktuáciu?

Uznávaným odborníkom je enológ, člen degustačných komisií Ing. Jozef Kováč, PhD., ktorý vyučuje technológiu vína a nápojov a na tento predmet napísal učebnicu. Je potešujúce, že novú generáciu vinohradníkov vychovávajú aj absolventi našej školy, napr. Ing. Rastislav Schön, ktorý pracoval ako vinohradnícky agronóm JRD Modra, od roku 1992 ako učiteľ vinohradníctva, postupne vedúci praxe a vedúci strediska odbornej praxe. Zárukou kvality našich vín je Ing. Boris Bartoš, učiteľ vinohradníctva, ktorý okrem iného obhospodaruje tri hektáre vlastného vinohradu novošľachtencov modrých odrôd. Ing. Klaudia Tretinová vyučuje predmety súvisiace so somelierstvom. Pedagogický zbor však pociťuje nedostatok mladých pedagógov, ktorí by zanietene viedli mladú generáciu.

Aké úspechy dosiahli žiaci v odborných súťažiach?

Žiaci v rámci programu Comenius nadviazali kontakty so školami v Rakúsku – vo Wieselburgu a v Eisenstadte. V tomto školskom roku sa z trojmesačného študijného pobytu v Eisenstadte – od októbra do decembra – vrátili štyria študenti. V minulosti žiaci absolvovali ročný výmenný pobyt v americkej Pensylvánii. Zapájame sa do odborných súťaží o Zlaté nožnice v reze viniča a ovocných drevín, každoročne s vynikajúcimi umiestneniami. Roku 2010 sme získali prvé miesto v krajskom kole Stredoškolskej odbornej činnosti s prácou *Učebnica včelárstva*. Študentská firma Vinárka každoročne organizuje degustáciu vín. Tento rok získala 450 vzoriek vína.

Na čom budujete vinohradnícku česť?

Žiakov vedieme k tomu, aby boli hrdí na to, že sa sami podieľajú na výrobe vín, ktorými Bratislavský samosprávny kraj reprezentuje malokarpatské vinohradníctvo po celej Európe, sú dodávané na veľvyslanectvá a do vybraných reštauračných zariadení. Robíme všetko pre to, aby mladí vinári nadviazali na úspechy svojich predchodcov a aby absolventi školy aj naďalej boli jedna vinárska a vinohradnícka rodina.

Ako vyzerá spolupráca so zahraničnými školami a so zahraničím vôbec? Ako sa uplatnili vaši žiaci za hranicami Slovenska?

Škola trvá na dodržiavaní tradícií (imatrikulácie, stužkové a podobne), kde pozývame aj absolventov. Tí cítia ku škole spolupatričnosť, čo vyjadrujú aj pri stretnutiach. Mnoho študentov pracuje v zahraničí, najmä v Rakúsku či Nemecku, pričom na trhu práce sú stále vyhľadávaní.

Vychovávate vo vašej škole aj odborníkov pre iné krajiny?

Verím, že naberú skúsenosti a s nimi sa vrátia domov. V tomto je skvelým príkladom Ing. Jaroslav Ostrožovič, ktorý na juhovýchode Slovenska dôstojne pokračuje v tradíciách tokajských vín. Aj vďaka skúsenostiam v Rakúsku vybudoval vo Veľkej Tŕni vinársko-turistické centrum a doma i vo svete zbiera úspech za úspechom za svoje troj- a štvorputňové tokajské výbery. Chcem povedať, že naša škola nevychováva absolventov pre úrad práce. V súčasnosti nedokážeme vyhovieť požiadavkám na pivničných majstrov, vinohradníkov či pracovníkov vinoték.

Trojstranu pripravil Peter VALO
Foto autor a archív školy

Sága rodu Zochovcov

Slavomír Zoch, riaditeľ modranskej Strednej odbornej školy vinársko-ovocinárskej, sa môže pochváliť zaujímavými rodinnými príslušníkmi, ktorí pôsobili v školstve a významne ovplyvnili aj jeho rast. Pripomeňme si ich chronologicky vrátane ich aktivít, pedagogických osobitostí, ako aj rozsahu ich pôsobnosti v rozmanitých oblastiach kultúry, vedy a vzdelanosti.

Pavol Cochius (8. 1. 1768 – 27. 12. 1852). Okrem iného pôsobil aj v škole vo Veličnej na Orave. Všetci, čo na vtedajšej dolnej Orave niečo znamenali, študovali v škole u Cochia. Škola mala mimoriadny zvuk. Pavol Cochius vyučoval 49 rokov. Okrem pedagogickej činnosti zakladal knižnice. Zaoberal sa aj pestovaním ovocných stromov, ľudovým liečiteľstvom, zbieraním liečivých rastlín. Za svoju učiteľskú činnosť bol roku 1845 vyznamenaný cisárom, ktorý mu udelil strieborný kríž s korunou.

Ctiboh Zoch (15. 3. 1815 – 5. 12. 1865). Vlastným menom Timoteus Cochius, patril popri Štúrovi, Kuzmánym a Hurbanovi medzi čelné postavy národného odboja. Roku 1836 sa zúčastnil pamätnej schôdzky na Devíne, kde predniesol vlastnú báseň a zmenil si priezvisko z Cochius na Zoch. Počas štúdií bol tajomníkom Spoločnosti reči a literatúry československej. Dielo *Slovo za slovenčinu* napísal už roku 1846, vydané však bolo až roku 1958. Bol vysvätený za kňaza. Je jedným zo zakladateľov Tatrína. V revolučných rokoch 1848 – 1849 ho košútovci uväznili a odsúdili na smrť. Z väznice v Arade ho vypustili až po porážke maďarských vojsk. Aktívne sa zúčastnil memorandových slávností v Martine roku 1861. Mal štyroch synov – starších Ivana a Cyrila a mladších Pavla a Stanislava. Všetci boli mimoriadne národne uvedomelí.

Branislav Zoch (24. 6. 1843 – 27. 12. 1921). Po skončení štúdia ho zvolili za profesora gymnázia vo Veľkej Revúcej. Bol matematikom a fyzikom, prvým uvedomelým učiteľom telocviku. Napísal prvú slovenskú učebnicu fyziky a telocviku. Za národné cítenie ho vyšetrovali a väznili. Neskôr sa ho ujal biskup Strossmayer zo Záhrebu. Pôso-

Stará škola, ovocná záhrada.

Štepy a bukety, alebo Takmer 130-ročné dejiny modranskej školy

Vinohradníctvo v druhej polovici 18. storočia zažilo veľa otrasov. Kruté mrazy a najmä choroby, ktoré sa šírili zo západnej Európy, ohrozovali vinohrady. Do tohto obdobia siahajú korene dnešnej Strednej odbornej školy vinársko-ovocinárskej v Modre, ktorej predchodkyňa sa výrazne zaslúžila o ich záchranu.

Predseda Spolku bratislavských vinohradníkov Jonáš Fülep založil roku 1884 vinársko-záhradnícku školu. Až po preukázaní jej opodstatnenosti začal roku 1900 školu finančne podporovať štát. Dňa 20. septembra 1922 preložili školu do Modry a na jej účely zrekonštruovali kaštieľ rytiera Polczera. Štát zakúpil pozemky na pestovanie viniča a ovocných drevín. Už vtedy bol pri škole internát. Okrem vinohradníctva sa mimoriadna pozornosť venovala ovocinárstvu. Roku 1930 takmer každý ovocný strom v okolí Modry pochádzal zo školy. V časoch 1. Slovenskej republiky prešla do Modry aj záhradnícka škola z Malinova a zlúčením vznikla Štátna vinohradnícko-ovocinárska a záhradnícka škola v Modre.

Výsadba viniča v minulosti.

Po vojne bola roku 1946 v Bratislave otvorená vyššia vinársko-ovocinárska a záhradnícka škola, ktorá roku 1949 prešla do Modry. Vedľa seba pôsobili isté obdobie dve školy, ktoré využívali spoločné zariadenie. Po reorganizácii poľnohospodárskeho školstva roku 1952 vznikla Poľnohospodárska technická škola, odbor vinohradnícko-vinársky, v Modre s pôsobnosťou pre celú československú republiku. Roku 1954 zrekonštruovali budovu bývalej evanjelickej a. v. dievčenskej dištriktuálnej školy, do ktorej sa nasťahovala vinársko-ovocinárska škola. Tá vychovávala poľnohospodárskych odborníkov, najmä technikov, pre socialistickú vinohradnícku, vinársku a ovocinársku veľkovýrobu. Budovali sa nové vinohrady, ovocné sady, modernizovali sa hospodárske budovy. Roku 1970 dostavali 270-lôžkový internát a telocvičňu, ktoré slúžia dodnes. Roku 1975 sa rozšírila a modernizovala školská pivnica. Modernizuje sa strojový park, pokračuje sa vo výsadbe vinohradov a sadov, postavili sa moderné bytové jednotky pre zamestnancov. Vína zo školskej pivnice zaznamenávajú prenikavé výsledky na domácich, ale i európskych výstavách.

Roku 1991 sa stal riaditeľom školy Mgr. Slavomír Zoch. Sústredil sa na všeobecnú modernizáciu školy. Roku 1993 sa mení názov školy na Strednú vinársko-ovocinársku školu v Modre. Vybudovaná bola nová prístavba s odbornými učebňami a laboratóriami zariadenými modernou didaktickou technikou. Škola je dobre vybavená výpočtovou technikou cez projekt Infovek, ale aj vďaka sponzorom a rodičom. Internetové pripojenie školy je zabezpečené od roku 2001.

Roku 1994 sa do učebných osnov zaradilo podnikanie vo vinohradníctve a v ovocinárstve s rozširujúcimi predmetmi – ekonomika, poľnohospodársky marketing, písanie na stroji, účtovníctvo, výpočtová technika. Roku 1995 pribudla agroturistika s predmetmi turistika na vidieku, manažment v agroturistike, služby v agroturistike, víno v gastronómii, náuka o nápojoch.

Škola počtom žiakov patrí medzi menšie, svojou aktivitou však prevýši aj omnoho väčšie. Projekty, do ktorých sa zapojila, pomohli nielen získať potrebné mimo-

Rez ovocných drevín.

bil ako profesor na gymnáziu v Osijeku, zriadil gymnázium v Sarajeve a skončil ako riaditeľ gymnázia v Petrinje. Spolu s manželkou Milinou preložil do chorvátčiny Kukučínov *Dom v stráni*. Jeho najvýznamnejším dielom je *Hrvatska enciklopedija*. Dôchodcovské roky hodlal prežiť v Modre po boku svojho brata Pavla. Po jeho príchode však Pavol zomrel. A tak pomáhal Pavlovmu nástupcovi synovcovi Samuelovi s výučbou sirôt v sirotinci, kde bol v tom čase aj budúci básnik Ján Čietek (Smrek). Pochovaný je v Modre a na náhrobnom kameni má napísané: „Miluje národ náš a školu nám on vystavil."

Pavol Zoch (3. 7. 1850 – 25. 6. 1907). Štúdium skončil vo Viedni a roku 1874 ho v Bratislave vysvätili za kňaza. Roku 1892 založil ev. cirkevno-politický časopis Stráž na Sione. Od roku 1897 pôsobil v Modre, kde sa jeho zásluhou založil domov pre siroty.

Stanislav Zoch (30. 1. 1852 – 27. 11. 1911). Pôsobil ako učiteľ v biednej dedine Cerovom. Spolu s evanjelickým farárom Rafanidesom sa zaslúžil o to, že dedina dosiahla nebývalý hospodársky rast. Bol učiteľom, divadelníkom, poisťovateľom, rozširovateľom slovenských kníh a časopisov, založil knižnicu, bol včelárom aj štepárom.

Samuel Zoch (8. 12. 1882 – 4. 1. 1928). Bol synom Stanislava Zocha. Jeho osobnosť treba chápať vo viacerých rovinách, predovšetkým však ako národne orientovaného politika, ale aj vysokopostaveného duchovného predstaviteľa Evanjelickej cirkvi a. v. Po teologických štúdiách vo Viedni bol najskôr kaplánom v Novom Sade, po smrti svojho strýka Pavla ho zvolili za farára v Modre. Bol autorom Martinskej deklarácie. Ako prvý slovenský bratislavský župan mal veľkú zásluhu na tom, že Bratislava zostala slovenská. Po vzniku 1. ČSR pripravoval pôdu na príchod Šrobárovho kabinetu do Bratislavy. V novej vláde ho poverili riadením rezortu školstva. Čoskoro sa dostal do kompetenčných sporov so školským referátom Úradu ministra s plnou mocou pre správu Slovenska. Protestoval proti prepúšťaniu učiteľov a zastával názor, že deti sa musia učiť, kým nebudú slovenskí učitelia, hoci aj po maďarsky, aby nestratili školský rok. Obvinili ho z maďarónstva, a tak podal demisiu, ktorú Šrobár prijal. Pociťoval to ako veľký nevďak. Naplno sa však začal venovať cirkevným veciam. Stal sa biskupom Západného dištriktu Evanjelickej cirkvi a. v. Ujal sa cirkevného časopisu Stráž na Sione. Verejnými zbierkami zabezpečil peniaze na budovu Modranského evanjelického sirotinca, ktorý projektoval Samuel Jurkovič. Samuel Zoch o svojom živote napísal: „Chystal som sa na tichú dráhu kňazskú už v útlej mladosti, naplnený túžbou po nezištnej práci za ubiedený slovenský ľud, a svoje predsavzatie skutočne splním." Zomrel však po zákernej chorobe vo veku 45 rokov. Treba si ho vážiť nielen pre jeho verejnú a cirkevnú činnosť, ale najmä pre pevné morálne zásady humanistu, demokrata a kresťana, ktoré ho viedli po jeho neľahkej životnej púti.

Do zochovskej rodiny sa priženil tiež básnik, prozaik, dramatik, publicista a politik **Martin Rázus** (18. 10. 1888 – 8. 8. 1937). Slávu rodiny šírila klavírna umelkyňa, hudobná pedagogička a muzikologička **Anna Kafendová-Zochová** (24. 6. 1895 – 13. 4. 1977) , ktorá je považovaná za zakladateľku slovenskej hudobnej pedagogiky. Vydala sa za Frica Kafendu, hudobného skladateľa, riaditeľa Hudobnej a dramatickej akadémie v Bratislave. Do širšej rodiny patrí aj univerzitný profesor, akademik Slovenskej akadémie vied, člen-korešpondent Československej akadémie vied, člen-korešpondent Juhoslovanskej akadémie vied v Záhrebe, dekan a prodekan Lekárskej fakulty **Ivan Stanek** (5. 12. 1915 – 6. 2. 1972), ktorý sa narodil ako tretie dieťa v rodine evanjelického farára Gustáva Staneka a Gabriely, rodenej Zochovej. Ako prvý československý bádateľ bol zvolený za člena výberovej spoločnosti European Tissue Culture Club.

Nerezové tanky na víno.

Neskôr sa vedenie školy stretlo s mimoriadnym pochopením nového vedenia Bratislavského samosprávneho kraja. Prebudovala sa pivnica, inštalovala nová linka na riadené kvasenie vína a zariadila degustačná miestnosť. Snaha vedenia školy o zabezpečenie kvality odbornej prípravy vo vlastnom zariadení je dovŕšená. Stredisko odbornej praxe vyrába šesť druhov bieleho vína – Rizling rýnsky, Rulandské šedé, Rulandské biele, Muškát Ottonel, Veltlínske zelené, Chardonnay, a dva druhy červeného – Frankovka, Cabernet Sauvignon. Agroturistika sa vykonáva v degustačnej miestnosti za účasti žiakov.

Od 1. septembra 2011 škola zaviedla ďalší atraktívny odbor somelierstvo, ktorého budúci absolventi budú schopní propagovať kvalitné slovenské vína, ponúkať ich ku kvalitným jedlám. Vyzbrojení budú hlbokými znalosťami o vinohradníctve, slovenských vinohradníckych oblastiach, ale aj o vínach európskych a vínach tzv. nového vinárskeho sveta.

Škola už 15 rokov bez prestávky organizuje ovocinársky seminár spojený s degustáciou jabĺk a vinohradnícko-vinársky seminár. Škola vychováva všestranne pripravených ľudí, ktorí sa dokážu začleniť do pracovného pomeru nielen v študovanom odbore, ale vďaka odborným zameraniam aj mimo neho. Študenti sa v posledných rokoch zúčastňujú ročnej odbornej praxe v USA, dosiahli úspechy v odborných súťažiach (Kráľovná vín ČR, Zlaté nožnice, SOČ) a vďaka výbornej jazykovej príprave nachádzajú uplatnenie aj mimo územia republiky.

rozpočtové finančné prostriedky, ale posunuli mnohých šikovných žiakov vpred i v odbornom raste. Patria medzi ne napríklad Otvorená škola, Digitálni štúrovci, Otvorený región, Jazykové laboratóriá, program Socrates/Comenius.

Dôležitou zložkou vzdelávania v odbornej škole je praktické vyučovanie. Roku 2002 rozhodnutím zriaďovateľa – Bratislavského samosprávneho kraja – bol školský majetok prenajatý firme Víno Modra a po trojročnom prenájme následne vyradený zo siete školských zariadení. Škola sa ocitla v nezávideniahodnej situácii, nemala vlastné vinice, sady, pivnicu. V najkritickejšom období sa tútorom školy stal jeden z bývalých žiakov Ing. Milan Pavelka, ktorý poskytol účinnú pomoc pri zabezpečovaní odbornej praxe či už vo vinohrade, alebo v pivnici.

Vrúbľovanie viniča v minulosti.

Školská pivnica.

MOŽNOSTI ŠTÚDIA A ODBORY

Vinohradníctvo a ovocinárstvo je určené chlapcom i dievčatám. Dĺžka štúdia je štyri roky, podmienkou prijatia na školu úspešné ukončenie 9. ročníka ZŠ a zdravotná spôsobilosť uchádzača. Absolvent získava úplné stredné odborné vzdelanie ukončené maturitnou skúškou a certifikát someliera. Následne má otvorenú cestu k štúdiu na vysokej škole ľubovoľného zamerania.

Absolventi nachádzajú uplatnenie v štátnych a súkromných vinohradníckych, vinárskych, ovocinárskych podnikoch, v poradenských službách a podnikaní, v obchodných vinárskych službách, vo vinárskych podnikoch a v službách v agroturistickom sektore, v informačných a turistických kanceláriách. Uplatniť sa môžu tiež v hoteloch, reštauráciách a gastronomických zariadeniach vyššej kategórie, vo firmách zabezpečujúcich *catering*, vo vinotékach a v špecializovaných predajniach na alkoholické nápoje, v záhradníckych službách vo firmách špecializujúcich sa na sadovnícku úpravu a projektovanie drobnej záhradnej architektúry, vo vlastnej firme špecializovanej na vypracovanie sadovníckych plánov a ich realizáciu.

ŠTUDIJNÝ PROGRAM

Všetci uchádzači študujú študijný odbor vinohradníctvo a ovocinárstvo. Všeobecnovzdelávacie predmety tvorí slovenský jazyk a literatúra, matematika, občianska náuka, dejepis, informatika, telesná výchova, chémia, biológia a ekológia a hospodárska geografia. Medzi odborné predmety patrí náuka o prostredí rastlín, stroje a zariadenia, vinohradníctvo, ovocinárstvo, technológia vína a nápojov, ekonomika, manažment, marketing, písanie na stroji a korešpondencia, motorové vozidlá, právna náuka. Uchádzač si musí zvoliť jeden z cudzích jazykov – nemecký alebo anglický.

ODBORNÉ ZAMERANIA

V treťom a vo štvrtom ročníku sa uchádzači špecializujú v týchto odborných zameraniach:

- **Podnikanie.** Určené je pre tých, ktorí majú bližšie k ekonomickým predmetom, prípadne sa chcú vzdelávať v tejto oblasti. Toto zameranie charakterizujú predmety účtovníctvo, marketing, manažment, aplikovaná ekonómia, základy bankovníctva a poisťovníctva.
- **Agroturistika.** Vhodná je pre uchádzačov, ktorých zaujíma poskytovanie služieb v cestovnom ruchu. Špeciálne predmety: turistika na vidieku, víno v gastronómii, služby v agroturistike, náuka o nápojoch, spoločenská komunikácia, príprava jedál a stolovanie, regionálny národopis a ľudová kultúra, tradičné poľnohospodárstvo, sprievodcovská činnosť, základy somelierstva.
- **Somelierstvo.** V dnešných časoch sú somelieri vyhľadávaní. Škola ponúka komplexné vedomosti z vinohradníctva, vinárstva, ale aj iných potravinárskych odvetví, ktoré musí dobrý somelier ovládať. Obsahuje predmety zamerané na výrobu ušľachtilých nápojov (pivo, destiláty, miešané nápoje, minerálne vody, prírodné šťavy, káva, čaj). Absolvent sa naučí zladiť jedlá s jednotlivými druhmi vín (enogastronómia). Somelier musí dokonale ovládať zásady spoločenského správania, protokol a pod.
- **Sadovníctvo a krajinárska tvorba.** Záujemca sa oboznámi so záhradníckymi umeleckými slohmi, zákonitosťami estetiky, sortimentom kvetín a okrasných drevín, bude ovládať drobnú záhradnú architektúru, naučí sa realizovať sadovnícke úpravy, dokáže vypracovať sadovnícke plány a vedieť ich zrealizovať. Znalosti a zručnosti získané v tomto zameraní umožnia absolventovi alternatívne uplatnenie sa na trhu práce.

VOĽNÝ ČAS A ŠKOLSKÉ ZARIADENIA

Vo voľnom čase sa môžu žiaci venovať mimoškolskej činnosti v záujmových krúžkoch alebo sa zapojiť do projektov realizovaných v škole, napr. Comenius, Banky v akcii, Poznaj svoje peniaze, e-Ekonómia, Podnikanie v cestovnom ruchu či Otvorený región. Škola vlastní okrem modernej telocvične aj internát, v ktorom môžu bývať dochádzajúci žiaci (za 30 € mesačne). Za celodennú stravu v školskej jedálni zaplatia 2,52 €.

„Grand hotel Thermal“ so srdcom

ŠPECIÁLNA ŠKOLA INTERNÁTNA V LIPTOVSKOM JÁNE

Kúpeľná obec Liptovský Ján si v tomto roku pripomína jubilejnú písomne doloženú 750-ročnú históriu (1263). Školu pre šľachticov a magnátov tam mali už roku 1554 a od roku 1870 i opatrovňu detí. Starať sa o deti so špecifickými potrebami Jánčania začali medzi rokmi 1959 – 1961 v národnej škole pre slabozraké deti s celoslovenskou pôsobnosťou. Už viac ako pol storočia je v dedine internátna škola, na ktorú nadviazala súčasná špeciálna základná škola internátna. Nachádza sa v niekdajšom Grand hoteli Thermal, ktorý bol súčasťou kúpeľov Svätojánske Teplice v Liptovskom Jáne.

Nazrime do špeciálnej základnej školy internátnej spolu s jej riaditeľom Mgr. Vladimírom Klementom, ktorý pracovný tím školy riadi už pätnásty rok...
V materskej škole a špeciálnej základnej škole internátnej máme 51 žiačikov, o ktorých sa stará 40 zamestnancov. Sú to deti a žiaci vo veku od 2 do 18 rokov.

Pomohla vám pred piatimi rokmi odštartovaná školská reforma posunúť spokojnosť pedagógov a vychovávateľov vyššie?
Myslím si, že pozitívna reforma špeciálne školstvo obchádza. Vplývajú naň mnohé faktory – najmä živelná integrácia, teraz aj inklúzia. Deti, ktoré majú problémy, sú u nás na základe rozhodnutia zákonného zástupcu. Rodičia využívajú najskôr možnosť dať ich do základnej školy. Potom k nám prichádzajú deti, ktoré sú často zlomené psychicky aj fyzicky. Staráme sa o deti s kombinovanými postihmi. Okrem primárneho postihu, ktorým je mentálna retardácia, majú často aj pridružené postihy jemnej, hrubej motoriky, prejavuje sa u nich absencia schopnosti komunikácie, pohybu, poruchy správania a mnoho iných viac či menej závažných faktorov ovplyvňujúcich celkový obraz dieťaťa.

Prvý ročník, čítanie, asistentka učiteľa Marianna Boráňová.

Špecifický školák si teda žiada isté osobitosti aj v skladbe zamestnancov – pedagógov či nepedagógov...
Usilujeme sa zabezpečiť pre naše deti komplexnú starostlivosť. Keď chceme dieťa niečo naučiť, musíme najskôr odstrániť mnoho prekážok brániacich bežnému prijímaniu vedomostí a zručností. A tak do edukačného procesu vstupuje vysokoškolsky vzdelaná zdravotná sestra, vysokoškolsky vzdelaný fyzioterapeut, sociálny pracovník, logopéd, etopéd.

Je otázka doplnenia potrebných odborníkov u vás v škole len záležitosťou finančných prostriedkov, ktoré sa vám v potrebnom množstve nedostávajú?
Myslím si, že nie. Hlavný problém vidím v tom, že stále ešte nie je prepojená legislatíva odboru sociálnych vecí a rodiny, zdravotníctva a špeciálnej alebo vôbec všeobecnej pedagogiky. Vo vzťahu k nám tieto tri rezorty nie sú pri starostlivosti o mentálne postihnutého jedinca zladené. Keď už štát umožní, aby prišiel na svet postihnutý jedinec, musí si uvedomiť nevyhnutnosť sústavnej, každodennej zdravotnej, sociálnej a špeciálnopedagogickej starostlivosti o neho až do konca jeho života. To by sme si mali uvedomiť a v tomto duchu aj hľadať zjednotenie legislatívy.

Predstavy a realita

Dejinami obce Liptovského Jána sa mihli ako rodáci či v nej pôsobili viaceré významné, nielen literárne osobnosti. Napríklad Martin Szentiványi (1633 – 1705), rektor Trnavskej univerzity, štúrovský básnik Janko Čajak (1830 – 1867), prozaici Ján Čajak (1863 – 1944) a Ján Čajak mladší (1897 – 1982), jazykovedec a slavista Ján Stanislav (1904 – 1977). Žili v nej, chodili do školy alebo boli pedagógmi aj takí renomovaní spisovateľskí velikáni, ako Ján Kalinčiak, Janko Chalupka či Fraňo Kráľ.

Riaditeľ Špeciálnej základnej školy internátnej v Liptovskom Jáne Mgr. Vladimír Klement.

Už pätnásty rok ste riaditeľom. Ako by ste porovnali svoju predstavu na začiatku pôsobenia tu v Liptovskom Jáne s terajšou realitou? Čo sa vám podarilo a čo nie?
V minulosti tu pôsobilo Odborné učilište Liptovský Ján. Bolo to takzvané komplexné zariadenie, materskou školou počnúc a odborným učilišťom končiac. Tu v obci bola špeciálna základná škola a odborné učilište a v neďalekej Kráľovej Lehote špeciálna materská škola. Z tohto komplexného, veľmi kvalitného poňatia vyplývalo, že ťažko postihnuté deti mali šancu v jednom prostredí s jedným pedagógom dosiahnuť až plnoletosť. Viac-menej sa predpokladalo, že v našom dieťati by sa mali stabilizovať a potvrdiť sociálne návyky aj zručnosti. Dieťa bolo od raného veku pod jednakým vedením, sledované tými istými ľuďmi a rovnako intenzívne až do dospelosti. To bolo na začiatku.

Potom sa prístup štátu k starostlivosti o mentálne postihnutých rôznymi transformáciami menil a odrazilo sa to aj na vašej škole...
Neskôr nastali procesy spojené so zmenou prístupu štátu k starostlivosti o mentálne postihnutých. Pridali sa k tomu rôzne, aj osobné ambície... A všetko to vyústilo do zrušenia komplexného zariadenia, do odobratia Kráľovej Lehoty aj odborného učilišťa... Roku 2006 prišla transformácia, naše komplexné zariadenie prestalo realizovať výkon ústavnej výchovy, takzvané štátne deti prechádzali do detských domov. Vtedy nám odišlo 113 detí a žiakov a 90 zamestnancov.

Všetko sa vlastne menilo po vašom príchode. Čo ste vtedy vnímali ako šancu pre seba a kolektív, ktorý tu bol, na naplnenie vašich profesijných predstáv? Bolo sa o čo oprieť?
Hneď po nástupe 1. septembra 1999 som začal budovať niečo, čo by smerovalo ku komplexnej starostlivosti o mentálne postihnutého jedinca. Cez projekt sa mi prostredníctvom Rotary klubu Liptovský Mikuláš podarilo osloviť Holandsko. Spoločne nám prispeli na symbolickú prvú tehličku na ceste ku komplexnej starostlivosti. Odjakživa som mal predstavu, že dieťa, ktoré je postihnuté komplexne, musí aj dostať komplexný servis.

Podnetová miestnosť, materská škola, učiteľka Mgr. Veronika Koščová, asistentka učiteľa Katarína Čajková.

Čítanie, 8., 9. ročník, Bc. Zuzana Kissová.

Aké kroky viedli k tomuto cieľu?
Predstavte si, že máte mentálne postihnuté dieťa s kombináciou sekundárnych zdravotných problémov. Budete ho musieť zobrať k logopédovi, k pediatrovi, psychiatrovi, na rehabilitáciu. A budete chodiť a chodiť... U nás, na základe dohody so zákonným zástupcom, zabezpečujeme zdravotnú starostlivosť buď plnú, alebo v rozsahu, v akom si určia. Spolu s návštevami odborných ambulancií ju zabezpečuje naša zdravotná sestra. Od roku 2011 je naším odborným zamestnancom fyzioterapeut, ktorý ako jeden z dvanástich na Slovensku získal medzinárodný certifikát Terapia Basic Bobath v pediatrickej praxi. Roku 2012 sa stal naším externým spolupracovníkom a odborným garantom oddelenia rehabilitácie lekár-špecialista. Súčasťou výchovno-vzdelávacieho procesu je aj aquaterapia, dramatoterapia, biblioterapia, arteterapia a sociálne poradenstvo.

Rotary – most medzi Liptovom, Holandskom a Veľkou Britániou

Čo ste vyriešili či odštartovali aj za pomoci či podpory zo zahraničia?
Za pomoci z Rotary klubu Liptovský Mikuláš a z Holandska sa nám podarilo vybudovať prvé vane ako základ budúcej rehabilitácie. A neskôr opäť za pomoci Rotary klubov z Liptovského Mikuláša a z Middlesbourgh vo Veľkej Británii sa nám podarilo dokončiť ďalšiu etapu. Bola zakúpená vysokokvalitná balneoterapeutická vaňa. Nakúpili sa prístroje, zariadenia... A na tomto základe budujeme ďalej.

Spolupráca prináša ovocie aj z hľadiska praktického vyučovania budúcich zdravotníkov v Liptovskom Jáne...
Na základe dobrého chýru o našom oddelení rehabilitácie sme sa od tohto školského roku stali aj výcvikovým strediskom pre študentov odboru rehabilitačný masér Strednej zdravotníckej školy v Liptovskom Mikuláši.

Odštartovali ste do druhej päťdesiatky školy so špeciálnym želaním?
Prial by som si, aby štát cez výsledky starostlivosti o deti, cez spokojnosť ich zákonných zástupcov ocenil našu školu tým, že by jej prostredníctvom finančnej a materiálnej pomoci umožnil komplexnú rekonštrukciu.

Kedy naposledy sa opravovala budova školy?
Pamätnica bola k 40. výročiu školy, čo je už jedenásť rokov. Rozhodli sme sa investovať získané sponzorské finančné prostriedky radšej do zakúpenia rehabilitačných a didaktických pomôcok. V podstate stále začíname. V novozrekonštruovanej miestnosti sme zriadili pracovisko *neurofeedback* a *biofeedback*. Sponzorom bol opäť Rotary klub Liptovský Mikuláš. Z odbornej stránky je zastrešované Cen-

pre mentálne postihnutých

trom duševného zdravia Liptovský Mikuláš pod vedením PhDr. Miloša Šlepeckého, CSc. Pribudlo nové pracovisko rehabilitácie na nácvik chôdze, stability a rozvoj fyzickej kondície. Rekonštrukcia zásadného charakteru sa v minulosti ani počas môjho pôsobenia nerealizovala.

Bez sponzorov by ste mnohé z plánov zrejme ani nerealizovali?
Generálnym sponzorom tohto zariadenia je Rotary klub Liptovský Mikuláš a Športrelax, občianske združenie z Púchova. Zabezpečujú financie na nadstavbu výchovno-vzdelávacieho procesu v tomto zariadení a pomáhajú aj pri zaistení niektorých základných potrieb, ako je vybavenie tried, vybavenie učebnými, zdravotnými, rehabilitačnými pomôckami, prístrojmi, jednoducho zariadeniami, ktoré deťom pomáhajú.

Bez srdca to nejde

Vráťme sa k vášmu riaditeľovaniu na začiatku a k súčasnej realite. Stále je tých peňazí na napĺňanie predstáv málo?
A čoraz menej...

Čo sa dá s tým robiť?
To je otázka pre kompetentných. Ale mám pocit, akoby sa neriešenie celej problematiky školstva, tým pádom aj špeciálneho školstva, v negatívnom prenieslo už do samotnej prípravy budúcich špeciálnych pedagógov. Zdá sa nám, že študenti, ktorí vychádzajú zo škôl, nie sú použiteľní v praxi. Ako keby im niečo chýbalo. Prídu k nám na pracovisko, a neprejavujú záujem. Nie je v nich duch špeciálneho pedagóga. Väčšinou nepoznajú metodiky, nevedia, do akého prostredia prichádzajú. Nevedia sa zaradiť, nedokážu náležite komunikovať. Akoby iba zháňali tituly... Keď majú všetci, nech mám aj ja. Vidíme to, keď hľadáme učiteľa, vychovávateľa. Naozaj nie je z čoho vyberať.

Sú aj také aprobácie či pedagogické alebo zdravotnícke špecializácie, v ktorých sa vám získať odborníka nedarí už dlhšie?
Získať špeciálneho pedagóga, ktorý má trebárs aprobáciu hudobná výchova, ktorý vie aj hrať na hudobnom nástroji, aj vie s deťmi použiť svoje nadanie – takého nezískate. Týka sa to aj aprobácie výtvarná výchova, pracovné vyučovanie. A chlapa na takýto post už dupľom nie. Myslím si však, že to nie je len otázka peňazí, že pedagóg nie je zaplatený tak, ako by mal byť. Lebo práca je tu náročná. Skôr si myslím, že v systéme zlyháva pri výbere študentov aj príslušná škola, ktorá vychováva špeciálnych pedagógov! Lebo bez srdca a nadania sa pri deťoch s ťažkými postihmi pracovať nedá.

Čítanie, 8., 9. ročník.

Čo robiť inak?

Keby ste mali väčšie alebo iné právomoci, čo by ste zmenili, aby sa fungovanie špeciálnych základných škôl dostalo na vyššiu úroveň, teda poskytovalo obdobnú službu a napĺňalo poslanie, ako je to vo vyspelom zahraničí?
Starostlivosť o mentálne postihnutého jedinca treba poňať ako komplexnú. Teda nevyčleňovať zvlášť len vzdelávanie a výchovu, ale prijať to ako systémové opatrenie. S tým, aby všestranná starostlivosť o mentálne postihnutého jedinca nebola limitovaná jeho fyzickým vekom. Dôležitý je výber ľudí, ktorí chcú robiť v špeciálnej pedagogike, ich ohodnotenie a určite tiež priestory, v ktorých sa starostlivosť uskutočňuje. Netreba budovať veľkokapacitné zariadenia, ale skôr zariadenia rodinného typu. Aby dieťa poznal každý jeden zamestnanec zariadenia a aj ono poznalo každého v dennodennom styku.

Ste kolektív ovplyvňovaný tromi rezortmi – školstvom, zdravotníctvom, ako aj rezortom práce a sociálnych vecí. Je to zároveň garancia, aby ste spokojnejšie fungovali pri napĺňaní poslania školy?
Sme školou, primárne teda patríme pod ministerstvo školstva. Ale vzhľadom na skutočnosť, že sa snažíme o komplexnú starostlivosť, dominantne sa nás dotýkajú rozhodnutia všetkých troch rezortov. Preto by spolupráca ministerstva školstva, ministerstva zdravotníctva a ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny mala byť vzájomne prepojená a ústretová, jednoznačná.

Škola, dieťa a zákonní zástupcovia

Do poslania vašej školy a snahy robiť vašu profesiu špeciálnych pedagógov čo najlepšie zrejme rôznymi spôsobmi vstupuje aj komunikácia s rodičmi. Niektoré deti sú u vás z úplných, iné i z neúplných a sociálne odkázaných rodín...
Obraz života v spoločnosti sa premieta aj do života rodiny. Úroveň komunikácie s rodičmi nezávisí od úplnosti či neúplnosti a funkčnosti rodiny, prípadne sociálnej odkázanosti. Jej intenzita a kvalita závisí od snahy pomôcť svojmu dieťaťu. V niektorých prípadoch by bolo vhodné, aby finančné prostriedky, ktoré sú určené na dieťa, prichádzali priamo do inštitúcie, ktorá sa o dieťa momentálne stará. Niekedy sú značné problémy pri vymáhaní poplatkov za stravu, ubytovanie, na učebné pomôcky. Niekedy je ťažké doslovne prinútiť zákonného zástupcu, aby navštívil špecialistu alebo odbornú ambulanciu s cieľom zlepšenia zdravotného stavu dieťaťa. V hre sú termíny riešenia problému – napríklad operácie, ktorých nedodržanie má za následok nezvratné poškodenie.

Chápajúci rodičia sú teda nepriamo pomocníkmi pedagóga?
Rodičia, ktorí vnímajú postih svojho dieťaťa a neberú túto realitu ako útok na svoju integritu ani zásah do svojej rodiny a snažia sa svojmu dieťaťu pomôcť podľa našich rád aj podľa vlastného cítenia, sú pre nás pomocou. Spolupráca s takými rodičmi je fantastická. Majú intenzívny záujem o činnosť nášho zariadenia, vyučovanie, výchovu aj o mimoškolské aktivity. Vstupujú aktívne do života školy.

Rozhodovanie, či dať dieťa s postihnutím do vašej špeciálnej školy, alebo nie, býva neraz pre rodiča takéhoto dieťaťa ťažké...
Čo sa týka druhej skupiny rodičov, a netýka sa to len sociálne slabších, väčšinou berú tento fakt ako útok voči svojej rodine. Nešťastie, hanba. Snažia sa zakrývať problémy dieťaťa do poslednej chvíle. Pokiaľ nenastúpia u tohto dieťaťa aj poruchy správania, snažia sa ho udržať v bežnej škole pre intaktnú populáciu. Až v prípade, keď nastúpia poruchy takého charakteru, ktoré dieťaťu neumožňujú svojou závažnosťou vzdelávať sa v pôvodnom kolektíve, hľadajú iné zariadenie, ktoré by sa o dieťa postaralo. Títo rodičia ťažko znášajú negatívne informácie a prognózy o svojich deťoch. Hľadajú iné zariadenia, aj súkromného charakteru, kde im narozprávajú veľa, ale nie o konkrétnej diagnóze a reálnej prognóze. Falošná nádej je v tomto prípade kontraproduktívna.

Je asi ľudské, ak sa taký omyl stane. Je z takej situácie východisko?
Nedávno sa nám stalo, že rodina podľahla takejto falošnej ilúzii. V priebehu niekoľkých týždňov sa dieťa vrátilo späť do našej školy. Po návrate dieťaťa k nám konštatovali, že sme k nim mali pristupovať prísnejšie, aby sa spamätali, keď dieťa brávali preč.

Čo by ste adresovali rodinám, kde dôjde k zisteniu, že dieťa by sa lepšie cítilo v špeciálnom zariadení alebo v špeciálnej škole ako v bežnej, veľmi neskoro? Možno ponúknuť nejakú radu?
Aby to nebrali ako osobnú ujmu. Dieťa, ten tvorček, takisto potrebuje svoju lásku. Takisto vie prežívať krásne okamihy, šťastie. Ale treba si nájsť k nemu prístup. Je obdarené zasa ináč. Iným spôsobom. Vie prejavovať to, čo prežíva, určité pocity príjemna, ale aj vnútornej neslobody, avšak svojským spôsobom. Treba sa len naučiť s ním komunikovať. Ja si myslím, že k nemu nie je nik bližšie ako matka. A potom otec. Určite je praxou overené, spoľahlivo sa osvedčilo vyhľadávať odborníkov, ktorí skutočne dieťaťu chcú pomôcť, a nie tých, ktorí z toho robia biznis...

Aj napriek nepriazni a tvrdým legislatívnym zásahom do činnosti školy táto jednoznačne dokázala pod vedením riaditeľa Mgr. Vladimíra Klementa a PhDr. Ivany Dobákovej, vedúcej výchovy mimo vyučovania, svoju opodstatnenosť. Vďaka vysokoodbornému a najmä ľudskému prístupu jej patrí dôstojné miesto v starostlivosti o ťažko mentálne postihnuté deti. V súčasnosti škola zabezpečuje komplexnú starostlivosť 51 deťom a žiakom z celého Slovenska.

Logopédia, PhDr. Jarmila Antošková, zástupkyňa riaditeľa školy.

Milan SOUKUP
Foto autor

Z HISTÓRIE

Zašlá sláva kúpeľov a hotela

Budova, v ktorej sa nachádza Špeciálna základná škola internátna v Liptovskom Jáne, je zapísaná v Ústrednom zozname kultúrnych pamiatok. Postavili ju v 17., prestavali v 19. storočí a rozsiahlou rekonštrukciou prešla roku 1929. Patrila k nej hospodárska časť, vaňové kúpele, krytý bazén, oddychová časť s kaviarňou. V komplexe nechýbalo rozárium, pribudol vonkajší bazén, tenisové kurty, kolkáreň. Termálna voda z prameňa pritekala doňho borovicovým potrubím. K výzdobe interiéru patrili trofeje z lovu. K budove neskôr pribudol poštový úrad s prvým telefónom v obci. Vaňové kúpele dal roku 1927 v obci vybudovať József Szentiványi (1884 – 1941) a v tom čase bola na Košicko-bohumínskej železnici dokonca zastávka rýchlikov Svätojánske kúpele. Navštevovali ich klienti trpiaci poruchami látkovej výmeny, reumatickými, žalúdočnými, ženskými a kožnými chorobami. Začiatkom druhej svetovej vojny kúpele zanikli.

Beseda bývalých žiakov školy, dnes reprezentantov a strieborných medailistov. Zľava: Hovorka, Bližňák, Baranka a Tatar.

Ako ďalej so športovo talentovanými žiakmi v školách?

NORMATÍV V ŠPORTOVÝCH TRIEDACH

Práca so športovo talentovanou mládežou je nielen odborne, ale aj finančne náročnejšia ako práca s ostatnými deťmi. Napriek tomu, že túto výchovu robíme na Slovensku skôr v amatérskych ako profesionálnych podmienkach, výsledky práce vidieť nielen na úspechoch škôl, kde sú športové triedy, ale do povedomia sa dostáva i obec, mesto, kraj či Slovenská republika.

Mladí športovci dokážu svojimi výkonmi „odmeniť“ svojich rodičov, učiteľov, trénerov, ktorí sa im venujú s maximálnou obetavosťou. Úspešní športovci však majú neskôr vplyv aj na ďalšie generácie mladých ľudí, ktorí sa podľa ich vzoru tiež zapájajú do aktívneho športovania. **Športové triedy alebo športové školy majú v systéme vzdelávania nezastupiteľný význam. Neskôr z ich absolventov vyrastú okrem malého percenta výborných športovcov najmä budúci učitelia telesnej výchovy, tréneri či športoví funkcionári. Alebo aspoň ľudia, ktorí budú mať blízko k zdravému spôsobu života.**

Šport v 30-ročnej histórii Základnej školy s materskou školou Pavla Demitru v Dubnici nad Váhom, do ktorej športových tried okrem Pavla Demitru neskôr chodili napríklad aj strieborní hokejoví reprezentanti Tomáš Tatar, Ivan Baranka, Mário Bližňák a Marek Hovorka, má dlhodobú tradíciu. Od školského roku 1994/1995 popri bežných triedach postupne vznikali športové triedy hokejistov a futbalistov. Boli to triedy so športovou prípravou, ktorá na druhom stupni dosahovala v rámci vyučovania rozpätie 4 až 6 hodín v týždni. V triedach bolo takmer po 20 chlapcov.

Zmenou financovania z triedy na počet žiakov sa však začali problémy s financovaním týchto tried. Náklady na triedy so športovou prípravou boli vyššie ako na bežné triedy. I keď normatív v nich bol navýšený o 8 %, jednoducho to nestačilo. V triedach boli žiaci s rôznymi rokmi narodenia, čo si najmä vo futbalových súťažiach vyžadovalo aj dvoch trénerov na jednej vyučovacej hodine. Tiež hokejová športová príprava vyžadovala aspoň dvoch trénerov na hodine. Ak v triede bolo viacero druhov športov, pochopiteľne, rástli i náklady na mzdy, i keď časť miezd hradili športové zväzy. Na prevádzku týchto tried zostalo minimum prostriedkov, a tak športové potreby sa financovali prostredníctvom zriaďovateľa školy, sponzorov či rady rodičov školy.

Už vtedy sme avizovali, že na prácu s talentovanou mládežou treba vyčleniť viac prostriedkov. Športovci potrebujú okrem učiteľov, trénerov aj masérov, lekárov, technický servis. Na zvýšené požiadavky správnej výživy a zabezpečenie pitného režimu počas vyučovania by boli tiež potrebné finančné zdroje. Nezanedbateľnou položkou sú aj náklady na údržbu a prevádzku telocviční, ihrísk, atletickej dráhy či iných športovísk, ktoré sú vo vlastníctve školy, ale aj odvoz žiakov na tréningy a pod.

Zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) na jednej strane umožnil prostredníctvom školských vzdelávacích programov zvýšiť dotáciu hodín na športovú prípravu, ale v týchto triedach sa zas znížil normatív o 8 %, ktorý dovtedy aspoň čiastočne zohľadňoval zvýšené mzdové a prevádzkové náklady v športových triedach. K tomu sa negatívne pridal pokles žiakov, ktorí mali záujem byť v športových triedach. Napríklad v našej škole sme v školskom roku 2005/2006 mali osem tried so športovou prípravou, v ktorých bolo 165 žiakov. V tomto školskom roku je tried päť s 87 žiakmi.

Jednou z hlavnou príčinou poklesu žiakov bola zmena financovania z tried na žiaka. Medzi školami sa začal boj o žiakov, a veru nie vždy čistými prostriedkami. Športové školy v tomto boji ťahali za kratší koniec. K tomu prispelo aj zhoršenie finančnej situácie škôl a športových klubov, ktoré nedokázali financovať základné potreby na tréningový a zápasový proces. Tieto náklady v čoraz vyššej miere musia znášať rodičia. To v tejto zložitej ekonomickej situácii nie je ľahké, a tak niektorí žiaci odchádzajú zo športových tried, prípadne prestávajú aktívne športovať, lebo ich rodičia na to nemajú.

Pochopiteľne, na našej škole robíme všetko pre to, aby sme aj v týchto ťažkých podmienkach udržali športové triedy. Zlúčili sme do jednej triedy futbalistov i hokejistov a dokonca v deviatej triede sú s nimi aj dievčatá-tenistky. Na jednej strane sme znížili počet tried, na druhej strane však na vyučovaciu hodinu potrebujeme až troch trénerov. Mzdy trénerov sme riešili dohodami mimo pracovného pomeru. Ale od roku 2013 sú aj dohody navýšením odvodov pre školu veľmi drahé.

Podľa normatívu stanoveného počtom žiakom nám na mzdy chýba 1/12 z ročného rozpočtu. V minulosti nám v tomto pomohol zriaďovateľ, ktorý mohol presúvať 10 % mzdového normatívu. Od roku 2013 však nie je možné už ani to. **Škola stojí pred vážnym rozhodnutím, ako ďalej. Nezostáva nám nič iné, len spájať športové a bežné triedy, žiadať o súhlas prekročenia počtu žiakov v jednotlivých triedach.** Samozrejme, v triedach znížime hodinovú dotáciu na športovú prípravu na úkor predmetov, ktoré nie sú mzdovo náročné. Podstata športových tried sa tak vytratí. A to je veľká škoda a do budúcna sa to negatívne prejaví nielen v športe. Športové školy budú už asi len súkromné, a tie sú ani nie tak pre športovo nadané deti, ako skôr pre deti solventných rodičov.

Čo teda navrhujeme? V športových triedach by mal byť normatív o 20 % vyšší oproti priemeru. V týchto triedach by nemal byť rozhodujúci počet žiakov v triede (i keď treba stanoviť najnižší počet žiakov – navrhujeme minimálny počet 15), ale koeficient nákladov podľa jednotlivých druhov športu. Dotácie na šport pre deti a mládež by mali ísť na školy, a nie na rôzne organizácie či občianske združenia, kde sa časť z nich vie „stratiť“. Školy majú prehľadné účtovníctvo a vedia finančné zdroje využiť efektívne.

Tieto opatrenia by opätovne pomohli zvýšiť záujem detí a ich rodičov o športové triedy, pretože by boli vytvorené dobré podmienky na učenie, šport, zdravé stravovanie, zdravotnú starostlivosť, rehabilitáciu a tiež ďalšie predpoklady na nielen športový rast detí.

Spomíname: Pavol Demitra, niekdajší žiak školy, ktorá dnes nesie meno tejto tragicky zahynuvšej slovenskej hokejovej legendy, na tréningu s mladými talentami školy.

Mgr. Ferdinand BRUNOVSKÝ,
riaditeľ ZŠ s MŠ P. Demitru
v Dubnici nad Váhom

Predveď, čo dokážeš: o mediálnej výchove zážitkovo

FÓRUM INVENCIE

Pripraviť mladého človeka na dráhu dospelosti vyžaduje veľa úsilia a energie zo strany rodičov, ale aj školy. Naším hlavným cieľom vo výchove mimo vyučovania na Strednej odbornej škole (SOŠ) pre žiakov s telesným postihnutím pri Inštitúte pre pracovnú rehabilitáciu pre občanov so zdravotným postihnutím (IPR) na Mokrohájskej ceste v Bratislave je pripraviť žiaka na život v otvorenej multikultúrnej spoločnosti s dôrazom na jeho individualitu a jedinečnosť.

Všetci dobre vieme, ako dnešnú mládež pohltili sociálne siete a využívanie internetu. Preto v našom výchovnom programe má už tretí rok nezastupiteľné miesto interakčno-zábavné popoludnie pod názvom Predveď, čo dokážeš. Každý rok sa koná pri príležitosti Svetového dňa bez internetu (28. januára), aby sa naši žiaci predviedli v tom, v čom sú dobrí, a nemuseli pri tom „gúglovať“ či „četovať“. Žiaci počas fóra invencie vypli svoje počítače, nekontrolovali svoje e-maily a statusy, pretože priatelia, rodina, reálna zábava sú oveľa dôležitejší ako virtuálny svet.

Niekoľko dôvodov, prečo si pripomíname Svetový deň bez internetu:

- reálna komunikácia s priateľmi je oveľa cennejšia ako virtuálna,
- všetci potrebujeme čas na reflexiu a premýšľanie,
- všetci potrebujeme vzájomné reálne ocenenie, povzbudenie a potlesk,
- naše svaly na ruke potrebujú oddych od počítačovej myšky,
- internet môže byť návykový, preto nezaškodí žiť jeden deň v reálnom svete bez závislostí.

Samozrejme, že príprava na podujatie si vyžaduje použitie informačno-komunikačných technológií na zabezpečenie powerpointových prezentácií či prezentácií fotografií, skúseností a zručností.

Tohtoročné fórum invencie sa nieslo v duchu tvorivých aktivít, ktoré dokážu naši žiaci. Dievčatá a chlapci sa prezentovali spevom, tancom, akrobaciou. Nezabudli ani na zaujímavý šport – *sledge hokej*, v ktorom vyniká náš žiak slovenský reprezentant Jakub Trška. Žiaci z klubu Comenius prezentovali svoje zážitky a skúsenosti z mobility z Poľska v projekte *Jump into our healthy world*. Projekt Comenius slúži na šírenie informácií a poznatkov na danú tému s partnerskými krajinami. Predviedli sa aj dievčatá z krúžku varenia svojimi koláčikmi a zdravými receptami. Obdivovali sme aj spolužiačku, ktorá nám predstavila svoje básne.

Byť kreatívny nie je ľahké, niekedy na to potrebujeme človeka, ktorý by nás usmernil. Vďaka kreativite našich pedagógov na výchove mimo vyučovania sú naši žiaci tvoriví a ochotní prezentovať svoje nápady, schopnosti a zručnosti. V centre záujmu je predovšetkým žiak, s dôrazom na špeciálnopedagogický prístup a využívanie tvorivých a inovatívnych metód vo výchove mimo vyučovania pre žiakov so zdravotným postihnutím. SOŠ pre žiakov s telesným postihnutím pri IPR na Mokrohájskej ceste ponúka štúdium v učebných a študijných odboroch, ktoré reflektujú súčasný pracovný trh pre ľudí so zdravotným postihnutím na Slovensku.

Prečo sme zvolili fórum invencie ako prostriedok mediálnej výchovy? Jedným z dôvodov je ukázať našim mladým ľuďom, že voľný čas sa dá tráviť aj iným spôsobom ako sedením pred obrazovkou, či už televíznou, alebo počítačovou. Aktívne a tvorivé využívanie voľného času je prevenciou sociálnopatologických javov a závislostí od sociálnych sietí v školskom i mimoškolskom prostredí.

PaedDr. Petra VIŠŇOVSKÁ,
zástupkyňa riaditeľa pre výchovu
mimo vyučovania

Netradičná príprava ťažko zrakovo postihnutých detí na život

12 ROKOV PROJEKTU POVEDIEM ŤA TMOU

Roku 2001 pedagógovia Spojenej školy Jána Vojtaššáka internátnej v Levoči a zároveň dobrovoľní pracovníci Združenia priateľov základnej školy internátnej pre nevidiacich a slabozrakých v Levoči vypracovali dva projekty na uskutočnenie jediného cieľa – pomôcť ťažko zrakovo postihnutým deťom získať vedomosti a praktické zručnosti využiteľné v ich bežnom živote. Súčasťou projektov bolo uskutočnenie niekoľkých aktivít.

Dve z nich preveril čas a 12-ročné skúsenosti:

- celoslovenskú súťaž s medzinárodnou účasťou v priestorovej orientácii a samostatnom pohybe zrakovo postihnutých detí o pohár Viliama Hrabovca,
- celoslovenskú súťaž s medzinárodnou účasťou v sebaobslužných činnostiach zrakovo postihnutých detí.

Ciele aktivít

1. **Deti hravou a súťažnou formou získavajú špecifické tyflopedické poznatky**, ktoré neskôr budú neoddeliteľnou súčasťou ich bežného života (zvládnuť pohyb v neznámom priestore, vedieť si pripraviť jednoduché jedlo, nápoj, zaplatiť za nákup, postarať sa o veci svojej dennej potreby, pokladať odevy a iné).
2. **Stretáva sa na nich rovnocenná skupina detí s najťažším zrakovým postihnutím**, t. j. detí so zvyškami zraku a nevidiacich. Špeciálny program je prispôsobený ich potrebám a záujmom. Cielene navodzuje deťom možnosť zoznámiť sa i skamarátiť.
3. **Pedagógovia zo Slovenska, z Čiech a Poľska vidia svoje metodické postupy v praxi** a vymieňajú si odborné skúsenosti. Vo voľných chvíľach o nich konzultujú.
4. **Súťaže sa organizujú mimo Levoče z týchto dôvodov:**
   - **propagácia** – široká verejnosť, ktorá sa bežne nestretáva s nevidiacimi, má možnosť priamo sledovať našu činnosť, a zatiaľ sme sa stretli len s veľmi pozitívnym ohlasom a získali mnoho priateľov pre naše občianske združenie i sponzorov,
   - **intimita a spolupatričnosť** – vycestovaním mimo Levoče sa vytvára situácia, keď sa všetci účastníci plne sústreďujú na aktivitu,
   - **rozširovanie obzorov** – vytváranie a riešenie nových situácií, spoznávanie nového prostredia, odbúravanie strachu z neznámeho,
   - **odmena** – každá súťaž bola doteraz pre deti a ich pedagógov veľkou odmenou; už len možnosť účasti na súťažiach v deťoch vyvolávala veľké snaženie a záujem o nácvik jednotlivých disciplín (dávame možnosť zúčastniť sa podujatí aj tým deťom, ktoré pri mnohých činnostiach zostávajú v úzadí); veríme, že jedného dňa získané vedomosti i zručnosti využijú vo svojom bežnom živote.

Súťaž v priestorovej orientácii a samostatnom pohybe zrakovo postihnutých detí o pohár Viliama Hrabovca

Táto celoslovenská súťaž s medzinárodnou účasťou sa uskutočňuje pravidelne v mesiacoch máj alebo jún už dvanásť rokov. Zúčastňuje sa jej 30 – 35 nevidiacich detí a detí so zvyškami zraku vo veku od 6 do 16 rokov, ktoré navštevujú základné školy na Slovensku, v Čechách a Poľsku. Počas troch dní súťažiaci absolvujú 4 súťažné disciplíny:

- chôdza v priamom smere,
- orientácia v budove,
- orientácia v teréne,
- orientácia v mikropriestore (táto disciplína pribudla roku 2007).

Chôdza v priamom smere

Súťažiaci musí prejsť trasu dlhú 10 a viac metrov s udržaním priameho smeru. Rozhodca meria odchýlku od stredu v cieli trasy. Súťažiaci má tri pokusy, odchýlky v jednotlivých pokusoch sa sčítavajú. Na základe svojho umiestnenia získa body.

Orientácia v budove

Súťažiaci musí prejsť určenú trasu v budove. Pri pohybe v budove používa klznú techniku rúk, horný, dolný bezpečnostný postoj, hmatanie rukami i nohami. S trasou sa účastníci zoznámia pri otvorení podujatia. Pre sprievodcov predvedú správnosť absolvovania trasy rozhodcovia priestorovej orientácie. Súťažiaci si ju môžu natrénovať vo voľných chvíľach.
Hodnotenie súťažnej disciplíny sa uskutočňuje v troch rovinách:

- bezpečnosť pohybu,
- dodržiavanie techniky,
- čas absolvovania trasy.

Orientácia v teréne

Súťažiaci musí prejsť určenú trasu v teréne. Pri pohybe používa bielu palicu, hmatanie rukami i nohami. S trasou sa účastníci zoznámia pri otvorení podujatia. Natrénovať si ju môžu vo voľných chvíľach. Rozhodcovia merajú čas, za ktorý prejde súťažiaci od štartu k cieľu, a prideľujú trestné body za nedodržiavanie pravidiel bezpečnosti a techniky.
Hodnotenie súťažnej disciplíny sa uskutočňuje v troch rovinách:

- bezpečnosť pohybu,
- dodržiavanie techniky,
- čas absolvovania trasy.

Orientácia v mikropriestore

Súťažiaci absolvuje tri úlohy v jednom časovom limite, napríklad vyhľadávanie rozsypaných alebo spadnutých predmetov, orientácia na podložke a určovanie dvojíc reliéfnych obrázkov, hmatanie nohou a priradenie správneho vzoru k podložke, porovnávanie váhy predmetov, zoraďovanie predmetov podľa zvuku, veľkosti, atď. Úlohy sa každý rok menia.

Súťaž v sebaobslužných činnostiach zrakovo postihnutých detí

Táto celoslovenská súťaž s medzinárodnou účasťou sa uskutočňuje pravidelne v mesiacoch september alebo október už dvanásť rokov. Zúčastňuje sa jej 20 – 25 nevidiacich detí a detí so zvyškami zraku vo veku od 6 do 16 rokov, ktoré navštevujú základné školy na Slovensku, v Čechách a Poľsku. Počas troch dní súťažiaci absolvujú 6 súťažných disciplín (úlohy sa každý rok menia):

- príprava jednoduchého jedla,
- poznávanie mincí a bankoviek,
- nalievanie a príprava nápoja,
- manipulácia s oblečením,
- čítanie bodového písma a orientácia v ňom,
- poznávanie predmetov dennej potreby.

Príprava jednoduchého jedla

Súťaží sa v týchto oblastiach:

- príprava chuťoviek,
- príprava obloženého chlebíka,
- príprava šľahačkového pohára,
- príprava pudingu za studena,
- príprava ovocného pohára so šľahačkou,
- čistenie zemiakov a príprava hranolčekov vo fritéze,
- krájanie a natieranie chleba,
- zhotovenie teplého šunkového toastu,
- príprava ovocného taniera.

Rozhodca meria čas, za ktorý súťažiaci zvládne úlohu, a prideľuje trestné body za nebezpečné zaobchádzanie s kuchynskými pomôckami, neporiadok na pracovnom stole, nedodržanie pracovného postupu, nesprávne prestieranie.

Poznávanie mincí a bankoviek

V tejto disciplíne súťažiaci určujú eurominneed a bankovky alebo platidlo svojej domácej meny. Platia nimi za vopred pripravený tovar.

Nalievanie a príprava nápoja

Súťaží sa v týchto oblastiach:

- nalievanie do pohárov bez hladinomeru alebo s hladinomerom,
- príprava čaju, kakaa, ovocného nápoja,
- nalievanie tekutiny naberačkou do taniera a prestieranie stola.

Manipulácia s oblečením

Súťaží sa v týchto oblastiach:

- viazanie šnúrok,
- zapínanie rôznych druhov zapínadiel (gombík, suchý zips, háčik, zips, atď.),
- vešanie bielizne,
- obliekanie vankúša,
- ukladanie textilu
- párovanie ponožiek.

Čítanie bodového písma a orientácia v ňom

Súťaží sa v týchto oblastiach:

- orientácia v časopise, vyhľadávanie článkov podľa obsahu,
- orientácia v učebnici, vyhľadávanie podľa očíslovaných strán,
- orientácia v slovníku a zozname,
- orientácia v recepte a poznávanie pochutín a tekutín,
- orientácia v kalendári.

Poznávanie predmetov dennej potreby

Súťažiaci má pomenovať rôzne predmety dennej potreby (napr. zubnú kefku, varechu, stavebnicu, kladivo), ktoré sa nachádzajú v debničke. Zároveň ich má správne roztriediť podľa toho, kde sa v domácnosti najčastejšie nachádzajú – kuchyňa, kúpeľňa, detská izba či dielňa.

Finančné zabezpečenie projektu

V minulosti bol projekt tri roky finančne podporovaný grantovým programom Nadácie pre deti Slovenska Hodina deťom a Tiposom. Ministerstvo školstva Slovenskej republiky prispelo na uskutočnenie projektu sumou 40 000 Sk. Najviac finančných prostriedkov na realizáciu týchto aktivít poskytlo Združenie priateľov základnej školy internátnej pre nevidiacich a slabozrakých v Levoči.

Význam realizácie projektu

1. Ťažko zrakovo postihnuté deti hravou a súťaživou formou získavajú vedomosti a zručnosti využiteľné v bežnom živote.
2. Do procesu učenia sa priamo i nepriamo zapájajú rodičia, pedagogickí pracovníci. Pripravujú deti na splnenie jednotlivých súťažných disciplín.
3. V homogénnej skupine rovnako postihnutých detí sa rozvíjajú prirodzené sociálne vzťahy.
4. Nevidiace deti a deti so zvyškami zraku sa učia pohybovať v neznámom prostredí a prirodzenou formou rozvíjajú komunikačné zručnosti napríklad s personálom rekreačných zariadení, ale i inými rekreantmi.
5. Pravidelné stretávanie, výmena skúseností i konfrontácia vedomostí tyflopédov zo Slovenska, z Čiech, Poľska.

Vďaka projektu sme nadviazali úzku spoluprácu s mnohými organizáciami, ktoré sa zaoberajú výchovou a vzdelávaním ťažko zrakovo postihnutých. Veľké poďakovanie patrí kolegom zo školy i pracovníkom Rehabilitačného strediska pre zrakovo postihnutých v Levoči, ktorí sa pravidelne zúčastňujú aktivít ako rozhodcovia a odborní poradcovia. Na súťaže k nám prichádzajú deti z Levoče, Bratislavy, Košíc, Novote, Banskej Bystrice, Prahy, Opavy, Liberca, Olomouca, Litovli, Krakova, Vroclavu, Owińskej.

PaedDr. Eva HALÁSOVÁ
Foto autorka

Indiánsky zápis prváčikov vo Veľkých Levároch

NETRADIČNE DO ŠKOLY

Indiánskym chorálom vítali žiaci Základnej školy s materskou školou vo Veľkých Levároch budúcich prváčikov. V piatok 25. januára dul severák, mráz zachádzal za nechty, ale deti svojou radosťou rozdávali radosť a lásku vôkol seba. Ponáhľali sa do školy, veď čoskoro budú prváci.

My sme malí Indiáni, hej-hej-hej,
my budeme veľmi slávni, hej-hej-hej.
Na koníky vyskočíme, hej-hej-hej,
a do školy pricválame, hej-hej-hej.
Čelenky si nasadíme, hej-hej-hej,
prírodu si zachránime, hej-hej-hej!

Vo vestibule vládla radostná nálada. Návštevníkov síce nevítal Winnetou či Ribana ani Nšo-či a Hatatitla. Ale riadne „zmaľovaní" starší žiaci v pravom indiánskom odeve. Deti sa hrali, šantili a obdivovali indiánsku usadlosť. Rodičia vybavili potrebné formality – zapísali deti do našej školy. Kde-tu zaznelo čarovné indiánske „kávrp jativ". Že neviete, čo to znamená? Skúste čítať sprava doľava. Naši budúci prváčikovia sa vydali na „cestu odvahy". Na stanovištiach ich privítali veľkí Indiáni, ktorí dozerali na plnenie úloh. Za každé správne splnenie úlohy si mladí bojovníci z kmeňa Apačov vybojovali farebné indiánske pierko do čelenky. Asi horíte nedočkavosťou, aké úlohy deti plnili. Tu sú:

- „Indián presnú mušku musí mať" – deti hádzali plastové vrchnáky do škatule,
- „Indián podrezaný jazyk musí mať" – chodbou sa niesli veselé básničky a pesničky,
- „Indián veľkú zručnosť musí mať, keď mustanga naspäť zahnať má" – pomocou palice museli dokotúľať pomedzi bránky prázdnu plastovú fľašu,

- „Indián musí k prírode rešpekt mať" – so zaviazanými očami mali rozpoznať prírodné materiály.

Každý Indián dopochodoval do triedy, kde panie učiteľky „prevetrali" jeho vedomosti, zručnosti a získané návyky. Všetci postúpili ďalej. Ani jeden neprepadol. Blahoželáme!

Cestu odvahy lemovali šípky, ktoré určovali smer trasy. Predstavte si, ani jeden Indián v labyrinte školských chodieb nestratil správny smer. Na samom konci cesty bola telocvičňa. „Hurááááá, jóój..." zažiarili všetky detské očká. Ako páv sa v telocvični vypínal nafukovací hrad. „To je paráda!" Najskôr každý smelý Indián dostal medailu za odvahu. Pozornosť združenia rodičov školy – balíček pre prváka – potešil každého z nich. Ešte dokončiť čelenku – a potom holá-hop, hop-hop. Ako malé loptičky skákali naše detičky. Smiech, radosť, odvaha a dobrá nálada sa niesli celou školou.

Na záver treba povedať – tešíme sa na vás, milí prváci. To hovoria nielen žiaci veľkí, ale aj panie učiteľky.

Večer pomaly preberal svoju moc a na príjemne strávený deň ostanú len radostné spomienky. Vyslovujeme presvedčenie, že všetci Indiáni budú správni „environmentáci". Aktívne sa budú podieľať na plnení úloh Zelenej školy. Posledný pozdrav sa niesol školou – indiánsky pozdrav, ale ten nevieme napísať. Otvorené ústočká – ruka tlmila hlas.

Zápis prvákov pripravili učiteľky prvého stupňa a vychovávateľky školského klubu detí. Viac fotografií zo zápisu prvákov si môžete pozrieť na webovej stránke našej školy www.zsvlevare.edupage.org.

Mgr. Otília HÁJKOVÁ,
Mgr. Milan HRUBOŠ

Kreativitou k najnápadnejšiemu plagátu

ŠTATISTICKÁ GRAMOTNOSŤ

Medzinárodná štatistická súťaž – ISLP (*The International Statistical Literacy Project*) – je projekt iniciovaný Medzinárodnou asociáciou pre štatistické vzdelávanie (IASE), čo je vzdelávacia sekcia Medzinárodného štatistického inštitútu (ISI). Hlavným cieľom ISLP je prispieť k podpore štatistickej gramotnosti po celom svete, medzi mladými aj dospelými, vo všetkých oblastiach života.

Od roku 2007 sa v rámci ISLP zorganizovalo niekoľko súťaží s cieľom zvýšiť záujem o štatistickú gramotnosť a rozvíjanie schopností študentov v tejto oblasti. Momentálne sa uskutočňuje nový ročník *The International Poster Competition 2012/2013* – súťaže v tvorbe štatistických plagátov. ISLP pozýva školopovinné deti z celého sveta, aby vytvorili plagát, ktorý bude predstavovať analýzu údajov na tému *Poľnohospodárstvo*.

Súťaž sa uskutočňuje v niekoľkých kolách. Najskôr v každej zo zúčastnených krajín bude vyhlásený víťaz národného kola, následne z medzinárodnej súťaže vzíde celkový víťaz. Víťazný plagát bude zverejnený a víťazný tím vyhlásený na 59. kongrese ISI v Hongkongu v auguste 2013.

Informácie o súťaži nájdete na internetovej stránke Národného ústavu certifikovaných meraní vzdelávania www.nucem.sk v časti *Projekty ESF/Dokumenty/Aktivita 1.4/Medzinárodná štatistická súťaž – ISLP POSTER 2012-2013* v slovenskom jazyku alebo na novej internetovej stránke ISLP http://iase-web.org/islp v anglickom a aj v slovenskom jazyku.

V súčasnosti je v súťaži evidovaných 4 891 účastníkov z 30 krajín sveta. **A stále je do nej možné zapojiť sa!** V prípade ďalších otázok píšte na e-mail: katarina.lucenicova@nucem.sk.

(red)

Venčeková slávnosť gymnazistov v Komárne

SPOLOČENSKÁ ETIKETA

Fašiangy sú symbolom veselosti, hodovania a zábavy. Užili sme si ich do sýtosti. V tomto období sa začala aj na školách venčeková sezóna. Zavŕši sa ňou niekoľkotýždňové úsilie študentov v zdokonaľovaní sa v tanci a spoločenskom správaní.

Už mesiace sme sa pripravovali na túto slávnosť. Pri príprave nám pomáhala Katarína Kules. Každú z tanečných hodín sme prežívali s neskrývaným nadšením. Venčeková slávnosť študentov III. A a III. B triedy sa uskutočnila v sobotu 19. januára 2013. V tento večer 23 tanečných párov predviedlo štandardné tance a latinskoamerické tance. Niektoré tanečné páry pôsobili na parkete natoľko kreatívne, že aj naši učitelia zostali pri pohľade na ne príjemne prekvapení. Po predstavení tancov sme vari aj preto videli na tvárach našich rodičov hrdosť a spokojnosť. Nuž, a my študenti sme, podporení ich záujmom i obdivom, pokračovali v zábave.

Róza KOTIERS, III. A
Gymnázium Hansa Selyeho s VJM v Komárne

Slávnostný nástup tanečných párov počas záverečného venčeka gymnazistov v Komárne.

ŠKOLSTVO ODBORNE

13/2013, 28. február 2013 | Príloha UN | Rozširované bezplatne, Ročník LX

Nielen veľmi, ale ešte aj naozaj!

*Keď som písal príhovor do predchádzajúceho čísla UN, opakovane sa mi vybavovalo, ako dookola počúvam, čo všetko musí byť len a iba **„veľmi“**. A že naša argumentácia by asi nebola dostatočne presvedčivá, ak by sme k nej samočinne nepridali dodatok, že to je **„naozaj“** tak. Môžete si povedať, že „reč“ je o slovenčine a nepatrí do tejto časti novín. Pripúšťam to – ak by sme sa venovali iba neraz dosť komicky (inokedy až otravne) používaným slovíčkam **veľmi** či **naozaj**. Chcem však napísať zopár viet o žánri, ktorý sa na mnohých (a azda na všetkých) stredných školách zakorenil podobne rýchlo ako v našej konzumnej spoločnosti kalendárový Valentín.*

Mám na mysli esej, teda žáner, ktorým sa vyjadrujú vedci a uznávaní odborníci pri zverejňovaní výsledkov svojich dlhodobých skúmaní, pozorovaní, výpočtov. Vo svojich esejach nič podstatné „nezatajujú“, o neraz zložitých procesoch však píšu čo najzrozumiteľnejšie. A „čo najkrajším“ jazykom, štýlom blízkym umeleckému, literárnemu, publicistickému. O témach náročných na pochopenie sa vyjadrujú príťažlivo a čo najzrozumiteľnejšie, a tak práve týmito jazykovými prostriedkami si možno získavajú aj čitateľov, ktorým nikdy nenapadne ani zalistovať vo vedeckej publikácii. Pravda, bezhraničné sympatie si tým nemusia získať medzi kolegami. Niektorí dokonca označujú esejistický štýl za „nehodne nízky“ a verejne sa nehodlajú ospravedlniť autorovi ani vtedy, keď vydá rozsiahlu vedeckú publikáciu s mnohými odkazmi, citáciami diel iných autorov – a, prirodzene: s vlastnými objavnými zisteniami.

Zjednodušene povedané: vynikajúci vedec vie zvyčajne napísať aj esejistický text, čo sa nedá tak jednoznačne tvrdiť o radových odborníkoch. Mohli by to mať na zreteli aj pedagógovia na stredných školách a skôr ako napíšu na tabuľu názov písomného zadania, mali by zvážiť, či je potrebné očakávané príspevky žiakov vopred žánrovo určovať. Ak je nevyhnutná práve esej, malo by písanie predchádzať dôkladné poznanie určenej témy – pričom by predtým nezaškodilo niečo ako krátke štylistické cvičenie. Mnohé javy a skutočnosti totiž možno pomenovať niekoľkými príbuznými slovami a predpokladom na udelenie „esejistickej jednotky“ za napísanú prácu by malo byť nezastupiteľne i to, čomu hovoríme slovesné majstrovstvo.

Odborná vecnosť v susedstve elegancie jazyka, argumentácia vyjadrená poetickou obraznosťou, poučka z učebnice vyjadrená vlastnými slovami. Bez týchto a ďalších „parád“ by sa písomné práce stredoškolákov vznešeným prívlastkom esejistické nemali nazývať. A riešením nie je ani ústretové zľavovanie z kritérií daných samotným žánrom. Naopak, zvádza na zjednodušenia a povrchnosť v čase, keď svet a medziľudské vzťahy v ňom sú stále zložitejšie. Snahy učiteľov všemožne odľahčiť túto realitu priamo v odbornej príprave môžu mať medzi žiakmi populárne odozvy. Väčšina absolventov sa však bude v živote stretávať predovšetkým s dosť všednými skutočnosťami, a tie si dlhodobo vyžadujú premyslené riešenia.

Dušan MIKOLAJ

Riaditeľka Strednej odbornej školy v Rakoviciach Ing. Mária Múdra počas troch dní naplno venovaných 3. medzinárodnej konferencii projektu COPCHAVET. **Foto Ján SÚKUP**

Aj „malé“ školy môžu mať centrálny význam

Aktivity podnecované a koordinované už dve desaťročia združením Europea International upozorňujú na to, ak narastá odborná i občianska povinnosť vážne sa zaoberať problémami vyplývajúcimi z globálnych klimatických zmien vyvolávaných agresívne narastajúcou hospodárskou činnosťou ľudstva, zvyšujúcou sa ťažbou nerastných surovín a prírodných zdrojov, prudko rastúcou populáciou a našimi konzumnými zlozvykmi. Pri školskej výchove v základných a stredných školách ako varovné príklady poslúžia mnohé aktuálne filmy opakovane vysielané na satelitných televíznych staniciach, často ich radí do svojho programu česká, v ostatnom čase sa aktívnejšie pridáva aj slovenská verejnoprávna televízia.

Vedci, odborníci a aktivisti z rozličných spoločenských oblastí stále dôraznejšie upozorňujú na to, že v mene blahobytnejšieho života sa stále hlbšie prepadávame do osídiel konzumu, ktorý „smelo“ prekračuje hranice svetadielov, vážne narúša nosné ekologické systémy našej planéty. Mladej generácii bude asi najzrozumiteľnejší jednoduchý príklad výroby riflí. Nosenie nohavíc tých „pravých značiek“ je dlhodobo „in“, menia sa iba posuny v módnych prídavkoch. No nikde pri ich reklamách sa neukazuje, za akú mizernú plácu tvrdo robia ľudia na bavlníkových plantážach, pri spracovaní úrody, výrobe látok, neuvádza sa, koľko pesticídov sypú pestovatelia do pôdy, koľko škodlivých chemických látok odteká do vôd, ako sa výrobky pred ich dokončením prevážajú z jedných chudobných oblastí do iných, podľa toho, kde sú pôvodní obyvatelia ochotnejší šiť nohavice za nižšiu mzdu. A keď už je elegantný výrobok krásne modrý, vrhnú sa na ne útle ženičky s kameňmi a ostrými predmetmi, lebo mnohí konzumenti uverili módnym návrhárom, že ak by si nebodaj obliekli na seba také novučičké rifle, oslabujú si ponúkanú šancu posunúť sa k mediálne vysnívanej spoločenskej méte.

Smiešnych príkladov novodobého správania sa ľudstva, ktoré sa odvažuje nazývať civilizovaným, máme na celé desiatky. Mohli by sme sa nad ne povzniesť tak „racionálne“, ako to i na svetových fórach prezentoval ešte nedávno úradujúci prezident susednej republiky – keby v konkrétnej praxi nesmerovali až k celosvetovo tragickým vyústeniam. Drancovanie dažďových pralesov v Južnej Amerike – nazývaných pľúcami Zeme – vychádza v nezanedbateľnej miere z toho, že popri hodnotnej drevnej hmote sa zahraničným podnikateľom otvára priestor na pestovanie hojne produkčnej sóje. Tá je „zárukou“ výkrmu (nie chovu) zvierat v prírodných podmienkach, aby dávali mäso aj obyvateľom „hospodársky vyspelých“ oblastí, kde donedávna bola súčasťou ich tradičnej kultúry vegetariánska strava. Rybárske spoločnosti lovia v morských a oceánskych vodách z ohromných lodí s výkonnými technológiami pripravenými na masové spracovanie rýb, ich zmrazenie, aby sme si i na malom Slovensku mohli prostredníctvom nadnárodných obchodných reťazcov pochutiť na vodných druhoch „od výmyslu sveta“.

Žijeme vo zvláštnom svete. Na mnohých miestach umierajú deti od hladu a smädu, inde osievajú úrodné polia monokultúrnymi rastlinami na výrobu bioenergií, aby sa „akože“ neničilo ovzdušie splodinami z ropných palív. No stačí sa pozrieť na oblohu počmáranú výfukovými plynmi z nadzvukových lietadiel a potom pozornejšie na zem pod našimi nohami, na znečisťované a strácajúce sa vodné zdroje s ubúdajúcimi rybami...

(viac na stranách 22 a 23)

ZENIT ocenil víťazov a ponúka námety

Ako sme písali už v predchádzajúcom čísle, zručnosť, nadanie, invenciu a tvorivosť žiakov otestovala stredoškolská súťaž ZENIT v celoslovenskom finále. Od 7. do 9. februára 2013 tí najlepší zápolili v Strednej odbornej škole (SOŠ) v Senici a v SOŠ strojníckej v Skalici, ktoré dostali poverenie od Školského inštitútu odborného vzdelávania v Bratislave pripraviť vrcholnú konfrontáciu hľadania a rozvíjania talentov v programovaní, elektronike a strojárstve.

Teraz sa k súťaži vraciame názormi odborníkov, porotcov i samotných aktérov. Tradičné národné zápolenie totiž nepriamo odrážalo aj úroveň práce stredných odborných škôl a efektívnosť pedagogického procesu. O víťazoch rozhodoval osobný záujem žiakov, ich zaujatie, sústredenie a dakedy i šťastie. K nesúťažným bonusom ZENIT-u už neodmysliteľne patril priestor na prezentáciu úspechov škôl v technickej oblasti, v sprievodnom programe aj vystúpenia talentov v záujmovej činnosti. Nechýbali neformálne výmeny názorov súvisiace so skvalitnením práce všeobecne a obzvlášť v doteraz zanedbávaných oblastiach. Pedagógovia i majstri odborného výcviku sprevádzajúci súťažiacich mohli dobré skúsenosti zo škôl hostiteľského regiónu preniesť do iných regiónov Slovenska. A tí najšikovnejší súťažiaci sa stali po súťaži objektmi záujmu budúcich zamestnávateľov či prítomných zástupcov vysokých škôl. ZENIT bol teda opäť aj na Záhorí šancou pre talentovaných.

(viac čítajte na strane 19)

Bratislavský rožok víťazne stredoslovenský

Strana 18

Vieme reagovať na záujem žiakov a zamestnávateľov

Strany 20 a 21

Nostalgia ostáva iba v srdciach

Strana 21

Aj „malé“ školy môžu mať centrálny význam

Strany 22 a 23

Metalurgia a zváračstvo podľa Jozefa Čabelku

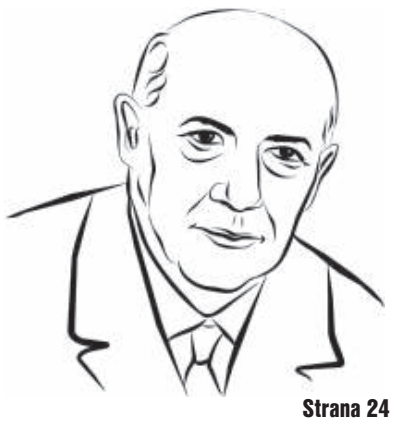

Strana 24

SÚŤAŽ

Testovanie zručností na počítači

V tomto školskom roku sa uskutočňuje už 47. ročník Súťaže žiakov stredných škôl v spracovaní informácií na počítači. Zahŕňa tri kategórie: písanie na počítači, úprava textu na počítači a profesionálne spracovanie textu (*word processing*). Organizačno-technické pokyny súťaže schválila slovenská komisia súťaže v spolupráci so Štátnym inštitútom odborného vzdelávania a realizátorom – Strednou odbornou školou hotelových služieb a obchodu vo Zvolene.

Súťaž pozostáva zo školského, z krajského, celoštátneho a medzinárodného kola. Krajské kolá sa realizovali vo všetkých krajoch v jednotnom termíne 14. februára 2013. V Nitrianskom sa konalo v priestoroch Obchodnej akadémie (OA) Šurany. Do súťaže sa prihlásilo 8 škôl: päť obchodných akadémií (Nitra, Levice, Šurany, Topoľčany a Zlaté Moravce), dve stredné odborné (polytechnická z Nitry a hotelových služieb a obchodu z Nových Zámkov) a Spojená škola Nové Zámky. Predsedníčkou poroty bola Ing. Ingrid Komžíková z OA Šurany. Súťažiaci mali možnosť priniesť si vlastnú klávesnicu, prípadne notebook.

Prvej súťažnej disciplíny – písanie na počí-

tači – sa zúčastnilo 27 žiakov, limit čistých úderov splnilo 13. V druhej disciplíne – úprava textu na počítači – súťažilo 6 žiakov, podmienky splnili štyria.

Výsledky súťaže v písaní na počítači

1. miesto – Monika Šranková, OA Nitra
2. miesto – Gabriel Jakab, OA Levice
3. miesto – Daniel Švajda, OA Šurany

Výsledky súťaže v úprave textu na počítači

1. miesto – Mirka Gajdošová, OA Šurany
2. miesto – Diana Belušová, OA Levice
3. miesto – Alena Ursínyová, OA Šurany

Víťazi boli odmenení diplomami a vecnými cenami.

PaedDr. Helena RUSNÁKOVÁ
Foto Ing. Jana MISTRÍKOVÁ

Bratislavský rožok víťazne stredoslovenský

SOŠ BANSKÁ BYSTRICA

SOŠ, Pod Bánošom 80, Banská Bystrica sa už siedmykrát zúčastnila medzinárodnej súťaže O najlepší bratislavský rožok, ktorú organizuje Cech pekárov a cukrárov regiónu západného Slovenska pod záštitou ministra pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR. Keďže od 24. do 26. januára 2013 sa v rámci 20. medzinárodného veľtrhu gastronómie Danubius Gastro vo výstavnom a kongresovom centre Incheba v Bratislave konal 7. ročník tejto súťaže, znamená to, že Banskobystričania nevynechali ani jednu príležitosť.

Aj pedagógovia a žiaci školy, ktorá je Centrom odborného vzdelávania a prípravy vo včelárstve, tak prispievajú k snahám oživiť a oprášiť zašlú slávu bratislavského rožka. Ten sa prvýkrát objavil vo výklade obchodu bratislavského pekára Schiermanna na Mikuláša roku 1785 ako nový druh pečiva s plnkou. Chutné makové a orechové podkovičky nazývali prešporské beugle a čoskoro preslávili Bratislavu. Dodávali ich aj na cisársky stôl vo Viedni, balili do škatúľ a posielali poštou po Európe aj do USA. Pekári a cukrári ich piekli vo viacerých mestách Rakúska, Maďarska, Česka. Bohužiaľ, v päťdesiatych rokoch minulého storočia, keď došlo u nás k zoštátneniu i malých pekární a cukrární, výroba bratislavských rožkov upadla do zabudnutia. Ich výrobu začali obnovovať až po roku 1989, a to najmä v malých cukrárskych dielňach.

Napriek tomu, že pôvodný recept sa neuchoval a chybami pri jeho prepisovaní je už zmenený, zostáva naším vynikajúcim výrobkom. Od vlaňajška rozširuje rad slovenských výrobkov s chráneným označením Európskej únie „Zaručená tradičná špecialita“. A o to, aby v slovenskom spotrebiteľovi opäť dozrela hrdosť na naše vlastné domáce produkty, sa pričinil Cech pekárov a cukrárov regiónu západného Slovenska aj súťažou O najlepší bratislavský rožok. Jej súčasťou bola okrem výroby bratislavských rožkov i výroba pletených výrobkov – brioškových tvarov z kysnutého cesta.

Tento rok sa súťaže zúčastnilo 13 družstiev, z nich 8 juniorských, zo Slovenska, z Maďarska a Česka. Našu školu reprezentovali dve žiačky štvorročného učebného odboru cukrár-pekár. V súťaži O najlepší bratislavský rožok druháčka Zuzana Strelníková a v súťaži O najkrajšie brioškové tvary z kysnutého cesta tretiačka Patrícia Debnáriková. Vo veľkej konkurencii sa obe naše súťažiace umiestnili vo svojej kategórii na prvom mieste, a to pred juniormi z Maďarska. Súťaž sa odohrala v príjemnej atmosfére a zážitky z nej budú určite ešte dlho rezonovať v spomienkach účastníkov. Skúsenosti a poznatky získané v Bratislave im budú určite užitočné v budúcich súťažiach, pri výučbe, ale predovšetkým sú silnou motiváciou na účasť ďalších žiakov.

Ing. Lýdia ĎURFINOVÁ,
SOŠ, Ul. Pod Bánošom,
Banská Bystrica

Do nového polstoročia zvesela

Stredná odborná škola na Ul. Pod Bánošom v Banskej Bystrici oslávila 50 rokov svojho založenia v priestrannej vyzdobenej školskej jedálni. Stretlo sa v nej okolo sto pozvaných hostí. Bol medzi nimi aj RNDr. Ladislav Topoľský, podpredseda Banskobystrického samosprávneho kraja (BBSK), a PaedDr. Zuzana Gajdošová z odboru vzdelávania a kultúry Úradu BBSK. V úvode podujatia sa prítomní pobavili na kvalitnom programe žiakov. Vypočuli si hru na husliach, na gitare, pieseň i dramatizovanú recitáciu. Žiaci prostredníctvom situačných scénok, rozhovorov a za sprievodných videoprezentácií priblížili študijnú náplň svojich odborov.

So slávnostným prejavom vystúpil riaditeľ školy Ing. Pavel Fiľo, ktorý načrtol jej históriu a vývin. Začiatky vzdelávacej inštitúcie boli ťažké najmä z priestorovej stránky. Učilo sa v Radvani i na Lazovnej ulici v centre mesta. Počet záujemcov o štúdium v škole rástol, a tak sa roku 1982 začalo s výstavbou areálu Pod Bánošom, ktorý bol kompletne dokončený roku 1993. Poľnohospodárske odborné učilište sa roku 1981 zmenilo na stredné odborné učilište poľnohospodárske a roku 1994 na stredné odborné učilište poľnohospodársko-potravinárske. Ocenenia hodné je, že škola si dodnes zachovala tento charakter a obohatila ho o podnikanie na vidieku či regionálny cestovný ruch – oblasti, ktoré vyžaduje súčasná doba.

RNDr. Ladislav Topoľský vyjadril spokojnosť s úrovňou vzdelávania v škole a zdôraznil, že vďaka aktivitám pedagógov a žiakov je známa už na celom Slovensku. Súčasní i bývalí zamestnanci školy bilancovali ďalší úspešný kalendárny rok a potom posedeli v priateľskej atmosfére.

PhDr. Anna IVANOVÁ

Týždeň gréckej kuchyne

SOŠOS RIMAVSKÁ SOBOTA

Tretí januárový týždeň bol v Strednej odbornej škole obchodu a služieb v Rimavskej Sobote venovaný gréckej kuchyni. A nie hocijakej. Varil tu totiž špičkový grécky a európsky šéfkuchár Ioannis Parikos. Tridsaťštyriročný Aténčan je držiteľom Michelinovej hviezdy a dvojnásobným najlepším kuchárom Grécka – držiteľom Zlatej čapice. V súčasnosti je šéfkuchárom päťhviezdičkového hotela Sani Asterias na polostrove Chalkidiki. V ponuke jedál v reštaurácii Čierny orol nechýbala grilovaná chobotnica, musaka, grécky šalát, morské plody či jahňacina so zeleninou. Súčasťou podujatia bola prezentácia Kevina Kainza, hlavného manažéra hotela Sani Asterias, ktorý prijme na letnú prax rimavskosobotských žiakov odborov hotelová akadémia a spoločné stravovanie.

Vydarený grécky týždeň zvýrazní svoj význam, keď sa podarí preniesť trendy modernej gastronómie, poznatky a skúsenosti špičkových odborníkov do praxe školy i jej jedálneho lístka. **(sošos)**

Hudba doznela, no dôvod na oslavu je stále...

GYMNÁZIUM ČADCA

Novoročný koncert Gymnázia Jozefa Miloslava Hurbana v Čadci sa už niekoľko rokov radí medzi kultúrne udalosti mesta i regiónu. Jeho každoročná repríza je neopakovateľnou premiérou, vytvára tradíciu, ku ktorej pokračovaniu sa s radosťou hlásime.

V školskom roku 2012/2013 sa naša radosť násobí hrdosťou, ktorá pramení z dôvodov meniacich tradičný koncert na výnimočný. Výnimočný prítomnosťou významných hostí, a výnimočný výročiami, ktorým bol venovaný. Oslavy 20. výročia otvorenia 8-ročného gymnaziálneho štúdia a 10. výročia otvorenia 5-ročného bilingválneho štúdia v slovensko-anglickej sekcii školy ponúkli možnosť privítať medzi hosťami na pôde Gymnázia J. M. Hurbana v Čadci vedúcu oddelenia odborných a metodických činností odboru školstva Obvodného úradu v Žiline RNDr. Danu Čulákovú, PhD., primátora mesta Čadce Ing. Milana Guru, podpredsedu správnej rady Kysuckej kultúrnej nadácie ThDr. Ladislava Ostráka, PaedDr. Martu Lackovú, PhD., z Katedry anglického jazyka a literatúry Žilinskej univerzity, členky manažérskeho tímu projektu *Gymnázium bilingválne Vyšehradskej štvorky v Čadci* PhDr. Darinu Kostelnú a PaedDr. Danicu Laukovú, riaditeľa partnerskej školy v Českom Tešíne RNDr. Tomáša Hudeca, Máriu Ščuryovú z čadčianskeho vydavateľstva Magma, predsedníčku rady školy Mgr. Gabrielu Chalupkovú, predsedníčku rady rodičov Ing. Martu Zajacovú a mnohých rodičov, absolventov a priateľov školy.

Pred koncertom sa hosťom prihovorila riaditeľka školy RNDr. Anna Čerchlová, členka manažérskeho tímu projektu *Gymnázium bilingválne Vyšehradskej štvorky v Čadci*. Priblížila im priekopnícku prácu v oblasti rozvoja nových foriem vzdelávania, ktoré našli priaznivú pôdu na svoj vznik práve v čadčianskom gymnáziu. Predstavila školu ocenenú certifikátom Európska značka 2005 za inovačné iniciatívy v jazykovom vzdelávaní ako modernú, v európskom priestore výnimočnú školu, ktorá poskytuje štvorročné štúdium, od roku 1992 osemročné štúdium a posledných 10 rokov aj päťročné bilingválne vzdelávanie realizované v slovensko-anglickej bilingválnej sekcii v rámci projektu *Gymnázium bilingválne Vyšehradskej štvorky v Čadci*.

Novoročný koncert prezentujúci talenty spomedzi žiakov školy sa tak stal vhodnou príležitosťou na pozastavenie sa, rekapituláciu i oslavu. Umelecké slovo, hudba, tanec a spev dotvárali legendu, s ktorou sa v poeticko-hudobnom pásme snúbilo stvorenie a poznanie, láska a sen, tajomstvo a zázrak, priateľstvo a radosť. Záverečný aplauz však nepatril len účinkujúcim. Program vyvrcholil obrovským až dojímavým poďakovaním študentov riaditeľke školy. Čarovný novoročný podvečer v slávnostne vyzdobenej aule školy bol zároveň vernisážou nového kalendára školy, tradične mapujúceho jej školské i mimoškolské aktivity, po ktorej kultúrny program vystriedal neformálny priateľský rozhovor na recepcii podfarbenej ľudovou hudbou, kde slávnostný večer zavŕšil a duchovný rozmer mu svojím príhovorom dodal ThDr. Ladislav Ostrák.

Mgr. Ingrid MIKOVČÁKOVÁ,
zástupkyňa riaditeľky školy
Foto archív

ZENIT ocenil víťazov a ponúka námety

NÁRODNÉ SÚŤAŽENIE

Žiada sa vyšší základný štandard

V čom treba všeobecne skvalitniť prípravu ZENIT-u a iných stredoškolských súťaží – spýtali sme sa Mgr. Stanislava Slačku, predsedu Celoštátnej odbornej komisie ZENIT.

Súťaž bola na dobrej úrovni. Vynikajúca bola zo stránky organizačnej i z hľadiska technického zabezpečenia. Medzi súťažiacimi nebol veľký bodový, a teda ani kvalitatívny rozdiel.

Čo zlepšiť v príprave a pripravenosti detí na štúdium na stredných školách, aby sa rozvíjala aj technická zručnosť mladých?

Základné školy by sa mali trocha viac venovať praktickej časti prípravy žiakov, či už v oblasti mikroelektroniky, alebo robotiky. V strojárstve zas, možno to troška preženiem, by svoje pre rast kvality urobila detská mechatronika z lega alebo z Merkuru. Žiaci by sa naučili základy, aby na strednej škole už mohli ísť ďalej. Niekomu sa možno zdá, že chceme od základných škôl veľa. Ale ide nám o to, aby sme dosiahli existujúci európsky štandard. V rámci medzinárodného porovnania praktických zručností žiakov EuroSkills sme totiž videli, že stredoškoláci, vysokoškoláci z iných štátov Európy – a neboli to len západoeurópske, ale aj východoeurópske štáty – sú v týchto oblastiach na vyššej vývojovej úrovni.

Mgr. Stanislav Slačka (vľavo), Ing. Daniel Valúch, PhD., a dvaja z trojice absolútnych víťazov ZENIT-u Lukáš Stehlík z Banskej Bystrice a Ľubomír Opatovský z Nového Mesta nad Váhom.

fyzikálne laboratórium, fyzici sú medzi zamestnancami minoritou. Väčšinu tvoria práve inžinieri z technických odborov (elektronika, strojárstvo, stavebníctvo, mechanické veci a podobne).

Čo by ste poradili tým, ktorí súťažia v ZENIT-och, aby v budúcom povolaní uspeli?

Treba študovať technické odbory. Veď viac-menej celá naša civilizácia stojí a padá a oceňujem riaditeľov oboch škôl. Pre súťažiacich vytvorili skvelé podmienky. V Skalici boli vzorne pripravené priestranné dielne. Rada sem prídem znova."

Ing. Jozef Porubčan, SOŠ technická v Piešťanoch, člen Celoštátnej odbornej komisie ZENIT v strojárstve: „Takisto sa chcem poďakovať organizátorom za veľmi dobré podmienky. Najväčšie problémy bývajú u nás so strojovým obrábaním. Neraz je problém nájsť školu, ktorá je schopná zabezpečiť strojový park s rovnocenným vybavením na strojové obrábanie, sústruhy a frézovačky. Ale to sa netýka tejto školy. V Skalici mal každý žiak kvalitný stroj, na ktorom mohol dosiahnuť potrebnú presnosť a kvalitu. Preto hodnotenie súťaže mohlo byť čo najobjektívnejšie."

Ešte obrázok na pamiatku, kým zo senického ZENIT-u odídeme...

Vyrástol so ZENIT-om

O tom, ako ZENIT pomáha človeku kvalitatívne rásť, napredovať a uspieť v živote, sme na celoslovenskom finále hovorili s Ing. Danielom Valúchom, PhD., členom hodnotiacej komisie ZENIT-u v elektronike a pracovníkom Európskej organizácie pre jadrový výskum (CERN) v Ženeve.

Na ZENIT-e som súťažil niekoľkokrát počas strednej školy. Chodil som na elektrotechnickú priemyslovku Karola Adlera v Bratislave. A myslím, že dvakrát som vyhral celoslovenské kolo. Výsledky svojej práce a následné úspechy pripisujem aj tomu, že som sa elektronike venoval odmalička.

Majú šancu uspieť na takom špičkovom pracovisku, akým je CERN, aj ďalší odchovanci ZENIT-u?

Pre kvalifikovaných ľudí, ktorí majú dobré skúsenosti, dobré vzdelanie, to nie je problém. CERN poskytuje veľa príležitostí pre študentov, pre doktorandov aj pre zamestnancov. Pokiaľ sú kandidáti rozhľadení a tvoriví, majú šancu sa tam dostať. Len pre zaujímavosť poviem, že hoci je CERN na vede a technike. Bohužiaľ, už sa začína prejavovať, že posledná generácia, ktorá má veľmi dobré technické a matematické vzdelanie, odíde o desať-pätnásť rokov do dôchodku. A nová generácia, ktorá by ich dokázala nahradiť, nie je. Takže o tých, ktorí budú študovať a budú dobrí, sa zamestnávatelia pôjdu potrhať.

Máte nejaké osobné krédo alebo zásadu, ktorá vám v živote pomáha uspieť?

Nad tým som nikdy nerozmýšľal... Treba sa pozerať na svet z pozitívnej strany a potom to väčšinou ide.

Očami aktérov

A ako súťaž videli členovia odborných komisií? Čo ich v Senici a Skalici inšpirovalo do budúcnosti?

Ing. Anna Styková, Spojená škola Brezno, členka hodnotiacej komisie súťaže ZENIT v strojárstve: „Môžem pochváliť organizátorov, cítili sme sa tu príjemne. Obe školy sa súťaže zhostili na výbornú. Privítali nás príjemní ľudia, obdivujem

Ing. Anna Styková z Brezna, členka hodnotiacej komisie strojárskej súťaže, v dielňach SOŠ strojníckej v Skalici.

Čo si odniesli tí najúspešnejší?

Ľubomír Opatovský, SOŠ, Bzinská ul., Nové Mesto nad Váhom, absolútny víťaz ZENIT-u v strojárstve: „Bolo to krásne, preberať ocenenie. Vôbec som to nečakal. Určite je to zážitok na celý život."

Ako vidíš svoju budúcnosť?

Chcel by som ísť na vysokú školu, na „strojárinu", uvidíme...

Ak by si mohol niečo zlepšiť vo svojej výkonnosti, na čom budeš pracovať?

Určite na praktickej časti, lebo som nestihol dokončiť súčiastku tak, aby som bol úplne spokojný.

Čo si na ZENIT-e ocenil najviac?

Všetko bolo na vysokej úrovni, celá súťaž prebehla férovo.

absolútny víťaz ZENIT-u v elektronike: „Som spokojný. Všetko tu bolo pekne zorganizované. V čom sa mne najviac darilo? Asi v návrhu plošného spoja. Dal som si na tom záležať.

Ladislav Bielik, SOŠ Stará Turá, druhý v ZENIT-e v strojárstve, kategória B1: „Aj ja som s výsledkom spokojný. Páčil sa mi aj celkový priebeh. Na celoslovenskej súťaži som bol po prvý raz. Čo by sa malo zlepšiť, aby to bolo nabudúce ešte lepšie? Už je to také ‚vyšpičkované', že ani neviem."

Kto osvedčil svoje kvality?

V odbore **elektronika v kategórii A** (žiaci SOŠ s praxou a gymnázií) zvíťazil Lukáš Stehlík z SPŠ J. Murgaša v Banskej Bystrici pred Stanislavom Starcom z SPŠ elektrotechnickej v Prešove a tretím Ľubošom Fialom z SPŠ elektrotechnickej na Zochovej ul. v Bratislave. V **kategórii B** (žiaci SOŠ s odborným výcvikom) bol najlepší Patrik Beňo z SOŠ na Bzinskej ul. v Novom Meste nad Váhom pred druhým Adamom Lassakom z SOŠ technickej v Michalovciach a tretím Petrom Čižmárom z SOŠ automobilovej z Devínskej Novej Vsi.

Na ZENIT-e v **programovaní v kategórii A** najvyšším bodovým ziskom (325 bodov) presvedčil o svojich kvalitách Jakub Šafin z Gymnázia P. Horova v Michalovciach pred Jaroslavom Petruchom (225 b.) z Gymnázia na Metodovej ul. v Bratislave, tretiu priečku si vybojoval Vladimír Macko z Gymnázia Ľ. Štúra vo Zvolene (175 b.). V **kategórii B** zvíťazil Pavel Madaj z Gymnázia V. B. Nedožerského v Prievidzi (218 b.) pred druhým Emanuelom Tesařom z Gymnázia B. S. Timravy v Lučenci (162 b.) a bronzovým Alanom Markom z Gymnázia na Štefánikovej ul. v Nových Zámkoch (138 b.).

Za súťažiacim Ladislavom Bielikom z SOŠ v Starej Turej počas praktickej súťaže v dielňach SOŠ strojníckej v Skalici je riaditeľ školy Ing. Anton Švarc.

Podľa tvojho umiestnenia by sa dalo povedať, že sa vašej škole darí pripravovať odborníkov aj pre život...

Určite áno. Veľa našich absolventov chodí na vysoké školy. Minulý rok sa náš absolvent umiestnil v ZENIT-e na treťom mieste. A tento rok som ja prvý, v elektronike zvíťazil tiež žiak našej školy... Takže je to u nás asi dobré.

Čo by organizátori mohli nabudúce urobiť ešte lepšie?

Lukáš Stehlík, Stredná priemyselná škola (SPŠ) Jozefa Murgaša v Banskej Bystrici,

V **strojárstve** stredoškoláci súťažili v troch kategóriách. Víťazom **kategórie A** (žiaci stredných priemyselných škôl) sa stal Ľubomír Opatovský z SOŠ na Bzinskej ul. v Novom Meste nad Váhom pred Viktorom Kovácsom z SPŠ na Komenského ul. v Košiciach a tretím Martinom Jankovičom z SPŠ strojníckej na Fajnorovom nábreží v Bratislave. V **kategórii B1** (žiaci SOŠ – strojné profesie) zvíťazil Ján Chovanec z SOŠ na Učňovskej ul. v Košiciach-Šaci pred Ladislavom Bielikom z SOŠ v Starej Turej a tretím Pavlom Matulom z SOŠ automobilovej v Banskej Bystrici. A najvyššie strojárske kvality v **kategórii B2** (žiaci SOŠ – ručné profesie) osvedčil Pavol Bodnár z SOŠ na Učňovskej ul. v Košiciach-Šaci pred Dušanom Voletzom z SOŠ v Revúcej a tretím Jánom Drapčaťom z SOŠ technickej v Tlmačoch.

Bonusy ZENIT-u

Absolútni víťazi (trojica s najvyšším bodových ziskom v každom zo súťažných odborov) dostala popri pohároch a diplomoch pozvanie na exkurziu do CERN-u v Ženeve, jedno z popredných európskych výskumných pracovísk.

Milan SOUKUP
Foto autor

Na celoslovenskej súťaži Vitajte v našom regióne obsadil 5-členný tím žiakov školy tretie miesto v kategórii Najlepší regionálny produkt za predstavenie krás Národného parku Poloniny.

Vieme reagovať na záujem žiakov a zamestnávateľov

ROZHOVOR

Rozľahlý areál Strednej odbornej školy v Snine sa nachádza povyše renovovaného historického kaštieľa a nemocnice mesta. Dominantná škola v sninskom regióne vznikla zlúčením viacerých škôl. O súčasnej problematike vzdelávania a koncepčnom budovaní modernej školy v najvýchodnejšej časti Slovenska sme začali v rozhovore s jej riaditeľom Ing. Štefanom Ivanom.

Mnohé odborné školy majú svoju tradičnú históriu, ale novodobé profilovanie viacerých sa začalo zhruba pred desaťročím a dosť úzko súviselo s hospodárskou situáciou na Slovensku. Ako to bolo pri Strednej odbornej škole v Snine?
Vznikla 1. septembra 2002 združením troch škôl: obchodnej akadémie, stredného odborného učilišťa poľnohospodárskeho a stredného odborného učilišťa strojárskeho. Škola sa svojimi odbormi postupne reštrukturalizovala, keďže pôvodné strojárske firmy a poľnohospodárske podniky, pre ktoré niekdajšie školy vychovávali odborníkov, sa dostali do útlmu. Zánik nosných podnikov regiónu, ako bol Vihorlat Snina, priniesol prebytok odborníkov v strojárstve a množstvo nezamestnaných, ktorí si len ťažko hľadali zamestnanie, a ľahko ho nenachádzajú ani dnes. Aj keď odbornosť výučby v škole a jej vybavenie boli na vysokej úrovni, o niektoré tradičné odbory, ako napríklad obrábač kovov, nástrojár a ďalšie, zrazu nebol zo strany žiakov ani zamestnávateľov záujem. Podobne to bolo s podnikom Jas-Export-Snina a s poľnohospodárskymi družstvami. Preto sa ponuka školy rozšírila o odbory, pri ktorých sme predpokladali záujem žiakov. Postupne sa k pôvodným odborom otvárali nové – mäsiar, cukrár, kuchár, kaderník, stolár. A následne sme pre absolventov týchto učebných odborov ponúkali možnosť pokračovať v nadstavbovom štúdiu.

Riaditeľ Strednej odbornej školy v Snine Ing. Štefan Ivan.

Ako reagovali rodičia, žiaci?
Naša voľba pri výbere nových odborov sa ukázala ako správna. V školskom roku 2006/2007 škola mala 689 žiakov. Nezamestnanosť v regióne, neúspešný rozvoj nosných podnikov (Jas Elmont, Unex, Siemens) a predovšetkým znižovanie populačnej krivky sa však postupne odzrkadľovali aj na počte žiakov školy. Na začiatku tohto školského roku sme mali v 17 triedach 360 žiakov. Teoretické vyučovanie zabezpečuje 27 učiteľov, praktické vyučovanie 13 majstrov odborného výcviku, výchovu mimo vyučovania dvaja vychovávatelia školského internátu. Škola má 15 pracovníkov ekonomického a hospodárskeho úseku. V školskej jedálni pracujú štyri kuchárky.

Žiaci prvých ročníkov študijných odborov získavajú u vás zdarma notebooky a učebnice cudzích jazykov, žiaci učebných odborov pracovné oblečenie, možnosť zárobku počas praxe a ďalšie výhody. Čo vás viedlo k takejto ústretovosti?
Do školy sa hlásia prevažne žiaci z nášho regiónu. Mnohí sú zo sociálne slabších rodín, preto vedenie školy ponúka každému z nich malú výpomoc. Tá ma formu bezplatného poskytnutia pracovného oblečenia a USB kľúča pre žiakov prvých ročníkov učebných odborov. Dôvodom tohto rozhodnutia z odborného hľadiska bolo predovšetkým modernizovať vyučovanie a tým zvýšiť záujem žiakov aj pedagógov o štúdium a umožniť im využívať tieto technické pomôcky nielen v škole, ale aj pri príprave na vyučovanie doma. Žiaci pracujú s notebookmi najmä na odborných predmetoch, s čím súvisí aj postupný prechod na elearningové vyučovanie, ktorého prednosti využíva stále viac pedagógov. Po polroku vzdelávania žiaci badateľne získali praktické zručnosti pri používaní výpočtovej techniky a novú formu vyučovania berú už ako samozrejmosť. Učebnice cudzích jazykov predstavujú ďalší benefit pre žiakov. Máme na zreteli, že ovládanie jazykov patrí medzi základy vzdelanosti.

Aká je spolupráca s firmami, ktoré v súčasnosti majú záujem o vašich absolventov? Ako pomáha využívanie modernej techniky v škole pri uplatňovaní získaných vedomostí pri odbornej praxi žiakov?
Na praktické vyučovanie nám slúžia moderne vybavené dielne. Žiaci z jednotlivých učebných odborov v druhom a treťom ročníku môžu absolvovať odborný výcvik na zmluvne dohodnutých pracoviskách. V prípade odboru kuchár je dobrá spolupráca s reštauračnými zariadeniami Herkules, Adria, Escada a Rozkvet v Snine a s hotelom Armales v Stakčíne. Škola nadviazala kontakty aj s Vojenskou zotavovňou a hotelom na Zemplínskej šírave a žiaci majú možnosť absolvovať odbornú prax v Grécku a na Cypre. Za vykonanú prácu sú finančne ohodnotení. Majú možnosť prilepšiť si aj prácou na svadobných hostinách organizovaných v našej školskej jedálni. Odborný výcvik v odbore autoopravár-mechanik prebieha vo vlastných dielňach, ktoré sú vybavené modernými diagnostickými prístrojmi, ako napr. skúšobňa brzd Maha s rovnomenným analyzátorom výfukových plynov, motor tester Texa či zariadenie na kontrolu geometrie riadenia Motex. Finančne vybavil tento odbor Prešovský samosprávny kraj. Dobrá je spolupráca školy s autoservismi El Diesel, PG servis v Snine a autoservisom Pre-Mo Pichne, kde sa žiaci v pracovnom procese podieľajú na montáži, opravách, obsluhovaní strojov a technických zariadení. Žiaci študijných odborov majú možnosť absolvovať odbornú prax v Nemecku.

Lenka Barnišinová obhájila tretie miesto v celoslovenskom kole Súťaže žiakov stredných škôl v spracovaní informácií na počítači. Na snímke s Ing. Annou Salajovou, ktorá ju na súťaž pripravovala.

Vybavenie školy je nadštandardné: moderné interaktívne učebne, učebne informatiky, internetová knižnica a študovňa... Ako ste k nim prišli?
Stalo sa tak aj vďaka realizovaným projektom. V rámci projektu NPOA *Spájame mladých ľudí na východnej hranici v oblasti kultúrneho dedičstva a prírodných krás* sme využili možnosť zriadenia modernej učebne na predmet podnikanie v cestovnom ruchu v študijnom odbore obchodná akadémia. K dispozícii je počítačové vybavenie s pripojením na internet, digitálne kamery, fotoaparát, digitálny vizualizér, interaktívna tabuľa a multifunkčné zariadenia, ktoré okrem tlače dokumentov slúžia na kopírovanie a skenovanie všetkých informácií, ktoré žiaci odboru využili pri propagácii regiónu.

Tá je s ohľadom na vzdialenosť od väčších centier a s pohľadom na atraktívne prírodné krásy a svetové architektonické hodnoty zvlášť potrebná. Ako ste postupovali?
Aktivita prebiehala pod názvom *Podporme vzdelávanie v cestovnom ruchu*. Získané vybavenie a záujem žiakov motivovali vedenie školy k myšlienke zaradiť do siete svojich odborov nový študijný odbor manažment regionálneho cestovného ruchu. Moderná učebňa s najnovším vybavením otvára možnosti interaktívneho stvárnenia prírodného dedičstva Sniny a okolia. Roku 2009 bola naša škola úspešná v projekte *Elektronizácia a revitalizácia školských knižníc*. Vďaka finančnej podpore sme mohli skompletizovať vybavenie. A v tomto školskom roku sa škola zapojila aj do projektu *Modernizácia vzdelávacieho procesu na stredných školách*, čím sme modernizovali a inovovali obsah, metódy a výstupy vyučovacieho procesu na nové kompetencie práce v modernej škole 21. storočia. A prostredníctvom projektu škola získala ďalšie technické vybavenie. Dnes má tri učebne informatiky, ktoré umožňujú výučbu mo-

Čriepky úspešnosti

SOŠ SNINA

Najlepší reprezentant cvičnej firmy

V rámci voliteľného predmetu cvičná firma pracujú v študijnom odbore obchodná akadémia žiaci, ktorí so svojimi pedagógmi simulujú v školských podmienkach činnosť reálnych firiem. Získané skúsenosti majú možnosť uplatniť a overiť pri praktickej podnikateľskej činnosti. Ocenenia na školských súťažiach sú nielen uznaním, ale i motiváciou do ich ďalšej práce. V školskom roku 2010/2011 na 8. Medzinárodnom veľtrhu cvičných firiem krajín V4 v Košiciach žiačka Lenka Barnišinová z cvičnej firmy Poloniny získala cenu Najlepší reprezentant cvičnej firmy na Slovensku. Tento úspech potvrdila aj na 13. Medzinárodnom veľtrhu cvičných firiem v Bratislave v silnej konkurencii vyše 300 reprezentantov. Lenka Barnišinová si úspešne počínala aj v nasledujúcom školskom roku na 14. ročníku veľtrhu a znova bola ocenená ako Najlepšia reprezentantka cvičnej firmy na Slovensku. A v tomto školskom roku cvičná firma Vivien bola na 10. Medzinárodnom veľtrhu cvičných firiem krajín V4 v Košiciach odmenená Cenou Nadácie F. A. Hayeka.

Podnikanie v regiónoch celoslovensky

Stredná odborná škola v Snine je zapojená do programu spoločnosti Junior Achievement Slovensko Podnikanie v cestovnom ruchu, v rámci ktorého sa organizujú súťaže pre tímy aj jednotlivcov na podporu rozvoja domáceho cestovného ruchu a jeho prezentáciu. V školskom roku 2009/2010 sa v Banskej Bystrici žiaci prvýkrát zúčastnili celoslovenskej súťaže Vitajte v našom regióne. Päťčlenný tím vo svojom stánku s názvom *Spoznajte zabudnutý kraj* predstavil krásy Národného parku Poloniny a v kategórii Najlepší regionálny produkt obsadil 3. miesto. V minulom školskom roku žiačka Diana Kepičová v celoslovenskom finále súťaže jednotlivcov v Banskej Bystrici obsadila v tejto kategórii 3. miesto. Zaujala projektom *Pohladením k zdraviu* o Animoterapeuticko-jazdeckom centre v Snine.

Zruční v učebných odboroch

Žiak Jozef Varchoľák získal vlani tretie miesto v oblastnej súťaži Autoopravár Junior Castrol Košice v odbore autoopravár-mechanik. Na celoslovenskej súťaži Gastro Junior Skills Slovakia 2012 v Bratislave získal Štefan Kurila tretie miesto v odbore cukrár. A spolu s Radkou Telvákovou získali striebro na súťaži Sweet cup 2012 v Prešove. Roman Břečka s asistentom Ondrejom Demským získali roku 2011 v Prešove na medzinárodnej gastronomickej súťaži v odbore kuchár Cenu firmy Nestle. Filip Gič bol v odbore kuchár jedným z finalistov Gastro Junior Skills Slovakia 2013.

dernými metódami pomocou eLearningu, odbornú učebňu na predmet administratíva a korešpondencia vybavenú notebookmi a programom na písanie všetkými desiatimi prstami ATF, moderne vybavené odborné dielne a učebne na odborný výcvik, internetovú študovňu s notebookmi a WiFi pripojením na internet, modernú telocvičňu, kondičnú miestnosť a posilňovňu, klimatizovanú školskú jedáleň, multimediálnu konferenčnú miestnosť...

To už, myslím, presahuje bežný štandard...
Zvláštnosťou školy je malé múzeum histórie regiónu, ktoré vytvorili žiaci pod vedením pedagógov. Priebežne ho dopĺňame novými zbierkami, pri jeho činnosti nám pomáha aj Mestská organizácia Jednoty dôchodcov Slovenska v Snine. K škole patrí i tropická záhrada, televízne a rozhlasové štúdio. Doprava žiakov je možná aj školským mikrobusom, ponúkame kopírovanie materiálov na vrátnici školy a autoškolu so zvýhodneným poplatkom pre žiakov. Výhradne žiakom a zamestnancom školy je určené školské solárium.

Keďže vaším zriaďovateľom je Prešovský samosprávny kraj (PSK), zákonite sa podieľate tiež na jeho projektoch. Ako hodnotíte túto spoluprácu?
Okrem už spomínaných podpôr má na dobrom vybavení školy hlavný podiel práve spolupráca s PSK a sčasti investujeme do jej rekonštrukcie a vybavenia z vlastnej podnikateľskej činnosti. Vďaka týmto prostriedkom má škola vymenené okná, dvere, strechy, chodby, čiastočne zrekonštruované chodby, triedy a sociálne zariadenia. V školskej jedálni sme vymenili podlahy a kuchynské zariadenia, v telocvični obnovili palubovku. V posledných mesiacoch minulého roka vďaka finančným prostriedkom získaným z PSK prešla škola aj výraznou vizuálnou zmenou. Vďaka rekonštrukcii fasády sa z nevýrazného objektu stála príťažlivá budova. Okrem tejto zmeny viditeľnej navonok došlo aj k úprave ústredného kúrenia v škole, v školskom internáte a školskej jedálni.

Ako vnímate postavenie Strednej odbornej školy v Snine v širšom regióne?
Postavenie školy závisí predovšetkým od úrovne výchovno-vzdelávacieho procesu v podmienkach, v ktorých sa uskutočňuje. Od roku 2002 škola prechádza neustálymi zmenami, vyplývajúcimi z jej postavenia v regióne, a najmä zmenami infraštruktúry. Musela sa prispôsobiť zmeneným hospodárskym podmienkam a pružne reagovať na požiadavky trhu v oblasti služieb. Prvým silným krokom školy bolo, že zaradila do výučby štvorročný študijný odbor ekonomického zamerania – obchodnú akadémiu s orientáciou na cestovný ruch. V okrese Snina je unikátom. Jeho absolventi sú pripravení na prácu v oblasti rozmáhajúceho sa cestovného ruchu aj na štúdium na vysokých školách. Druhým silným krokom bolo zriadenie už spomínaných trojročných učebných odborov. Odbory tohto charakteru neponúka žiadna iná stredná škola v tomto regióne.

Ako podporuje tieto smerovania pedagogický zbor školy?
Do našej stratégie patrí vysoká odborná kvalifikovanosť pedagogických zamestnancov školy, ktorí si vďaka podpore vedenia neustále zvyšujú odbornú úroveň kontinuálnym vzdelávaním. Výsledkom kvalitnej práce pedagógov sú úspechy žiakov študijných a učebných odborov na odborných súťažiach a verejných podujatiach. Snažíme sa, aby kvalita vzdelávania, výučby a vybavenia bola na vysokej úrovni. Absolventi učebných odborov, ktorí ukončili vzdelanie záverečnou skúškou a prospeli s vyznamenaním a veľmi dobre, získajú certifikát Slovenskej obchodnej a priemyselnej komory.

Marián ŠIMKULIČ
Foto autor a archív školy

ŠTUDIJNÉ ODBORY

6317 M obchodná akadémia

Teoretická i praktická príprava v odbore je zameraná na cestovný ruch. Absolvent získa profesijnú prípravu pre sféru stredného a vyššieho manažmentu v štátnom i vo verejnom sektore, v cestovných kanceláriách a hotelových spoločnostiach so základnými predpokladmi na výkon obchodno-podnikateľských aktivít. Absolvent dokáže aktívne komunikovať najmenej v dvoch cudzích jazykoch, viesť finančné hospodárenie podniku, jeho účtovníctvo, štatistiku, cenovú tvorbu, daňovú agendu a všetky činnosti spojené so získavaním a spracovaním informácií, vykonávať kvalifikované sekretárske a korešpondenčné práce. Po ukončení štúdia môže pokračovať v štúdiu na vysokej škole alebo v pomaturitnom štúdiu ekonomického zamerania.

Ďalšie študijné odbory:
- 4210 M 11 agropodnikanie agroturistika
- 6324 M manažment regionálneho cestovného ruchu

Odbory nadstavbového štúdia:
- 3757 L dopravná prevádzka – cestná a mestská doprava
- 6421 L spoločné stravovanie
- 6426 L vlasová kozmetika
- 2675 L 03 elektrotechnika – elektronické zariadenia
- 2487 H 01 autoopravár-mechanik

Denné pomaturitné špecializačné štúdium 6332 Q daňové služby

Je určené pre absolventov stredných odborných škôl s ekonomickým zameraním, absolvent získa diplom s právom používať titul diplomovaný špecialista (DiS).

UČEBNÉ ODBORY

2487 H 01 autoopravár-mechanik
2487 H 02 autoopravár-elektrikár

Absolvent trojročného učebného odboru po ukončení štúdia úspešne vykonanou záverečnou skúškou získava prvú kvalifikáciu na úrovni stredného odborného vzdelania. Po ukončení prípravy má základné teoretické vedomosti a praktické zručnosti potrebné na štandardné opravy cestných motorových vozidiel v dielňach so štandardným vybavením predpísaným výrobcom. Žiak môže pokračovať v dvojročnom nadstavbovom štúdiu v študijnom odbore 3757 L dopravná prevádzka – cestná a mestská doprava.

Ďalšie učebné odbory:
- 2964 H cukrár
- 6445 H kuchár
- 6456 H kaderník
- 6489 H hostinský
- 3355 H stolár
- 2954 H mäsiar
- 2433 H obrábač kovov

Nostalgia ostáva iba v srdciach

SPŠE PREŠOV

Pri vstupe do nového školského roku v Strednej priemyselnej škole (SPŠ) elektrotechnickej v Prešove otvorili ďalšiu kapitolu jej novodobej histórie. Pritom však nezabudli pripomenúť si 60. výročie vzniku školy. Zdalo by sa, že v druhom polroku je už po oslavách, lenže opak je pravdou. Mohli sa o tom presvedčiť návštevníci Krajského múzea v Prešove, kde inštalovali výstavu približujúcu cestu, akou škola prešla od svojich začiatkov po dnešok.

Ale poďme pekne po poriadku. V budove, ktorá bola postavená v štyridsiatych rokoch 20. storočia, našla svoje útočište učňovská škola a roku 1952 sa v nej usadila vyššia priemyselná škola elektrotechnická. V prvom ročníku otvorili tri triedy odboru stavba elektrických strojov a prístrojov. Do školských lavíc zasadlo 120 žiakov, staral sa o nich sedemčlenný pedagogický kolektív. Postupne sa mení názov školy na strednú priemyselnú školu elektrotechnickú a strojnícku. V septembri 1966 sa škola rozdelila na dve samostatné odborné školy. Jednou z nich je stredná priemyselná škola elektrotechnická. S históriou školy je späté aj štúdium na večernej škole pre pracujúcich (elektrotechnická a strojnícka), ba zriadené boli triedy v ďalších mestách – Humennom, Strážskom, Snine, Stropkove.

Robot, s ktorým škola dvakrát získala titul majstrov na medzinárodnej súťaži.

Elearningová prítomnosť

Medzi strednými školami prešovská SPŠ elektrotechnická hrá stále prím. Tvrdia to odborníci, najvýrečnejšie však dosiahnuté výsledky. V súčasnosti škola poskytuje úplné stredné odborné vzdelanie s maturitou v študijných odboroch elektrotechnika, informačné a sieťové technológie, technické a informatické služby v elektrotechnike. Absolventi školy môžu pokračovať v štúdiu na vysokých školách technického a ekonomického zamerania.

Škola sa môže pochváliť najmä úspechmi vo vedecko-technickej činnosti. Vynikajúce výsledky dosiahli žiaci v súťaži ZENIT. V nej si overujú svoje vedomosti a prezentujú ich na školských, krajských a celoštátnych kolách.

Od roku 2001 je SPŠ elektrotechnická súčasťou projektu firmy Cisco Systems ako „lokálna Cisco Networking akadémia". Žiaci majú možnosť vzdelávať sa formou eLearningu v oblasti budovania počítačových sietí. Toto štúdium pozostáva z ôsmich semestrov, štyri z nich sú dostupné na úrovni strednej školy. Už od roku 2004 je škola akreditovaným testovacím centrom projektu Európskeho vodičského preukazu na počítače (ECDL), ktorý funguje vo viac ako sto štátoch sveta. ECDL je medzinárodne uznávaný systém, ktorým sa overujú základné zručnosti v oblasti využívania informačných technológií. K tomu všetkému treba pridať Stredoškolskú odbornú činnosť, olympiády z prírodovedných predmetov.

Od svojho založenia vychovala SPŠ elektrotechnická v Prešove okolo 8-tisíc absolventov. Možno niektorí z nich zavítali aj do múzea a nostalgicky si zaspomínali na svoje študentské roky a zároveň si všimli, čím žijú ich pokračovatelia a ako im to ide.

Na výstave sú exponáty zo školských kabinetov, ale aj súkromných zbierok učiteľov, ktorí ich svojho času používali ako názorné pomôcky.

Príklady „z rodu" podnikateľských

V škole v týchto rokoch začínajú s vedľajšou hospodárskou činnosťou. Vyrábajú komplexné elektrotechnické laboratórne zariadenia pre potreby odborného vyučovacieho procesu. Zisk z tejto činnosti použili na zabezpečenie ďalšieho materiálno-technického rozvoja školy.

A výsledok? SPŠ elektrotechnická v Prešove patrila medzi najlepšie materiálno-technicky vybavené školy. V tejto súvislosti spomenieme, že roku 1975 v rámci modernizácie vyučovacieho procesu bolo v škole zriadené prvé školské laboratórium výpočtovej techniky na Slovensku. Jedným dychom však treba dodať, že aj v súčasnosti patrí škole pri posudzovaní jej technického vybavenia popredné miesto medzi strednými školami v regióne.

Ako píše súčasný riaditeľ Ing. Slavomír Kožár v publikácii, ktorú vydali k 60. výročiu vzniku školy, návraty nie sú nostalgické obzretie sa do minulosti, ale skôr snaha o inšpiratívny prístup k jej histórii. Tento medzník si v tomto krajskom sídle nemohli nevšimnúť.

Ivan JACKANIN, foto autor

Aj „malé“ školy môžu mať centrálny význam

(ak sa angažujú v medzinárodných projektoch, ponúkajú perspektívne študijné odbory a atraktívne formy výučby a praxe)

SOŠ RAKOVICE

Stredná odborná škola
922 08 Rakovice 25
web: http://sosrakovice.edupage.org
e-mail: sos.rakovice@zupa-tt.sk

K úvodu na 17. strane nás priviedla pozvánka z jednej školy. Jej obsah bol stručný a vecný: Stredná odborná škola (SOŠ) Rakovice usporiada v dňoch 5. – 9. februára 2013 Tretiu medzinárodnú konferenciu projektu COPCHAVET. Partnermi slovenskej strany sú zástupcovia siedmich európskych štátov: Francúzsko, Holandsko, Luxembursko, Poľsko, Rakúsko, Španielsko, Slovinsko. Za Slovenskú republiku je koordinátorom SOŠ Rakovice. Všetkým zúčastneným zástupcom bude predstavená jej spolupráca s podnikmi v blízkom okolí (Plantex, s. r. o., Veselé, SPD Veselé, PVOD Kočín, Šterusy). Odznejú odborné prednášky pracovníkov Slovenskej poľnohospodárskej univerzity v Nitre na témy bioenergetika a klimatické zmeny a ich vplyv na poľnohospodársku produkciu. Význam konferencie potvrdili inštitucionálnou záštitou minister školstva SR Dušan Čaplovič a predseda Trnavského samosprávneho kraja Tibor Mikuš.

Od Europey ku COPCHAVET-u

Vzdelávanie musí kráčať ruka v ruke s praxou – to bolo jedno z ústredných východísk stretnutia skúsených odborníkov, pedagógov, podnikateľov v poľnohospodárstve, pre žiakov stredných odborných škôl je dôležité najmä praktické vyučovanie. Z partnerov prišli do Rakovíc školy z troch poľnohospodársky silných štátov – z Poľska, Francúzska a zo Španielska – a tiež zo susedného Rakúska a Luxemburčania. Slovincov zaskočila chrípka a Holanďania sa pripravujú na konferenciu súvisiacu s oslavami 20. výročia založenia združenia Europea International (EI).

Práve účastníci konferencie sú dlhoročnými členmi EI – medzinárodného združenia, do ktorého sa postupne zapojili všetky štáty EÚ. Rakovická škola bola prvým členom zo Slovenska. Do Europey vstúpila pred dvanástimi rokmi a jej aktívne pôsobenie v združení potvrdilo aj poverenie usporiadať 3. medzinárodnú konferenciu projektu COPCHAVET. Tá sa stala zároveň prvým verejným pripomenutím jubilea združenia EI, ktoré bude mať pokračovanie začiatkom druhej polovice apríla v holandskom Oosterbeeku vo vzdelávacom centre pre učiteľov. (Mimochodom, Holandsko patrí medzi najsilnejšie články združenia, členmi EI sú takmer všetky tamojšie poľnohospodárske a lesnícke stredné a vysoké školy a väčšina technických vysokých škôl poskytujúcich vzdelanie v poľnohospodárstve, záhradníctve alebo lesníctve.)

Pravda, dlhodobo užitočné sú predovšetkým vzájomné kontakty osôb a subjektov venujúcich sa vzdelávaniu v rezorte pôdohospodárstva, pričom veľký význam

Ing. Mária Múdra, riaditeľka SOŠ Rakovice.

sa kladie najmä na kvalitnú prax žiakov získavanú vo výrobných podnikoch vybavených novými technológiami. Veľmi sa tiež zohľadňuje kvalita životného prostredia a využívanie prírodných zdrojov vyvážene v prospech ľudí a v prospech prírody. Práve v príkladných podmienkach pôdohospodárskej praxe v rámci EÚ vznikajú partnerské projekty EI zamerané na vzdelávanie učiteľov a žiakov. SOŠ Rakovice sa na koncipovaní prvého spolupodieľala s Belgičanmi v projekte Funcam, naň nadviazal COPCHAVET. Tento projekt realizujú v rámci Programu celoživotného vzdelávania, podprogram Leonardo da Vinci. Poukazuje na dobré príklady a postupy spolupráce odborných škôl s pô-

dohospodárskymi podnikmi v kontexte súčasných klimatických zmien.

Zelené roľníčenie

Pri diskusii o konferencii krátko po jej ukončení prizvala riaditeľka SOŠ Rakovice Ing. Mária Múdra dvoch mladých pedagógov, ktorí sa bezprostredne podieľali na organizácii náročného podujatia. Ing. Zuzana Bučková je triedna učiteľka a vyučuje ekonomické predmety, prácu Ing. Pavla Jambora sme predstavili v UN na začiatku školského roka práve v súvislosti s projektovými aktivitami školy. Sústredili sme sa na to, ako mala konferencia na zreteli predovšetkým to, čo je prvoradou úlohou školy: odbornú prípravu žiakov na rôznorodú a potrebnú prácu v poľnohospodárstve. Mali to na zreteli aj prednášatelia v teoretickom úvode do problematiky hneď na začiatku konferencie. Keďže sa prihovárali stredoškolákom, vyjadrovali sa jazykom blízkym ich vedomostiam, uvádzali príklady vhodné pre pedagógov pri výučbe predmetov zameraných na poľnohospodársku problematiku. Prof. Ing. Dušan Húska, PhD., Dr. h. c., z Poľnohospodárskej univerzity v Nitre hovoril na tému *Vplyv klimatických zmien a sucha na produkciu rastlín*. Prof. RNDr. Zuzana Jureková, CSc., sa zamerala na *Zmierňovanie rizík klimatických zmien využívaním energetických rastlín*. O *Bioenergetike a moderných bioenergetických technológiách – bioplyn ako zdroj energie* prednášali Ing. Tomáš Giertl, PhD., Ing. František Zacharda, CSc., Ing. Štefan Pásztor a prof. Ing. Ján Gaduš, PhD.

Konkrétne výsledky praxe stredných odborných škôl vo farmárstve si mohli účastníci konferencie pozrieť v niekoľkých podnikoch neďaleko hostiteľskej školy. Napriek mnohým problémom v slovenskom poľnohospodárstve a potravinárstve existujú podniky, ktoré dosahujú kvalitatívne vysoké výsledky v praxi využívaním nových technológií na špičkovej úrovni. Prvá zastávka bola v ovocinárskom a zeleninárskom podniku Plantex v susednej obci Veselom, kam chodia na odbornú prax alebo sezónne brigády aj žiaci SOŠ v Rakoviciach. Z mnohých príkladov uvádza Ing. Mária Múdra používanie sietí chrániacich úrodu ovocia a zeleniny pred nepriaznivým počasím či škodcami, kanón na rozrážanie prípadného ľadovca, klimatizované haly, ktoré simulujú celoročný priebeh počasia, takže ovocné stromčeky a iné sadivo vedia na požiadavky odberateľov dodávať v každom ročnom období, zachytávanie dažďovej vody na zavlažovanie, solárne panely na výrobu elektrickej energie, ohrev vody.

Diskusia o maštaľnom hnoji

Ing. Pavol Jambor dodáva, že prednášatelia hovorili aj o celkových klimatických zmenách a ich konkrétnom dopade na Európu, kde najmä južné oblasti sú zasiahnuté obrovskými suchami a pestovanie teplomilných rastlín sa posúva do severnejších oblastí. Základná celospoločenská výzva pre celú planétu na znižovanie emisií sa týka aj poľnohospodárov priamo pri obrábaní pôdy a pestovaní plodín. Hoci podiel tohto sektora na emisiách je oproti doprave a energetike iba 10-%, aktuálnou je požiadavka na čo najšetrnejšie zaobchádzanie s prírodou, konkrétne s poľnohospodárskou a lesníckou pôdou, vodstvom a so živým tvorstvom pri jeho chove na konzumáciu.

K zníženiu emisií možno prispieť využívaním poľnohospodárskeho odpadu buď z rastlinnej, alebo zo živočíšnej výroby, akým je napr. maštaľný hnoj ako materiál využiteľný v bioplynových staniciach. Na konferencii aplikovali odborníci teoretické východiská na praktických príkladoch. Ukázali, na akom technickom princípe tieto stanice fungujú a čím ich treba „kŕmiť“. Práve tu sa rozprúdila diskusia o tom, ako na tento účel využívame na Slovensku kukuricu, ktorá ma niekoľkonásobne vyššiu energetickú výťažnosť ako hnoj. Ak pred iba pár rokmi by si každý pestovateľ vyslúžil od úradníkov z Bruselu pochvalu za „progresívne“ využívanie tejto plodiny, dnes odborníci upozorňujú, že pragmatický efekt má výrazne negatívne dopady priamo na „našu Zem živiteľku“. Intenzívny osev touto plodinou prudko, priam existenčne ochudobňuje pôdu o jej základné živiny a humus. Takže ak sa na túto finančne lukratívnu plodinu chystajú ďalší pestovatelia, dočkajú sa skôr kritiky za hrubé zneužívanie podobných plodín na iné účely, než je pestovanie na potravinárske alebo živočíšne spracovanie.

ODBOR BIOENERGETIKA

Perspektíva zatiaľ málo príťažlivého

Štvorročný študijný odbor 4246 M 4 bioenergetika denného štúdia je profilovaný v takej šírke, aby maturanti po jeho zavŕšení získali stredné odborné vzdelanie s technickými vedomosťami a praktickými zručnosťami a boli schopní samostatne vykonávať činnosti v oblasti riadenia a manažovania v bioenergetike v štátnych i súkromných podnikoch, v oblasti životného prostredia a poradenských služieb.

Odbor reaguje na trendy v oblasti rozvoja bioenergetiky, skládkovania a spracovania bioodpadov, na aktívne pestovanie plodín s bioenergetickým využitím a na potreby ochrany a tvorby životného prostredia. Všeobecnovzdelávacia zložka vzdelávania pozostáva z jazykových a spoločenskovedných predmetov, matematicko-prírodovedných disciplín, informatiky a telesnej výchovy.

Základné odborné učivo poskytuje znalosti z chemickotechnologických, bioenergetických postupov, obnoviteľných zdrojov energie, environmentálne a ekonomické súvislosti pri riešení teoretických i praktických úloh. Patrí sem predovšetkým učivo o obnoviteľných zdrojoch energie, chémia, ekológia, ekonomika, aplikovaná informatika a bezpečnosť pri práci. Špeciálne odborné učivo je koncipované ako dynamický systém umožňujúci absolventom uplatniť sa v nových podmienkach. Tvorí ho učivo odborných predmetov rozšírené o disponibilné hodiny, ktoré dávajú možnosť zamerať vzdelávanie podľa individuálnej voľby, regionálnej potreby a trhu práce.

Profil absolventa

Absolvent tohto odboru je kvalifikovaný odborník schopný vyvinúť projekt bioenergetického výstupu, vyrábať bioenergie, organizovať celoživotné vzdelávanie a poradenstvo pre jednotlivcov a vedúcich pracovníkov, rozpoznať výhody a nevýhody konkrétnych typov zariadení, poznať infraštruktúrne plány, zabezpečovať pestovanie energetických plodín, ako aj rýchlorastúcich drevín s využívaním vhodných území na vykonávanie tejto činnosti, ďalej spolupracovať so spoločnosťami, ktoré zriadili výrobnú jednotku, porovnávať jednotlivé výrobné procesy na výrobu bioenergie, zhodnotiť z ekonomického hľadiska výdaj a príjem vytvorený touto činnosťou, zabezpečiť zásoby biomasy a manažovať výrobnú jednotku. Absolvent je schopný vykonávať činnosti spojené s uskutočňovaním chemických dejov v biologickom procese spojenom s výrobou bioenergie s dôrazom na životné prostredie. Je schopný orientovať sa v problematike základných typov technológií zabezpečenia a odbytu bioenergie z technického a ekonomického hľadiska. Je adaptabilný aj v príbuzných odboroch, logicky mysliaci a pohotovo dokáže aplikovať nadobudnuté vedomosti pri riešení problémov.

Tisícka „zelených škôl“

EUROPEA INTERNATIONAL

Podnet na založenie Europea International (EI) vzišiel roku 1993 vo Francúzsku. Základným zmyslom tohto európskeho združenia bolo odborne a materiálne podporovať poľnohospodárske vzdelávanie na základe aktuálnej medzinárodnej spolupráce. Vychádzalo sa tým v ústrety aj štátnym úradom, ktoré vytvárali národné koncepcie vzdelávania v agrosektore. Počas dvadsaťročnej existencie sa združenie sympaticky rozrástlo. V súčasnosti tvorí sieť viac ako tisícky stredoškolských, vzdelávacích aj štátnych inštitúcií v Európe zaoberajúcich sa vyšším odborným vzdelávaním v pôdohospodárskom a v zelenom sektore. Zapojilo sa doň už 27 štátov Európskej únie, popri asociáciách združujúcich školy môžu byť jej členmi inštitúcie zaoberajúce sa výchovou a vzdelávaním mládeže a rovnako ministerstvá vlád. Ostatné inštitúcie, jednotlivci a združenia môžu byť pridruženými členmi.

Stredná odborná škola v Rakoviciach, spomína jej riaditeľka Ing. Mária Múdra, sa v projekte EI začala angažovať pred dvanástimi rokmi. Bolo to po návšteve Rakúšanov na Agrokomplexe v Nitre. Ponuku na susedskú spoluprácu tlmočili vtedajšiemu predsedovi Združenia odborných učilíšť Slovenska Jánovi Horváthovi, ten oslovil vedenie poľnohospodárskych škôl v Rakoviciach a v Záblatí. Prvé pozvanie na spoločné stretnutie prišlo z portugalskej Serpy. Tam naše školy prijali ako asociovaného člena za Slovenskú republiku, plnohodnotné členské práva (aj s povinnosťou hradiť ročné členské vo výške 400 eur) získali po vstupe SR do Európskej únie.

Medzi hlavné aktivity združenia patria výmeny učiteľov a žiakov, odborné súťaže, spoločné tábory a praxe, budovanie komunikačných a sociálnych informačných sietí prostredníctvom internetu, výmena názorov pedagógov na obsah a formy vzdelávania v poľnohospodárstve, formovanie učebných plánov so špecifickými východiskami a spoločnými cieľmi, štvrťročné vydávanie spoločného bulletinu informujúceho o aktivitách EI. „Významnou súčasťou členstva,“ hovorí M. Múdra, „bolo hľadanie finančných zdrojov pre žiakov a ich učiteľov na zahraničné študijné stáže a odbornú prax. A v začiatkoch bola nezanedbateľná aj potreba zdokonaliť sa v cudzojazyčnej príprave.“

Bioenergetika volá mladých

V tejto situácii je preto pre školy otvorená výzva čím skôr kvalitne pripraviť absolventov na študijný odbor bioenergetika. Štvorročný odbor je schválený, v Rakoviciach sú pripravení prijať žiakov základných škôl do prvého ročníka a zabezpečiť im kvalitné odborné vzdelanie. Žiaľ, chýba čo len základná osveta na to, aby rodičia a učitelia otvárali deťom oči do reálneho sveta. Ktorá škola bude s výučbou tohto odboru medzi prvými, popri priekopníckej pozícii sa zaradí do perspektívnej línie stredoškolského vzdelávania. Tváriť sa, že riešenie globálnej krízy je vo všestrannom a „bezhraničnom“ zvyšovaní produkcie a v agresívnej reklame nabádajúcej ľudstvo na vyšší a vyšší konzum, je krátkozraké. Dôsledky tohto nešetrného smerovania sa už dokázateľne až varovne prejavujú ako nebezpečné pre prírodu (bez ktorej nie je možný, domnievam sa, ani život človeka ako „koruny tvorstva“).

Užitočná diskusia pokračovala pri návšteve v družstve Kočín, kde chovajú poľnohospodárske zvieratá, ktoré zákonite vylučujú bioenergetický potenciál starosvetsky nazývaný maštaľným hnojom.

No a tretia exkurzná zastávka bola v agropenzióne Podkylava, v ktorom sa dá predviesť vyššie štádium využívania poľnohospodárskej pôdy. Pri pohľade na voľne pasúce sa kravy, stádo koní priamo na lúkach sa bez propagandy ukazuje to, čomu v teórii hovoríme ekologické poľnohospodárstvo. I toto treba propagovať, lebo ani agroturistika či vidiecky turizmus nie sú v centre záujmu mladých ľudí. Kto príde do Podkylavy v myjavskom kraji, uvidí celkom iné postupy hospodárenia, ako je masovo preferované ustajňovanie kráv, ošípaných v maštaliach na veľkých farmách, hydiny v úzkych klietkach. Zvieratá sa v nich nepasú, ba ani nechovajú, sú jednoducho od svojho zrodu odsúdené na rýchly a čo najekonomickejší výkrm vedúci priamo na bitúnok a odtiaľ do obchodných reťazcov. Bez toho, aby si čo len raz odšklbli zo zelenej trávy zakorenenej na lúkach, aby im nad hlavou svietilo slnko...

Záujem a zručnosť zblízka

Narastajúce problémy majú na zreteli aj v SOŠ v Rakoviciach. Medzinárodná konferencia, ktorú zorganizovali, ukázala, že účasť stredných odborných škôl v európskych projektoch nie je len teoreticky, ale priam existenčne potrebná. Zahraniční návštevníci a partneri mohli usúdiť, že roľnícke bunky sú ešte zakódované aspoň v časti obyvateľov Slovenska, hoci ešte pred niekoľkými desaťročiami bolo označované za typicky agrárnu krajinu.

Potvrdilo sa to napríklad na workshopoch, na ktorých bolo radosť pozerať na zručnosť a prirodzený vkus mladých ľudí. Praktické semináre neboli postavené na súťažnom princípe, ukázala sa v nich súručná spolupráca, priateľské porovnávania toho, v čom je pre skúsenosti žiakov a učiteľov v školách v iných štátoch zúčastnených na projektoch pozitívne to, čomu sa venujeme na Slovensku.

K tomu patria aj upozornenia na to, aby sme sa vyvarovali chýb vyplývajúcich z byrokratických centrálnych opatrení a následných nabádaní na činnosti, ktoré sa ukázali v reálnej praxi ako málo účinné, ba dokonca škodlivé. Ing. Pavol Jambor to už desaťročie popri svojej hlavnej pedagogickej činnosti testuje pri vypracúvaní a realizovaní projektov Leonardo da Vinci, zastrešených u nás Národnou agentúrou Programu celoživotného vzdelávania v Bratislave. Od roku 2002 sa v nich vystriedalo okolo sto žiakov a učiteľov školy. Niektoré stáže sú dlhodobejšie, konajú sa a trvajú v jarnom, letnom alebo jesennom období zvyčajne tri týždne, v minulosti boli až šesťtýždňové. Sú zamerané najmä na praktickú prípravu. Zameranie SOŠ v Rakoviciach na záhradníctvo, ekologické poľnohospodárstvo, predtým aj na agroturistiku jej otvára cestu na následnú spoluprácu so školami v Rakúsku, Taliansku, Anglicku, Belgicku, pripravuje projekt výmen s Fínskom.

Opakovane sa potvrdzuje, že ponúkané možnosti sú pre ambicióznych žiakov značne motivujúce. Získavajú skúsenosti zo sociálnej sféry, cibria si jazyk v cudzích rečiach, podnetne nie je zanedbateľné získavanie odborných certifikátov. V rámci projektov si vzájomne pomáhajú aj nad plán stanovenej spolupráce. Vytvorili sa dobré osobné vzťahy a ochotne si vychádzajú v ústrety.

„Nevídané, neslýchané“ – o potravinách!

Klimatické zmeny, masová výroba poškodzujúca životné prostredie, hromadiaci sa nebezpečný odpad zasahujú do všetkých nosných oblastí nášho života – a varovania pred opakovanými či novými chybami sú zvlášť aktuálne práve v poľnohospodárstve. Tam je to bytostne dôležité, lebo majú vplyv na produkciu a kvalitu potravín. V súčasnej konzumnej ére narastá všeobecná požiadavka na zabezpečenie dostatočného (neraz až nadbytočného) množstva kvalitných potravín. Pri jej plnení narastá rozpor medzi všeobecným „uspokojovaním potrieb obyvateľstva“ a nevyhnutnou potrebou rovnocenne brať na zreteľ ochranu pôdneho a vodného prírodného prostredia. To je obsahovo a kvalitatívne vyššia fáza a spája nás v celej EÚ. A stáva sa nosnou témou aj pre mladú generáciu, pretože napätie medzi rastúcim konzumným spôsobom života a limitmi prírodných zdrojov prudko narastá. Za zdanlivo všeobecným číslom, že ak sa bude ľudstvo reprodukovať súčasným tempom, demografická krivka sa roku 2050 vyšplhá na 9 miliárd, je takmer tretinový nárast oproti dnešnému stavu. Mnohí súčasní stredoškoláci budú mať vtedy okolo päťdesiatky.

Dvojstranu pripravil Dušan MIKOLAJ
Foto Ján SÚKUP

Výzvy pre novú generáciu

COPCHAVET

COPCHAVET je medzinárodná konferencia, ktorej partnermi sú zástupcovia ôsmich európskych krajín, konkrétne Francúzsko, Holandsko, Luxembursko, Poľsko, Rakúsko, Španielsko, Slovinsko a Slovensko. COPCHAVET znamená Zvládnutie aktuálnych výziev odborného vzdelávania v pôdohospodárstve a v zelenom sektore. Projekt je realizovaný v rámci Programu celoživotného vzdelávania, podprogram Leonardo da Vinci. Poukazuje na dobré príklady a postupy spolupráce odborných škôl s pôdohospodárskymi podnikmi v kontexte súčasných klimatických zmien.

Za Slovenskú republiku je koordinátorom Stredná odborná škola Rakovice. Jej riaditeľka Mária Múdra si myslí: „Odborné školstvo má stále väčší význam. Už roky pozorujeme, že v ekonomicky náročných časoch titul nestačí. Nehovorím len o Slovensku, to isté som mala možnosť vidieť v rámci programu COPCHAVET v celej Európe. Darí sa nám spolupráca s okolitými súkromnými podnikateľmi. Naši študenti tak prídu do kontaktu s reálnymi pracovnými podmienkami a nasadením ešte pred ukončením štúdia. Nie je nijakým prekvapením, že mnoho z nich nakoniec nájde uplatnenie práve v spoločnostiach, v ktorých vykonávali odbornú prax.“

Záštitu nad podujatím prevzal minister školstva SR Dušan Čaplovič i predseda Trnavského samosprávneho kraja Tibor Mikuš, ktorý povedal: „Som rád, že medzi odbornými školami máme aj také, ktoré dokážu zápasiť s ťažkými finančnými podmienkami a vychovávajú odborníkov. Aj konferencia COPCHAVET je toho dôkazom. Ak sa dá, cesta sa vždy nájde. Som rád, že pre našich študentov už nie je cudzie praxovať v zahraničí, prinášať nové poznatky domov. Dôležité je, že chcú vidieť, chcú spoznávať a chcú sa uplatniť.“

Koordinátor projektu COPCHAVET na medzinárodnej úrovni Jose Luis Lavilla zo Španielska hodnotí medzinárodnú konferenciu na Slovensku veľmi pozitívne. „Vymenili sme si nové poznatky v oblasti bioenergetiky. Slovenská strana nám predstavila svoje riešenia, ktoré nám ukázala aj prakticky v tunajších podmienkach. Som rád, že výsledky spolu s ostatnými zapracujeme do ďalších škôl fungujúcich v rezorte pôdohospodárstva a v zelenom sektore v rámci celej EÚ,“ povedal.

PhDr. Branislav MASAROVIČ,
komunikácia s médiami

Základné časti projektu

1. Spolupráca školy s podnikmi (žiaci majú vo vyučovacom procese získavať napr. aj obchodné zručnosti).
2. Dobré príklady environmentálnych a technologických postupov v pôdohospodárskej výrobe, znižujúce negatívne dopady na klimatické zmeny.
3. Z výsledkov získaných realizovaním projektu bude vypracovaná správa, ktorá bude základom na získanie pomoci EÚ pre odborné vzdelávanie v pôdohospodárstve a zelenom sektore vo vybraných štátoch EÚ.

Ciele projektu

1. Uvedomenie si nových výziev týkajúcich sa klimatických zmien v životnom prostredí a v pôdohospodárstve a zapracovanie tejto problematiky do vyučovacieho procesu v odborných pôdohospodárskych školách, školách v zelenom sektore a v iných vzdelávacích inštitúciách v rámci EÚ, a to najmä:
   - zlepšenie vzťahov medzi školami a výrobnými podnikmi,
   - zakomponovanie informácií o súčasných environmentálnych a klimatických zmenách do vyučovacieho procesu,
   - uplatnenie vedomostí získaných v odbornom vzdelávaní v praxi v rámci pôdohospodárskeho a zeleného sektora.
2. Zlepšenie vedomostí, zručností a kvalifikácie učiteľov, študentov a manažérov pôsobiacich v podnikoch a školách v pôdohospodárskom a zelenom sektore zapojených do vyššie spomenutých výziev.
3. Povzbudenie inovatívneho myslenia v podnikateľskej sfére a vo vyučovacom procese.
4. Posilnenie spolupráce medzi jednotlivými členmi EI.

Aktivity projektu

1. fáza: Rozširovanie výsledkov získaných v projekte.
2. fáza: Získavanie dobrých príkladov z praxe zo spolupráce medzi školami a podnikmi a vedenie žiakov k získavaniu podnikateľských zručností. Vzájomné zdieľanie a získavanie informácií účastníkmi projektu COPCHAVET počas vzájomných stretnutí (napr. Otvorená škola pre odborníkov z praxe, stretnutia pre študentov a tematické semináre pre učiteľov, riaditeľov škôl a podnikateľov).
3. fáza: Uplatnenie nových postupov a techník vo farmárskej praxi na úspešné zvládnutie súčasných problémov životného prostredia a problematiky klimatických zmien.
4. fáza: Realizovanie pomoci EÚ pre odborné pôdohospodárske vzdelávanie a vzdelávanie v zelenom sektore vo vybraných európskych krajinách.
5. fáza: Rozširovanie všetkých výsledkov a poznatkov získaných v projekte COPCHAVET do ďalších škôl fungujúcich v rezorte pôdohospodárstva a v zelenom sektore v rámci EÚ.

Očakávané výsledky

1. Vytvorenie novej európskej databázy dobrých príkladov spolupráce medzi školami a pôdohospodárskymi podnikmi.
2. Vytvorenie novej európskej databázy dobrých environmentálnych a farmárskych postupov vo výrobe v zmenených klimatických podmienkach.
3. Správa o realizácii pomoci EÚ pre odborné pôdohospodárske školy a školy v zelenom sektore vo vybraných krajinách EÚ.
4. Zlepšené vedomosti a zručnosti učiteľov, študentov a manažérov pôsobiacich v podnikoch a školách v pôdohospodárskom a zelenom sektore zapojených do vyššie spomenutých výziev.
5. Zavádzanie získaných vedomostí a zručností do vyučovacieho procesu a do výrobnej praxe na školách (inovatívne myslenie vo vyučovaní) a vo výrobných podnikoch.
6. Posilnené partnerstvo medzi účastníkmi projektu COPCHAVET v rámci Europea International.

Metalurgia a zváračstvo podľa Jozefa Čabelku

VEDA

Stredná odborná škola Jozefa Čabelku v Holíči si v tomto roku pripomína 90. výročie vzniku svojej predchodkyne – štátnej jednoročnej hospodárskej školy, ktorá po prvýkrát privítala svojich žiakov 26. novembra 1923. Päť rokov po vzniku Československej republiky rozširovala pôvodnú sieť deviatich poľnohospodárskych škôl v rámci Slovenska.

My sa chceme na tejto stránke pristaviť pri osobnosti, podľa ktorej škola nesie čestné pomenovanie. Prof. Ing. Jozef Čabelka, DrSc., sa narodil v Holíči 12. februára 1910 (zomrel 6. júla 1987 v Bratislave). Vo svojej mnohostrannej vedeckej a pedagogickej činnosti sa prvorado zaoberal mikrometalurgiou a zváračstvom. Roku 1934 získal titul inžiniera na Českej vysokej škole technickej v Brne, roku 1937 absolvoval École supérieure de soudure autogène v Paríži. Už v tom roku založil v českom meste Vamberku „elektródovňu“ (čo je mechanický preklad nemeckého Elektrodenfabrik), kde bol vedúcim do roku 1943 (dnes sa firma nazýva ESAB a okrem iného v nej vyrábajú zváračskú techniku).

O desať rokov neskôr obhájil Jozef Čabelka doktorskú dizertačnú prácu o teórii zvariteľnosti. Praktické skúšky tejto metódy demonštroval tak dôveryhodne, že dostala pomenovanie Čabelkova.

Ovenčený nielen titulmi

Dlhodobo prednášal na Slovenskej vysokej škole technickej (SVŠT). Roku 1943 založil katedru fyzikálnej metalurgie na jej strojníckej fakulte, ktorá funguje dodnes. Roku 1946 sa stal riadnym profesorom SVŠT (titul získal v odbore mechanická technológia). Do roku 1980 pôsobil v odbore zváranie a zlievanie. Počas niekoľkých rokov bol i dekanom a prodekanom Fakulty strojného a elektrotechnického inžinierstva SVŠT.

Ako pedagóga ho charakterizovali i tak, „že bol v študentských indexoch pre množstvo svojich titulov vedený nepochybne najtesnejším písmom“. Podstatnejšie je, prirodzene, to, že roku 1949 založil v Československej republike prvé postgraduálne štúdium zvárania, neskôr tvárnenia a napokon fyziky kovov.

Križovatka pri zváračskom ústave

Výskumný ústav zváračský (VÚZ) sídli na Račianskej ulici v Bratislave a azda skôr než poctu vnímame ako raritu to, že križovatku pri ňom pomenovali práve po Čabelkovi. Významný akademik si zaslúži aspoň takúto úctu, pretože už iba v akademických análoch sa pripomína, že ako zakladateľ ústavu jeho prvú stavbu dokonca financoval. Prostriedky získal objavom tzv. krehkého lomu, čo ocenili predovšetkým konštruktéri a stavitelia námorných lodí, ktorí si dovtedy lámali hlavu nad tým, prečo konštrukčné spoje praskajú práve v blízkosti zvarov. Čabelka navrhol technológiu žíhania oslabeného okolia – a tá sa používa dodnes.

Aj na Jozefovi Čabelkovi však môžeme uplatniť zovšeobecnenie o tom, ako „nevďak svetom vládne“. Ako zakladateľ Výskumného ústavu zváračského sa stal roku 1949 jeho prvým riaditeľom. Na tejto pozícii neočakávane a náhle skončil roku 1961. Nebolo to z jeho osobného rozhodnutia, prišlo administratívne na pokyn z Prahy. A ten vzišiel bezprostredne po oficiálnej návšteve vtedajších najvyšších predstaviteľov Sovietskeho zväzu Chruščova a Bulganina v Československej republike (a v jej rámci aj bratislavského VÚZ). Tí vraj keď zistili, že ústav je na vyššej úrovni ako u nich doma, profesora Čabelku do niekoľkých týždňov prepustili a musel do hodiny opustiť priestory ústavu. Následne nesmel byť prijatý v žiadnom strojárskom podniku v republike. Pritom mohol „byť šťastný“, keď sa zaňho politicky prihovoril Alexander Dubček, takže mohol ostať prednášať na SVŠT.

Pôvodca „vedy o zvariteľnosti“

Táto charakteristika výsledkov vedeckej činnosti Jozefa Čabelku svedčí o jeho vysokých odborných a vedeckých kvalitách. Bol držiteľom 28 patentov, publikoval 57 pôvodných vedeckých štúdií, viac ako 100 odborných článkov, 14 monografií. Na svetových siločiarach o význame jeho práce napovedá skutočnosť, že patril medzi nominantov na Nobelovu cenu za fyziku. Už roku 1947 získal medzinárodnú cenu nadácie J. F. Lincoln Arc Welding Foundation za vyriešenie zvariteľnosti mäkkých konštrukčných uhlíkových ocelí. Finančnú odmenu mohol vtedy previesť do Československa iba tak, že sa za ňu zakúpili prístroje a zariadenia do novovybudovaného VÚZ.

Osobitnou kapitolou Jozefa Čabelku je pôsobenie vo vedeckých inštitúciách. Je jedným zo zakladateľom Slovenskej akadémie vied (SAV), roku 1953 sa stal akademikom SAV a až do roku 1959 bol jej podpredsedom. Členom-korešpondentom Československej akadémie vied bol od roku 1952. Obrovskú zásluhu mu pripisujú za založenie Ústavu fyziky kovov SAV (dnes Ústav materiálov a mechaniky strojov SAV). Verejne ho dvakrát ocenili udelením štátnej ceny ČSR.

V magdeburskej Technische Hochschule für Schweissmaschinenbau mu roku 1960 udelili čestný doktorát.

Stručne z počiatkov VÚZ

Z dvanásťročnej riadiacej práce J. Čabelku vo Výskumnom ústave zváračskom uveďme aspoň päť údajov charakterizujúcich jeho pôsobenie:

- 1951 – usporiadanie 1. zváračského kongresu, založenie časopisu Sváranie (neskôr Zváranie, od roku 1993 Zváranie-Svařování),
- 1952 – poverenie ministerstva hutníctva a ťažkého strojárstva riadiť výchovu zváračských odborníkov v Československu,
- 1955 – prvá prezentácia výsledkov činnosti ústavu na medzinárodnom strojárskom veľtrhu v Brne,
- 1956 – prijatie ústavu za člena Medzinárodného zváračského inštitútu (International Institute of Welding) ako predstaviteľa Československa,
- 1958 – udelenie zlatej medaily na svetovej výstave Expo 58 v Bruseli za zvárací lis VÚS 1000.

Chémia v susedstve iných predmetov

UČEBNICE Z VMS

Matica slovenská (MS) si v tomto roku pripomína 150. výročie svojho založenia. Vydavateľstvo MS pripravuje k tomuto jubileu viacero publikácií, o ktorých vás budeme čoskoro informovať. V tomto čísle si všimneme z tohto nakladateľstva niekoľko aktuálnych učebníc pre základné a stredné školy.

Helena Vicenová je autorkou učebnice pre 8. ročník základnej školy a 3. ročník gymnázia s osemročným štúdiom. Sympatický je jej úvodný príhovor. Smerom k žiakom píše: „Chémia je prírodná veda, ktorá skúma látky a ich premeny na iné látky, teda chemické reakcie. Naučili ste sa, že bez niektorých chemických reakcií by nebol možný život. Viete už aj to, že s chémiou sa stretávame na každom kroku. V tomto školskom roku nazriete dovnútra látok, naučíte sa viac

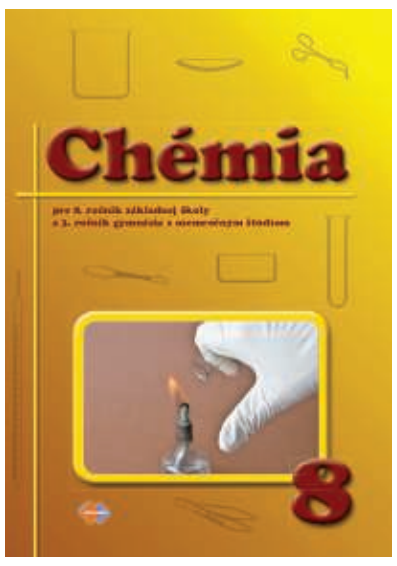

o časticiach, z ktorých sú látky zložené. Spoznáte niektoré chemické prvky, zlúčeniny a ich reakcie. Budete skúmať jednoduchšie reakcie v laboratórnych podmienkach a objavíte ich praktický význam. Niektoré jednoduché chemické reakcie budete robiť aj vy na vyučovacích hodinách chémie. V učebnici sú tieto pokusy označené modrou bankou na okraji pri texte k pokusu. Pokusy označené hnedou bankou môže robiť len učiteľ. Pri niektorých úlohách sú červené hviezdičky, takto sú označené úlohy, ktorých riešenie môže byť náročnejšie.“

Podobne oslovujúco sa obracia i na učiteľov chémie. Konkretizuje, že jednotlivé témy učiva, ktoré majú zastrešujúce názvy *Zloženie látok* a *Významné chemické prvky a zlúčeniny*, sú rozdelené do kapitol *Zloženie látok*, *Chemické prvky*, *Chemické zlúčeniny* a *Chemické reakcie*. Témy sú spracované vždy na dvojstrane. Základné učivo (v súlade so vzdelávacím štandardom) je v strede jednotlivých strán. Na okraji je motivačný, doplňujúci, rozširujúci text, niekde aj s ilustráciami, a pomôcky na pokusy. V základnom učive sú zaradené pokusy s autentickými fotografiami (ak sa v škole nebudú môcť realizovať všetky pokusy, fotografie priebeh pokusov žiakom aspoň priblížia).

Nadpisom *Hľadáme súvislosti* sú označené motivačné otázky, na ktoré by mali žiaci vedieť odpovedať využitím vedomostí získaných na hodinách chémie aj v predchádzajúcich ročníkoch. Fotografie pokusov by im mali rozmýšľanie uľahčiť. Predpokladané odpovede žiakov sú uvedené v ploche medzi žltými čiarami. V červenej ploche na konci jednotlivých tém je kľúčové učivo. Za každou kapitolou sú zaradené otázky a úlohy, v niektorých úlohách sú aj pokusy určené na precvičenie učiva a námety na tvorbu projektov. Náročnejšie úlohy sú označené hviezdičkou (vpravo pri príslušnej číslici). Pod nadpisom *Premýšľame a objavujeme* je text, na ktorého úspešné zvládnutie budú musieť žiaci asi viac popremýšľať, príp. aplikovať vedomosti z iných vyučovacích predmetov, najmä z fyziky a biológie. Možno to využiť napr. pri individuálnom prístupe k žiakom s väčším záujmom o chémiu.

Svet práce a príroda

PRÍPRAVA NA ODBORNÚ PRAX

Jana Levčíková a Daniela Mlyneková napísali učebnicu *Svet práce – tvorba životného prostredia* pre 7. ročník základnej školy. Popri základných poznatkoch o okolitom svete sú nosnými témami príroda, spôsoby a možnosti skrášľovania životného prostredia.

Obsah učiva je rozdelený do štyroch kapitol: *Náradie a pomôcky*, *Kvetinárstvo*, *Hydroponické pestovanie rastlín* a *Viazačstvo a aranžovanie*. Úvod učebnice venujú autorky pravidlám bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci. Záujem žiakov o učivo podnecujú motivačnými textami a obrázkami. Základné učivo obsahuje všeobecne zrozumiteľné poznatky. Obrázková časť ich konkretizuje a názorne sprostredkúva nové informácie na lepšie zapamätanie si textu. Rozširujúce učivo tvorí textová a obrázková časť na zelenom podklade.

Mgr. Mária Čierna zo Základnej školy s materskou školou v Oravskom Veselom na internetovej stránke školy konštatuje, že tento učebný predmet využíva poznatky žiakov, ktoré získali v prírodovedných predmetoch (ako sú biológia a chémia) a ďalej ich rozvíja novými poznatkami, pozorovaním a experimentovaním. Významným článkom je pestovanie ich sebarealizácie, podpora kreativity pracovných

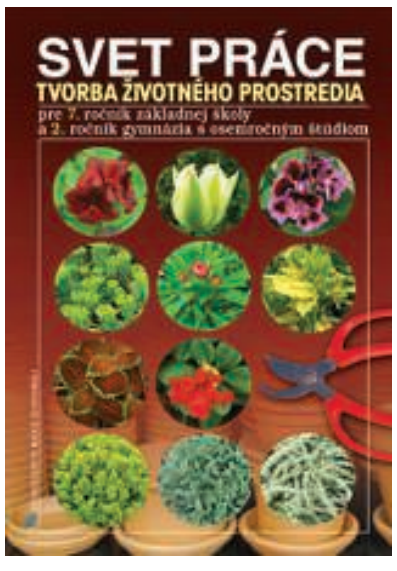

zručností, vytváranie správnych etických zásad a postojov vo vzťahu k prírode, k prírodným zákonitostiam a vedám.

Predmet sprostredkúva žiakom poznatky o agrotechnike, o postupoch pri pestovaní interiérových a exteriérových okrasných rastlín, ich viazaní a aranžovaní. Vytvára základy na ďalšie odborné štúdium, na podnikateľské aktivity aj na aktívnu tvorbu a ochranu životného prostredia. Pri praktických úlohách sa žiaci majú naučiť základom pracovných zručností, kreativite a vytvárať si poznávací i citový vzťah k prírode a životnému prostrediu.

Obsah predmetu je rozdelený do štyroch tematických celkov. Náradiu a pracovným pomôckam sú určené 3 hodiny, na kvetinárstvo je 7,5 hodiny, hydroponickému pestovaniu rastlín a viazačstvu a aranžovaniu rastlín sú venované po 3 hodiny. Na záver tejto charakteristiky sa uvádza, že predmet svet práce v 7. ročníku nie je dotovaný žiadnymi disponibilnými hodinami. To je však na samostatnú diskusnú tému v inej časti UN.

KALENDÁRIUM

Jozef Ciller

(✻ 8. február 1942 Trenčín) – scénograf, kostýmový výtvarník, režisér, pedagóg. Do roku 1990 pôsobil ako šéf výpravy v divadle v Martine. Študoval odbor sklo u Stanislava Libenského v Strednej umeleckopriemyselnej škole sklárskej v Železnom Brode, architektúru u Vladimíra Karfíka na SVŠT v Bratislave a scénografiu u Ladislava Vychodila na VŠMU v Bratislave. Pracoval v SND, Národnom divadle Praha, Národnom divadle Brno a Národnom divadle moravskoslezskom Ostrava, spolupracoval so všetkými významnými divadlami na Slovensku, v Čechách a v 20 štátoch sveta. Navrhuje výpravy pre činohry, opery, muzikály i bábkové divadlá. Prednáša na VŠMU v Bratislave.

Štefan Znám

(✻ 9. február 1936 Veľký Blh – † 17. júl 1993 Bratislava) – matematik a pedagóg. Študoval na Prírodovedeckej fakulte UK v Bratislave. Po absolvovaní rok učil na strednej škole v Piešťanoch, roku 1960 nastúpil na Katedru matematiky Chemickej fakulty SVŠT v Bratislave. Jeho ďalším pôsobiskom bola Katedra algebry a teórie čísel Prírodovedeckej fakulty UK v Bratislave. Vedeckú kariéru začal prácou v teórii čísel, postúpil k teórii grafov, ktorá sa v 60. rokoch začala prudko rozvíjať. V oboch disciplínach má jeho prístup kombinatorický charakter. Bol úspešný v popularizácii matematiky – napísal približne 20 publikácií, pripravil niekoľko televíznych scenárov. Bol spoluzakladateľom časopisu Obzory matematiky, fyziky a informatiky a šéfredaktorom časopisu Acta Mathematica Universitatis Comenianae. Venoval sa mladým talentovaným študentom.

Maximilián Jalovecký

(✻ 2. október 1817 Bobrovec – † 11. február 1889 Veľké Leváre) – rímskokatolícky kňaz a autor učebníc. Je autorom prvého zväzku *Prostonárodnej bibliotéky*, ktorú začal vydávať Andrej Radlinský v Budíne roku 1852. Venoval sa v ňom štyrom prírodovedným predmetom: hviezdovede, zemepisu, prírodopisu a silozpytu. Bol to cenný zdroj informácií pre žiakov národných škôl, knižku zaradili do obecných knižníc, kde sa stala obľúbeným čítaním aj dospievajúcej mládeže a dospelých – za desať rokov vyšla v štyroch vydaniach. Jaloveckého priekopnícka práca *Silozpyt alebo fisika* je prvým náučným dielom z odboru fyziky v druhej polovici 19. storočia v slovenskom jazyku. Riadna učebnica fyziky pre slovenské národné školy vyšla až po takmer 20 rokoch.

Matej Butschany

(✻ 12. február 1731 Zvolen – † 2. august 1796 Hamburg) – fyzik a matematik. Študoval na univerzite v Göttingene, kde po získaní doktorátu prednášal filozofiu, logiku a matematiku. Neskôr učil v Hamburgu. Venoval sa elektrickým a iným fyzikálnym javom v atmosfére, zdokonaleniu bleskozvodu a meteorológii, o čom publikoval niekoľko štúdií. Bol autorom učebníc logiky a algebry.

Ľudovít Bakoš

(✻ 9. október 1919 Pukanec - † 15. február 1974 Bratislava) – vysokoškolský pedagóg, verejný činiteľ. Vyštudoval filozofiu a klasickú filológiu na Filozofickej fakulte SU v Bratislave. Učil na gymnáziách v Žiline a Banskej Štiavnici, v Bratislave prednášal na Vysokej škole pedagogickej a Filozofickej fakulte UK, zároveň bol riaditeľ Ústavu pre učiteľské vzdelávanie UK. Spočiatku sa zaoberal dejinami filozofie, neskôr sa venoval teoreticky i prakticky problematike ďalšieho vzdelávania učiteľov, teórii výchovy a morálke rodinnej výchovy. Autor základných kapitol vysokoškolskej učebnice *Teória výchovy*, prispieval štúdiami a článkami do odborných periodík a zborníkov. Zúčastnil sa na vypracovaní a realizácii základných opatrení v školstve.

Stranu pripravil Dušan MIKOLAJ

Maturita 2012 z nemeckého jazyka

Úvod

Skúšanie a hodnotenie je dôležitou súčasťou akejkoľvek výchovno-vzdelávacej činnosti, preto by malo byť čo možno najpresnejšie a najobjektívnejšie. Znamená to, že na všetkých skúšaných a hodnotených jedincov je potrebné použiť rovnaký meter. Obzvlášť to platí pri jednej z najdôležitejších skúšok v živote človeka – maturite.

Maturitná skúška je objektívnym meradlom vedomostí, zručností a všeobecných kompetencií absolventa strednej školy. Cieľom externej časti (EČ) maturitnej skúšky (MS) a písomnej formy internej časti (PFIČ) MS je overiť a zhodnotiť tie vedomosti a zručnosti maturantov, ktoré nie je možné v dostatočnej miere skontrolovať v ústnej forme (ÚF) IČ MS. V cudzích jazykoch sa testujú zručnosti a kľúčové kompetencie, ako počúvanie s porozumením, čítanie s porozumením, gramatika v kontexte a schopnosť prezentovať vlastný prejav písomnou formou. Vysoká objektivita a validita skúšky zaručuje porovnateľné výsledky pre žiakov z celého Slovenska.

V nasledujúcich riadkoch sa budeme venovať výsledkom maturitnej skúšky 2012 z nemeckého jazyka (NJ) úrovní B1 a B2. Po úvodnej charakteristike jednotlivých testov sa zameriame na analýzu vybraných položiek testov EČ a na záver si prejdeme informácie o PFIČ MS. Budeme vychádzať zo záverečných správ štatistického spracovania testu z NJ pre úrovne B1 a B2 a zo záverečnej správy o výsledkoch PFIČ.

Podrobné správy o jednotlivých testovaných úrovniach je možné už tradične nájsť na webovej stránke Národného ústavu certifikovaných meraní vzdelávania (NÚCEM) v sekcii *Maturita 2012*.

Charakteristika testu EČ MS z NJ, úroveň B1

Test EČ MS je určený maturantom gymnázií, stredných odborných škôl a konzervatórií, ktorí sa pripravujú na maturitnú skúšku z cudzieho jazyka a ktorí súčasne spĺňajú tieto podmienky:

- pripravujú sa na maturitnú skúšku z tohto jazyka,
- počas štúdia dosiahli úroveň samostatného používateľa cudzieho jazyka (B1 – Treshold).

Test rešpektuje obsah zákona č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov, vyhlášky Ministerstva školstva SR (i jej prílohy) č. 318/2008 Z. z. o ukončovaní štúdia na stredných školách a obsah *Cieľových požiadaviek na vedomosti a zručnosti maturantov z nemeckého jazyka, úroveň B1*.

Test EČ MS z nemeckého jazyka pre úroveň B1 sa skladal z troch častí:

- počúvanie s porozumením,
- gramatika a lexika,
- čítanie s porozumením.

Obsahom a úrovňou náročnosti zodpovedal komunikačnej úrovni B1 Spoločného európskeho referenčného rámca pre jazyky. Cieľom testu bolo preveriť jazykové kompetencie žiaka v zručnostiach *počúvanie*, *čítanie s porozumením* a *lingvistická kompetencia*. V teste boli použité úlohy dvoch typov – úlohy s výberom odpovede a úlohy s krátkou odpoveďou (tab. 1).

Tab. 1: Rozloženie úloh v teste EČ MS z NJ, úroveň B1

	Počúvanie s porozumením	Gramatika a lexika	Čítanie s porozumením
Úlohy s výberom odpovede	13	10	13
Úlohy s krátkou odpoveďou	7	10	7

Pokyny k úlohám v teste boli v slovenskom jazyku (pre školy s vyučovacím jazykom maďarským v maďarskom jazyku). Ak si to druh testovej úlohy vyžadoval, uvedené bolo vzorové riešenie.

V časti testu **počúvanie s porozumením** mali žiaci preukázať, ako porozumeli základným informáciám, a riešiť úlohy typu výber z viacerých možností, priraďovanie. Na vyriešenie tejto časti testu mali približne 30 minút.

Cieľom časti počúvanie s porozumením bolo preveriť schopnosť žiakov detailne počúvať hovorený prejav v nemeckom jazyku, porozumieť mu a získať z neho informácie potrebné na splnenie úlohy. Úlohy testovali okrem celkového porozumenia textu aj pochopenie hlavnej myšlienky, podstatných informácií, špecifických a dôležitých detailov, porozumenie a pochopenie vzťahov, názorov, pocitov, nálad, postojov, zámerov a rozoznanie komunikatívnej funkcie výpovedí. Úlohy sa viazali na tri nahrávky. Každú z nich žiaci počuli dvakrát. Pred počúvaním každej mali dve minúty na prečítanie úloh, po skončení počúvania minútu na dokončenie práce na úlohách.

Texty na počúvanie boli nahrané hovoriacimi, pre ktorých je nemecký jazyk rodným alebo pracovným jazykom a zvládli ho na pokročilej úrovni (C1, C2), používajú medzinárodne akceptované varianty štandardnej výslovnosti, nehovoria miestnym dialektom, majú zreteľnú výslovnosť a primerané tempo reči. Texty neobsahovali slangové, špecifické a málo frekventované technické výrazy, nahrávky boli bez rušivých sprievodných zvukov.

V tejto časti testu boli zastúpené texty monologického aj dialogického charakteru. Tematicky boli blízke testovanej cieľovej skupine, boli prevzaté z autentických materiálov z rôznych zdrojov masovokomunikačných prostriedkov.

V časti testu **gramatika a lexika** sa testovali znalosti gramatických štruktúr a slovnej zásoby a ich správne použitie v kontexte. Žiaci mali dopĺňať adekvátne gramatické tvary na základe výberu z viacerých možností a tiež do kontextu slová, ktoré mali k dispozícii v banke slov.

Cieľom tejto časti testu bolo preveriť pomocou receptívnych a produktívnych kontextualizovaných úloh, ako žiaci zvládli osnovami predpísaný rozsah gramatických štruktúr a slovnej zásoby, overiť ich schopnosť používať jazyk v rôznych kontextoch. Odporúčaný čas na jej vypracovanie bol 25 minút.

Úlohy sa viazali na dva východiskové texty. Tieto boli autentické, didakticky čiastočne upravené pre danú úroveň. Zamerané boli na témy vymedzené v cieľových požiadavkách, jazykové štruktúry a slovná zásoba zodpovedali úrovni B1.

V časti testu **čítanie s porozumením** sa zisťovalo, ako žiaci porozumeli obsahu textu, či pochopili jeho hlavné myšlienky, základné súvislosti a vyriešili úlohy doplňovacieho typu, s výberom z viacerých možností, resp. určením správnosti alebo nesprávnosti výpovede.

Úlohy testovali globálne, selektívne a detailné porozumenie textu, odhad neznámych slov z kontextu, pochopenie štruktúry textu a rozpoznanie komunikatívnej funkcie výpovedí. Cieľom bolo preveriť schopnosť žiakov presne a efektívne čítať rôzne texty v nemeckom jazyku, porozumieť im a získať z nich informácie potrebné na vyriešenie úloh.

Odporúčaný čas na vypracovanie tejto časti testu bol 45 minút. Úlohy sa viazali na tri východiskové texty, ktoré boli prevzaté z autentických materiálov, čiastočne didakticky upravené pre potreby danej komunikačnej úrovne. Texty obsahovali aj určité percento neznámej slovnej zásoby, čím sa overovalo, či žiaci dokážu odhadnúť význam neznámej slovnej zásoby z kontextu.

Úlohy v teste úrovne B1 boli zamerané na reprodukciu a jednoduché myšlienkové operácie (porozumenie, priradenie, triedenie, porovnanie, jednoduchá aplikácia), jadro tvorili úlohy vyžadujúce zložitejšie myšlienkové operácie (analýza, syntéza, indukcia, dedukcia, hodnotenie, overovanie). Niekoľko úloh si vyžadovalo tvorivý prístup (zložitejšia aplikácia, riešenie problémovej situácie, objavovanie nových myšlienok a vzťahov).

Položky mali rôznu obťažnosť, prevažovali stredne obťažné, pričom test obsahoval aj veľmi ľahké a veľmi obťažné položky, aby bol vyvážený a dobre diferencoval úspešnejších a menej úspešných žiakov.

Všeobecné výsledky testu EČ MS z NJ, úroveň B1

Test z nemeckého jazyka úrovne B1 v školskom roku 2011/2012 riešilo 10 550 žiakov, dobrovoľnú maturitnú skúšku z tohto predmetu si zvolil 1 žiak gymnázia. **Priemerná úspešnosť testu úrovne B1 dosiahla 42,9 %.**

Priemerná úspešnosť v časti testu **počúvanie s porozumením** bola **48,0 %**, v časti testu **gramatika a lexika** dosiahla **42,6 %** a v časti testu **čítanie s porozumením 38,2 %**. Najúspešnejšie teda bolo počúvanie s porozumením a najmenej úspešnou časťou čítanie s porozumením. Dá sa konštatovať, že dosiahnuté priemerné výkony boli primerané širokospektrálnej populácii, ktorá tento test riešila (obr. 1).

Obr. 1: Výsledný histogram úspešnosti žiakov v teste z NJ, úroveň B1

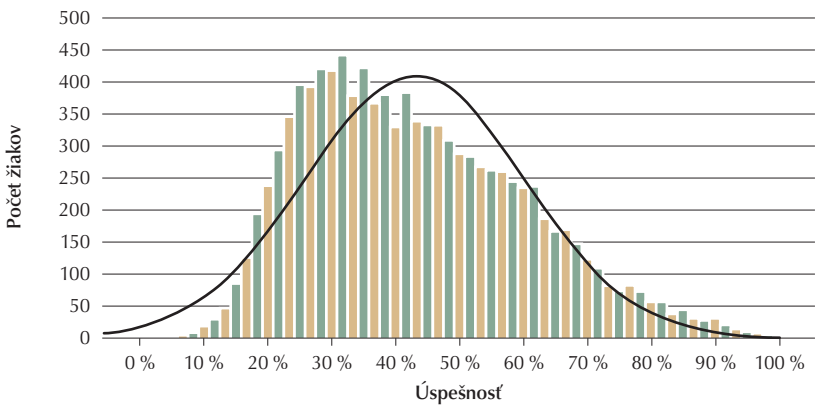

Tab. 2: Žiaci s úspešnosťou menšou ako 33 %

		Pohlavie		Spolu
		chlapci	dievčatá	
Typ školy	SOŠ a konzervatóriá	1 858	1 581	3 439
Spolu		**1 858**	**1 581**	**3 439**

Obr. 2: Úspešnosť žiakov v teste z NJ, úroveň B1, podľa krajov

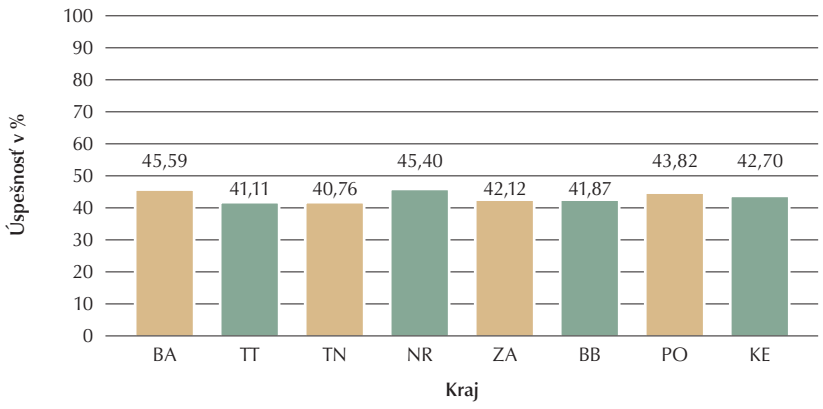

Ako vidíme na obr. 2, úspešnosť v teste z NJ úrovne B1 bola v jednotlivých krajoch približne rovnaká, menšie odchýlky môžu byť spôsobené nižším či vyšším počtom maturantov v konkrétnom kraji. Úspešnosť v krajoch je porovnateľná s národným priemerom.

Úspešnosť menšiu ako 33 % malo 3 439 žiakov, čo je 32,6 % z celkového počtu žiakov (tab. 2).

Interpretácia výsledkov testu EČ MS z NJ, úroveň B1

Pri interpretácii výsledkov vychádzame zo štatistických ukazovateľov, ktoré charakterizujú jednotlivé položky. Kvôli ľahšej orientácii v tabuľkách si jednotlivé štatistické ukazovatele najprv objasníme. Každú položku v teste charakterizujú tieto štatistické ukazovatele: obťažnosť, citlivosť, nedosiahnutosť, vynechanosť, neriešenosť a korelácia medzi položkou a zvyškom testu.

Obťažnosť položky je opakom jej úspešnosti, vyjadrujúcej percentuálny podiel žiakov, ktorí správne vyriešili danú položku. Vzťah medzi obťažnosťou a úspešnosťou položky je teda tento:
obťažnosť = 100-% úspešnosť.

Z hľadiska zabezpečenia vysokej reliability je optimálne, aby sa obťažnosť väčšiny položiek pohybovala okolo 50 %.

Pri hodnotení **obťažnosti** položiek pracujeme s týmito hodnotami:

- 0 % až 10 % – extrémne ľahká položka,
- 10,1 % až 20 % – veľmi ľahká položka,
- 20,1 % až 80 % – stredne obťažná položka (optimálna je okolo 50 %),
- 80,1 % až 90 % – veľmi obťažná položka,
- 90,1 % až 100 % – extrémne obťažná položka.

Citlivosť, alebo diskriminačná sila položky je schopnosť položky rozlíšiť dobrých a slabších žiakov. Zoradených žiakov rozdelíme podľa úspešnosti v teste do niekoľkých skupín, pričom citlivosť položky predstavuje rozdiel medzi priemernou úspešnosťou najslabšej a najlepšej skupiny testovaných žiakov. Citlivosť nižšiu ako 10 % považujeme za nedostatočnú, záporná hodnota identifikuje kritickú položku.

Pri hodnotení **citlivosti** položiek postupujeme podľa tejto škály:

- záporná hodnota – kritická citlivosť,
- do 10 % – nedostatočná citlivosť,
- do 20 % – nízka citlivosť,
- nad 20 % – vyhovujúca citlivosť.

Neriešenosť položky predstavuje percentuálny súčet nedosiahnutých a vynechaných riešení. **Vynechanosť** položky nastáva vtedy, ak žiak položku neriešil, ale niektorú z nasledujúcich ešte riešil.

Nedosiahnutosť položky vyjadruje skutočnosť, že žiak túto položku neriešil a zároveň neriešil ani žiadnu z nasledujúcich položiek.

Medzipoložková korelácia je korelácia medzi položkou a zvyškom testu a vypovedá o reliabilite testu, čiže o vnútornej konzistencii jeho položiek. Táto charakteristika je uvedená prostredníctvom koeficientu korelácie *Point Biserial* (*P. Bis.*).

Položky podľa *P. Bis.* rozdeľujeme do týchto skupín:

- záporná hodnota – položka nerozlišuje dobrých a slabých žiakov,
- hodnota okolo 0 – veľmi slabá rozlišovacia schopnosť,
- hodnota väčšia ako 25 – dobrá rozlišovacia schopnosť.

Tab. 3: Štatistické ukazovatele položiek v časti počúvanie s porozumením, NJ B1

Položka	Obťažnosť	Citlivosť	Nedosiahnutosť	Vynechanosť	Neriešenosť	Korelácia medzi položkou a zvyškom testu *(P. Bis.)*
1	58,3	40,5	,00	,49	,49	30,5
2	53,2	36,5	,00	,23	,23	26,6
3	51,8	54,4	,00	,57	,57	35,9
4	30,0	51,8	,00	,40	,40	35,9
5	46,5	58,9	,00	,70	,70	40,8
6	67,8	47,7	,00	,51	,51	33,6
7	37,7	39,5	,00	,58	,58	25,1
8	82,3	18,5	,00	,42	,42	12,4
9	51,2	18,8	,00	,91	,91	10,5
10	59,3	21,1	,00	,89	,89	11,3
11	38,4	25,4	,00	,42	,42	11,2
12	10,0	16,0	,00	,21	,21	17,8
13	64,4	35,4	,02	,72	,74	22,9
14	64,4	52,7	,42	1,04	1,45	40,4
15	71,9	44,5	,47	1,43	1,91	39,6
16	38,0	58,1	,55	,94	1,49	41,8
17	59,2	53,7	,64	1,47	2,11	42,2
18	51,6	54,3	,85	1,00	1,85	41,0
19	60,4	38,0	1,11	,83	1,94	29,5
20	36,8	59,2	1,11	,60	1,72	42,4

Počúvanie s porozumením – obsahová analýza položiek

Ako vidíme v tab. 3, v časti *počúvanie s porozumením* bolo 18 položiek stredne obťažných, tie tvorili základ testu. Jedna položka bola veľmi ľahká (č. 12) a jedna položka vyšla ako veľmi obťažná (č. 8). Všetky položky okrem troch mali vyhovujúcu citlivosť, čo znamená, že spoľahlivo odlíšili veľmi dobrých žiakov od menej zdatných (výborní žiaci riešili položku správne, menej dobrí žiaci nesprávne). V položkách č. 14 – 20 (tretia úloha) pozorujeme vyššiu neriešenosť. Je daná tým, že na rozdiel od predošlých dvoch úloh šlo o úlohu priraďovacieho typu, ktorá si na vyriešenie vyžaduje náročnejšie myšlienkové operácie ako predošlé dve úlohy. Na zvýšenú kognitívnu náročnosť reagujú niektorí žiaci tým, že takúto úlohu jednoducho neriešia.

Teraz sa bližšie pozrime na niektoré z položiek. Optimálnou pre žiakov sa ukázala položka č. 03, ktorá je z pohľadu náročnosti primeraná a má vyhovujúcu citlivosť (dobre teda selektuje výkonných a menej výkonnejších žiakov) a zároveň dobre koreluje so zvyškom testu.

Východiskový text k úlohe si žiaci vypočuli dvakrát. Zadanie položky znelo:

03. Frau Kronberg langweilt sich auf der Insel .....
(A) nur ein bisschen
(B) sehr oft
(C) irgendwann sehr
(D) überhaupt nicht

Ako vidieť z tab. 4, správne riešenie (D) si vybralo 48 % žiakov, ostatné distraktory neboli natoľko atraktívne, aby dokázali pomýliť vysoké percento žiakov.

Obr. 3 predstavuje graf distribúcie úspešnosti položky č. 03. Ak všetkých žiakov riešiacich test z NJ úrovne B1 rozdelíme podľa výkonu do 10 skupín, skupina 1 predstavuje žiakov výkonnostne najlepších a skupina 10 žiakov výkonnostne najslabších. Na grafe položky č. 03 vidieť, že primerane rozlišovala výkonnostné spektrum žiakov.

Vysokú obťažnosť a nižšiu citlivosť mala položka č. 08. Žiaci si mali vybrať správnu odpoveď spomedzi troch ponúkaných možností.

08. Mathis Künzler wurde für die Fernsehserie ..... entdeckt.
(A) während der Berufsausbildung
(B) dank einer Filmrolle
(C) vor seinem Studium

Najviac žiakov volilo pri riešení tejto položky distraktor B, hodnota *P. Bis.* je však pri ňom záporná (tab. 5).

Graf distribúcie úspešnosti (obr. 4) poukazuje na fakt, že táto položka bola náročná aj pre žiakov, ktorí boli vo zvyšku testu úspešní (skupina 1 a 2). Menej úspešní žiaci boli na tom s riešením tejto položky približne rovnako, nezohrávalo teda úlohu, či položku riešil dvojkár, alebo štvorkár.

Gramatika a lexika – obsahová analýza položiek

V časti *gramatika a lexika* boli všetky položky stredne obťažné (tab. 6). Všetky položky mali vyhovujúcu citlivosť, dokázali výborne diferencovať výkonnostné spektrum žiakov.

Tab. 4: Analýza distraktorov – položka č. 03, NJ B1

		A03	B03	C03	D03	X03
1	*P. Bis.*	-,14	-,19	-,13	,36	-,04
2	P	,17	,19	,15	,48	,01
3	N	917,00	995,00	802,00	2 557,00	30,00

Obr. 3: Distribúcia úspešnosti – položka č. 03, NJ B1

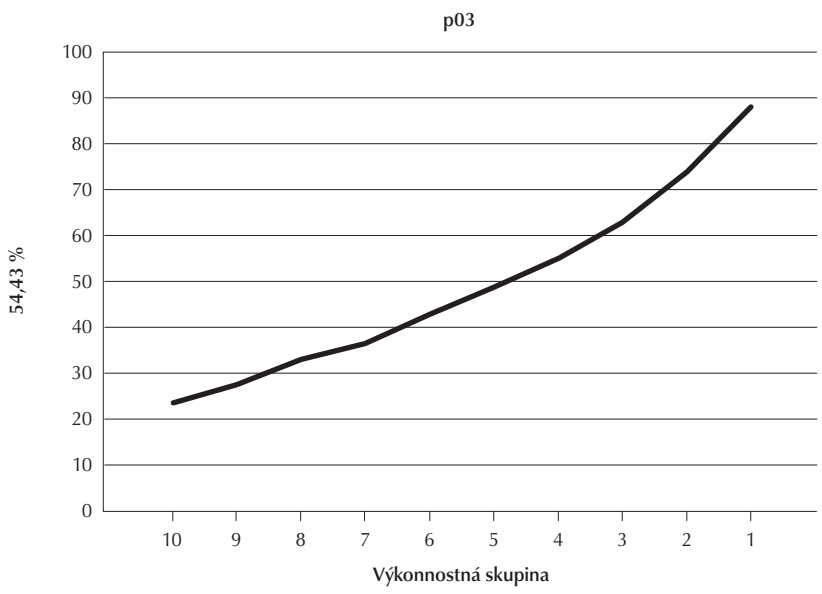

Tab. 5: Analýza distraktorov – položka č. 08, NJ B1

		A08	B08	C08	X08
1	*P. Bis.*	,12	-,08	-,01	,00
2	P	,18	,52	,30	,00
3	N	940,00	2 773,00	1 566,00	22,00

Obr. 4: Distribúcia úspešnosti – položka č. 08, NJ B1

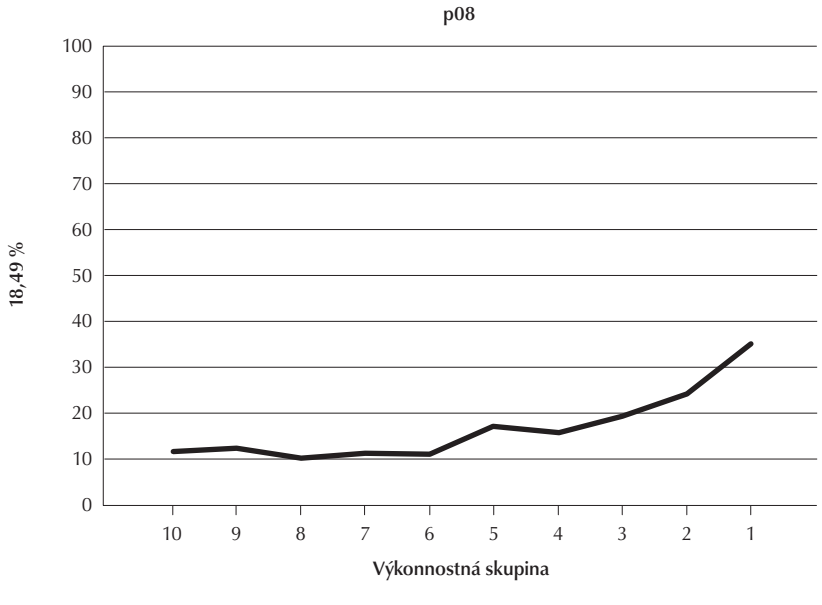

Tab. 6: Štatistické ukazovatele položiek v časti gramatika a lexika, NJ B1

Položka	Obťažnosť	Citlivosť	Nedosiahnutosť	Vynechanosť	Neriešenosť	Korelácia medzi položkou a zvyškom testu *(P. Bis.)*
21	61,0	37,9	,00	,25	,25	29,5
22	42,1	63,5	,00	1,11	1,11	40,1
23	38,4	47,9	,00	,89	,89	33,2
24	64,0	47,5	,00	,34	,34	36,1
25	48,7	43,7	,00	,28	,28	30,9
26	45,0	59,3	,02	,34	,36	39,8
27	62,5	65,6	,02	,21	,23	48,1
28	51,5	68,3	,02	,81	,83	45,2
29	47,4	60,2	,02	,36	,38	40,6
30	67,0	31,3	,06	1,15	1,21	23,8
31	69,3	62,7	,53	3,15	3,68	52,2
32	59,7	65,1	,77	3,09	3,87	44,4
33	68,4	58,7	,98	5,09	6,07	45,8
34	55,3	55,2	1,11	6,34	7,45	35,8
35	76,4	40,6	1,21	5,32	6,53	35,2
36	64,9	65,2	1,53	4,49	6,02	49,6
37	68,5	65,9	1,98	6,00	7,98	52,1
38	50,8	61,8	2,21	5,06	7,26	39,2
39	43,8	60,4	2,60	1,13	3,74	37,0
40	58,3	72,1	2,60	4,55	7,15	49,0

Tento oddiel testu sa skladal z dvoch častí. V prvej z nich nepozorujeme žiadne nápadné výkyvy v riešení zo strany žiakov. Úloha bola typu výber z viacerých možných odpovedí, žiaci vyberali zo štyroch možností, pričom správna bola vždy iba jedna. Úloha testovala gramatické javy, ako skloňovanie prídavných mien, zámená, slovesné tvary, slovosled, spojky, atď. Ukázalo sa, že pre žiakov bolo jednoduchšie určenie správneho tvaru préterita nepravidelného slovesa.

V druhej úlohe časti *gramatika a lexika* vidíme výrazne vyšší podiel neriešenosti položiek. Uvedené pravdepodobne súvisí s tým, že úloha bola otvorená, žiaci mali do kontextu dopĺňať vhodné lexikálne jednotky, ktoré si vyberali z banky slov. V banke mali k dispozícii 15 slov, avšak na doplnenie potrebovali iba 10. Uvedená úloha je zostavená tak, aby niektoré z ponúkaných slov (správnych riešení) mali svoj distraktor na základe fonetickej príbuznosti, príp. lexikálneho vzťahu (napr. synonymá, opozitá, atď.). Množstvo distraktorov (päť) nepovažujeme za také vysoké, aby mohlo žiakov odradiť od riešenia úlohy alebo spôsobiť „zmätok“ pri hľadaní správneho riešenia. Keďže úloha opäť testuje náročnejšie myšlienkové operácie, môžeme usudzovať, že isté percento žiakov sa riešeniu takýchto úloh vyhýba a skôr sa venuje úlohám vyžadujúcim menej náročnejšiu kognitívnu činnosť.

Čítanie s porozumením – obsahová analýza položiek

V tejto časti testu bola jedna extrémne obťažná položka (č. 60), niekoľko veľmi obťažných, dve veľmi ľahké, zvyšné položky boli stredne obťažné (tab. 7).

Tab. 8: Rozloženie úloh v teste EČ MS z NJ, úroveň B2

	Počúvanie s porozumením	Gramatika a lexika	Čítanie s porozumením
Úlohy s výberom odpovede	13	20	13
Úlohy s krátkou odpoveďou	7	20	7

- pripravujú sa na maturitnú skúšku z tohto jazyka,
- počas štúdia dosiahli úroveň samostatného používateľa cudzieho jazyka (B2 – Vantage).

Test rešpektuje obsah zákona č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov, vyhlášky Ministerstva školstva SR (i jej prílohy) č. 318/2008 Z. z. o ukončovaní štúdia na stredných školách a obsah *Cieľových požiadaviek na vedomosti a zručnosti maturantov z nemeckého jazyka, úroveň B2*.
Test EČ MS z nemeckého jazyka pre úroveň B2 sa skladal z troch častí:

- počúvanie s porozumením,
- gramatika a lexika,
- čítanie s porozumením.

Obsahom a úrovňou náročnosti zodpovedal komunikačnej úrovni B2 Spoločného európskeho referenčného rámca pre cudzie jazyky. Cieľom testu bolo preveriť jazykové kompetencie žiaka v zručnostiach *počúvanie*, *čítanie s porozumením* a *lingvistická kompetencia*. V teste boli použité úlohy dvoch typov – úlohy s výberom odpovede a úlohy s krátkou odpoveďou (tab. 8).

Pokyny k úlohám v teste boli v nemeckom jazyku. Ak si to druh testovej úlohy vyžadoval, bolo uvedené vzorové riešenie.

ným alebo pracovným jazykom a zvládli ho na pokročilej úrovni (C1, C2), používajú medzinárodne akceptované varianty štandardnej výslovnosti, nehovoria miestnym dialektom, majú zreteľnú výslovnosť a primerané tempo reči. Texty neobsahovali slangové, špecifické a málo frekventované technické výrazy. Nahrávky dialogického charakteru boli bez rušivých sprievodných zvukov, tematicky blízke testovanej cieľovej skupine, prevzaté z autentických materiálov z rôznych zdrojov masovokomunikačných prostriedkov.
V časti testu **gramatika a lexika** sa testovali znalosti gramatických štruktúr a slovnej zásoby a ich správne použitie v kontexte. Žiaci mali dopĺňať adekvátne gramatické tvary na základe výberu z viacerých možností, dopĺňať do kontextu slová, ktoré mali k dispozícii v banke slov alebo ktorých začiatočné písmená mali zadané.
Cieľom tejto časti testu bolo preveriť pomocou receptívnych a produktívnych kontextualizovaných úloh, ako žiaci zvládli osnovami predpísaný rozsah gramatických štruktúr a slovnej zásoby, overiť ich schopnosť používať jazyk v rôznych kontextoch. Odporúčaný čas na jej vypracovanie bol 45 minút.
Úlohy sa viazali na tri autentické východiskové texty zamerané na témy vymedzené v cieľových požiadavkách. Jazykové štruktúry a slovná zásoba zodpovedali úrovni B2.

Tab. 7: Štatistické ukazovatele položiek v časti čítanie s porozumením, NJ B1

Položka	Obťažnosť	Citlivosť	Nedosiahnutosť	Vynechanosť	Neriešenosť	Korelácia medzi položkou a zvyškom testu *(P. Bis.)*
41	31,1	43,2	,00	,42	,42	31,2
42	18,9	6,5	,00	,47	,47	6,3
43	86,8	25,8	,00	,43	,43	27,9
44	78,6	50,7	,00	,15	,15	41,7
45	31,2	58,0	,00	1,21	1,21	39,3
46	34,5	42,1	,02	1,04	1,06	26,7
47	13,2	26,2	,02	,38	,40	23,2
48	54,6	58,8	,06	1,25	1,30	40,8
49	62,6	50,8	,09	2,34	2,43	38,9
50	64,5	59,6	,13	2,55	2,68	46,3
51	75,2	41,9	,17	2,34	2,51	33,8
52	73,1	48,3	,28	2,09	2,38	37,4
53	63,3	47,5	,42	1,11	1,53	35,1
54	88,3	34,7	11,68	9,41	21,09	36,9
55	71,8	64,9	13,19	12,36	25,54	47,9
56	67,2	56,5	14,98	8,70	23,67	41,6
57	79,4	45,3	18,20	17,36	35,56	36,2
58	78,2	52,4	20,39	14,34	34,73	44,8
59	74,3	64,5	22,90	3,07	25,98	52,4
60	95,0	17,1	22,90	13,34	36,24	26,6

Všetky veľmi obťažné položky sa nachádzali v poslednej úlohe tejto časti testu, ktorá je vždy najnáročnejšou spomedzi všetkých. Položky v tejto úlohe majú vysokú neriešenosť a vynechanosť práve preto, že otvorená úloha nachádzajúca sa na konci testu si vyžaduje náročné kognitívne operácie. Žiaci si najprv prečítajú východiskový text, následne jeho zhrnutie, v ktorom chýbajú slová. Tie majú žiaci doplniť podľa kontextu a v správnom gramatickom tvare.

Charakteristika testu EČ MS z NJ, úroveň B2

Test externej časti maturitnej skúšky z nemeckého jazyka úrovne B2 je určený predovšetkým maturantom gymnázií, ale taktiež maturantom stredných odborných škôl, ktorí sa pripravujú na maturitnú skúšku z cudzieho jazyka, vybrali si túto úroveň predmetu a súčasne spĺňajú tieto podmienky:

V časti testu **počúvanie s porozumením** mali žiaci preukázať, ako porozumeli základným informáciám, a riešiť úlohy typu výber z viacerých možností, doplňovanie a pod.
Cieľom tejto časti testu bolo preveriť schopnosť žiakov detailne počúvať hovorený prejav v nemeckom jazyku, porozumieť mu a získať z neho informácie potrebné na splnenie úlohy. Úlohy testovali okrem celkového porozumenia textu aj pochopenie hlavnej myšlienky, podstatných informácií, špecifických a dôležitých detailov, porozumenie a pochopenie vzťahov, názorov, pocitov, nálad, postojov, zámerov a rozoznanie komunikatívnej funkcie výpovedí.
Na vyriešenie tejto časti testu mali žiaci približne 30 minút. Úlohy sa viazali na tri nahrávky. Každú z nich žiaci počuli dvakrát. Pred počúvaním každej mali dve minúty na prečítanie úloh, po skončení počúvania pol minúty na dokončenie práce na úlohách.
Texty na počúvanie boli nahrané hovoriacimi, pre ktorých je nemecký jazyk rodným alebo pracovným jazykom a zvládli ho na pokročilej úrovni (C1, C2), používajú medzinárodne akceptované varianty štandardnej výslovnosti, nehovoria miestnym dialektom, majú zreteľnú výslovnosť a primerané tempo reči. Texty neobsahovali slangové, špecifické a málo frekventované technické výrazy. Nahrávky dialogického charakteru boli bez rušivých sprievodných zvukov, tematicky blízke testovanej cieľovej skupine, prevzaté z autentických materiálov z rôznych zdrojov masovokomunikačných prostriedkov.
V časti testu **čítanie s porozumením** sa zisťovalo, ako žiaci porozumeli obsahu textu, či pochopili jeho hlavné myšlienky, základné súvislosti a vyriešili úlohy doplňovacieho typu, s výberom z viacerých možností, resp. určením správnosti alebo nesprávnosti výpovede.
Niektoré úlohy boli globálne, iné preverovali selektívne a detailné porozumenie textu, odhad neznámych slov z kontextu, pochopenie štruktúry textu a rozpoznanie komunikatívnej funkcie výpovedí. Cieľom bolo preveriť schopnosť žiakov presne a efektívne čítať rôzne texty v nemeckom jazyku, porozumieť im a získať z nich informácie potrebné na vyriešenie úloh.
Odporúčaný čas na vypracovanie tejto časti testu bol 45 minút. Úlohy vychádzali z troch východiskových textov, ktoré boli prevzaté z autentických materiálov, čiastočne didakticky upravených pre potreby danej komunikačnej úrovne. Texty obsahovali aj určité percento neznámej slovnej zásoby, čím sa overovalo, či žiaci dokážu odhadnúť význam neznámej slovnej zásoby z kontextu.
Úlohy v teste úrovne B2 boli zamerané na reprodukciu a jednoduché myšlienkové operácie (porozumenie, priradenie, triedenie, porovnanie, jednoduchá aplikácia), jadro tvorili úlohy vyžadujúce zložitejšie myšlienkové operácie (analýza, syntéza, indukcia, dedukcia, hodnotenie, overovanie). Niekoľko úloh si vyžadovalo tvorivý prístup (zložitejšia aplikácia, riešenie problémovej situácie, objavovanie nových myšlienok a vzťahov).
Položky mali rôznu obťažnosť, prevažovali stredne obťažné, pričom test obsahoval aj veľmi ľahké a veľmi obťažné položky, aby bol vyvážený a dobre diferencoval úspešnejších a menej úspešných žiakov.

Všeobecné výsledky testu EČ MS z NJ, úroveň B2

Test z nemeckého jazyka úrovne B2 v školskom roku 2011/2012 riešilo 2 304 žiakov, z toho 100 žiakov bolo zo stredných odborných škôl a z konzervatórií. **Priemerná úspešnosť testu úrovne B2 dosiahla 44,7 %.**
Priemerná úspešnosť v časti testu **počúvanie s porozumením** bola **47,8 %**, v časti testu **gramatika a lexika** dosiahla **48,6 %** a v časti testu **čítanie s porozumením 37,8 %**. Najúspešnejšou bola teda časť *gramatika a lexika* a najmenej úspešnou časťou *čítanie s porozumením*. Z už spomínaných charakteristík a z histogramu (obr. 5) predpokladáme primeranú náročnosť testu pre testovanú populáciu. Priemerná úspešnosť testu zodpovedá jeho charakteru (normatívny test). Spoľahlivosť merania $\alpha = 0{,}947$ (Cronbachova alfa) považujeme za dostatočne vysokú.

Obr. 5: Výsledný histogram úspešnosti žiakov v teste z NJ, úroveň B2

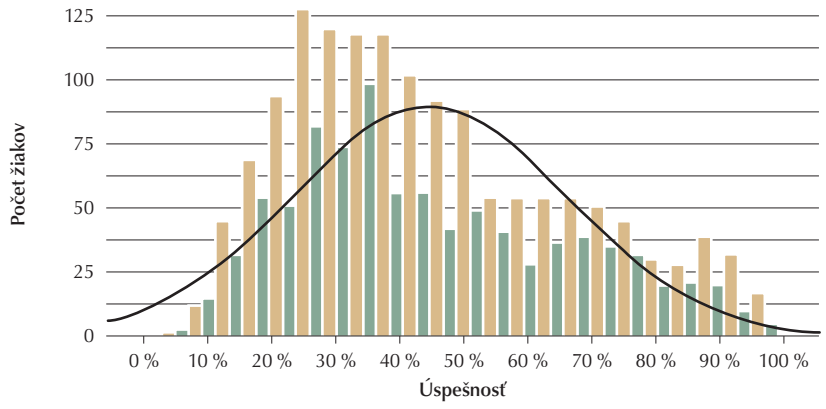

Tab. 9: Žiaci s úspešnosťou menšou ako 33 % v teste z NJ, úroveň B2

		Pohlavie		Spolu
		chlapci	dievčatá	
Typ školy	gymnáziá	34,5 %	64,9 %	99,4 %
	SOŠ a konzervatóriá		0,6 %	0,6 %
Spolu		34,5 %	65,5 %	100,0 %

Úspešnosť nižšiu ako 33 % malo 807 žiakov, čo predstavuje 35 % všetkých žiakov, ktorí daný test riešili, prevládali dievčatá (tab. 9).

Interpretácia výsledkov testu EČ MS z NJ, úroveň B2

Počúvanie s porozumením – obsahová analýza položiek

Ako vidíme v tab. 10, v časti *počúvanie s porozumením* bolo 16 položiek stredne obťažných, tie tvorili základ testu, dve položky boli ľahké (č. 10 a 11), dve položky extrémne obťažné. Položky mali vyhovujúcu citlivosť, čo znamená, že spoľahlivo odlíšili veľmi dobrých žia-

Tab. 10: Štatistické ukazovatele položiek v časti počúvanie s porozumením, NJ B2

Položka	Obťažnosť	Citlivosť	Nedosiahnutosť	Vynechanosť	Neriešenosť	Korelácia medzi položkou a zvyškom testu *(P. Bis.)*
1	21,2	24,1	,17	,26	,43	20,0
2	42,1	47,4	,17	,43	,60	29,7
3	45,8	79,7	,17	,00	,17	50,0
4	58,2	73,3	,17	1,03	1,21	49,3
5	24,4	48,3	,17	,17	,34	35,7
6	36,5	69,4	,17	,26	,43	51,7
7	43,5	57,8	,17	,69	,86	38,9
8	29,6	50,4	,17	,26	,43	33,9
9	52,6	39,2	,17	,69	,86	27,5
10	66,6	33,2	,17	,09	,26	21,8
11	57,9	53,9	,17	,52	,69	38,0
12	44,3	52,2	,17	,52	,69	33,5
13	47,9	59,5	,26	,43	,69	38,7
14	56,9	81,5	4,66	14,22	18,88	51,9
15	66,3	70,7	5,78	9,83	15,60	47,7
16	50,1	78,4	7,59	10,34	17,93	45,0
17	97,0	10,3	9,22	30,69	39,91	20,6
18	92,6	29,3	10,43	18,53	28,97	37,6
19	51,2	68,1	13,02	5,95	18,97	43,1
20	52,7	81,9	13,02	8,36	21,38	53,8

kov od menej zdatných (výborní žiaci riešili položku správne, menej dobrí žiaci nesprávne).

V položkách č. 14 – 20 (tretia úloha) pozorujeme vyššiu neriešenosť. Vyššia neriešenosť je daná tým, že na rozdiel od predošlých dvoch úloh šlo o doplňovaciu úlohu (*Zusammenfassung*), ktorá si na vyriešenie vyžaduje náročnejšie myšlienkové operácie ako predošlé dve úlohy. Na zvýšenú kognitívnu náročnosť úloh reaguje isté percento žiakov tým, že takúto úlohu jednoducho neriešia.

Teraz sa bližšie pozrime na niektoré z položiek.
Východiskový text položky č. 04, ktorý si žiaci vypočuli dvakrát, patril do tematického okruhu Šport. Žiaci mali do výpovede doplniť správnu možnosť z daných štyroch.

04. Eine Profikarriere kam bei Petkovic nur in Frage, wenn sie ..... würde.
(A) mehrere große Top-Turniere gewinnen
(B) einen akzeptablen Trainer finden
(C) keine gesundheitlichen Probleme bekommen
(D) sich in der Rangliste oben platzieren

Ukázalo sa, že 28 % žiakov volilo ako správne riešenie distraktor A (namiesto správnej odpovede D), keďže informáciu o výhre viacerých špičkových turnajov pravdepodobne považovali za rovnocenné tvrdenie k výpovedi umiestiť sa v horných (v zmysle lepších) priečkach rebríčka. Ako vidieť z tab. 11, správne riešenie si vybralo 42 % žiakov.

Obr. 6 predstavuje graf distribúcie úspešnosti položky č. 04. Ak všetkých žiakov riešiacich test z NJ úrovne B2 rozdelíme podľa výkonu do 10 skupín, skupina 1 predstavuje žiakov výkonnostne najlepších a skupina 10 žiakov výkonnostne najslabších. Na grafe položky č. 04 vidieť, že primerane rozlišovala výkonnostné skupiny.

Extrémne obťažné pre žiakov boli položky č. 17 a 18. Žiaci si vypočuli nahrávku, v úlohe mali stručné zhrnutie obsahu textu (*Zusammenfassung*), do ktorého mali doplniť vynechané slová lexikálne a gramaticky zapadajúce do daného kontextu.

Da ihre KFZ-Versicherung an ihrem **17** zweifelte, unterzog sie sich freiwillig einem Fahrertest. Dabei **18** sie für den Test absichtlich Strecken, die nicht leicht zu fahren waren. Der Prüfer war zufrieden und lobte die alte Dame.

Žiaci vo všeobecnosti úlohu tohto typu buď neriešia, alebo vynechávajú, keďže si vyžaduje náročnejšie myšlienkové operácie. Pri takomto type úlohy riešia skôr tie položky, ktoré sú jednoduchšie a časovo menej náročné. Uvedené problematické položky ich pravdepodobne odradili svojou náročnosťou a nižšou frekventovanosťou lexikálnej jednotky v bežných komunikačných situáciách, keďže aj z pohľadu tvorcov testu boli zaradené ako jedny z najnáročnejších položiek.

Graf distribúcie úspešnosti (obr. 7) tiež poukazuje na to, že položka č. 17 bola náročná aj pre žiakov, ktorí boli vo zvyšku testu úspešní. Bola to najnáročnejšia položka testu a mala najvyššiu neriešenosť.

Tab. 11: Analýza distraktorov – položka č. 04, NJ B2

		A04	B04	C04	D04	X04
1	*P. Bis.*	-,11	-,27	-,25	,49	-,08
2	P	,28	,17	,13	,42	,01
3	N	321,00	192,00	148,00	485,00	14,00

Obr. 6: Distribúcia úspešnosti – položka č. 04, NJ B2

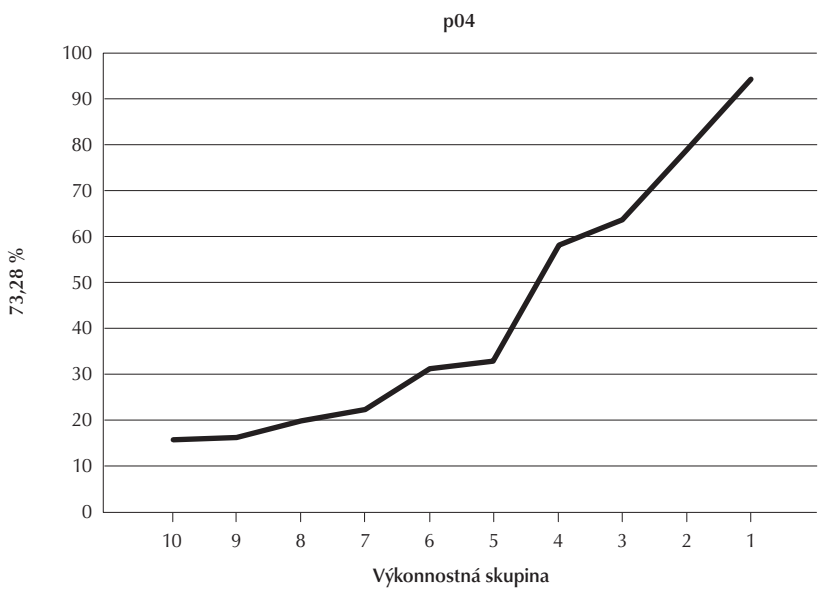

Obr. 7: Distribúcia úspešnosti – položka č. 17, NJ B2

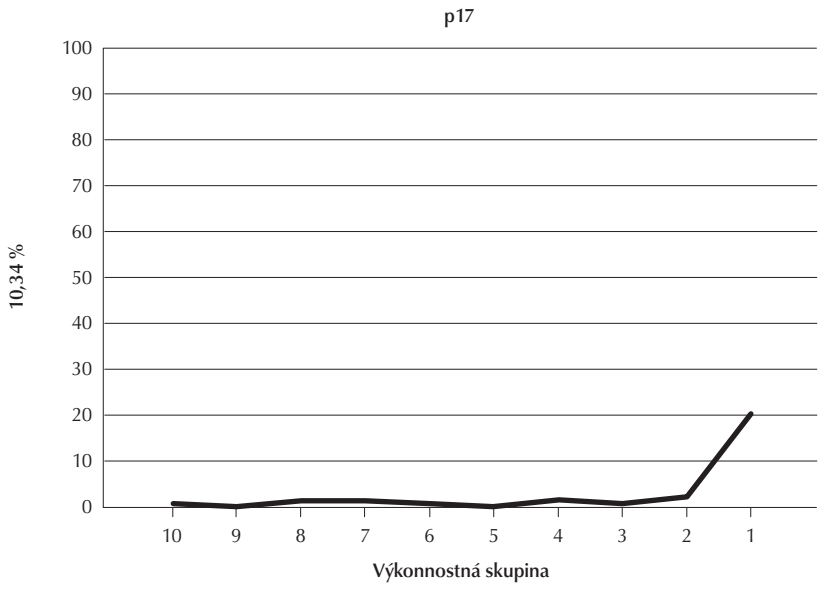

Tab. 12: Štatistické ukazovatele položiek v časti gramatika a lexika, NJ B2

Položka	Obťažnosť	Citlivosť	Nedosiahnutosť	Vynechanosť	Neriešenosť	Korelácia medzi položkou a zvyškom testu *(P. Bis.)*
21	23,7	48,7	,00	,26	,26	39,9
22	35,6	73,3	,00	,86	,86	51,3
23	52,1	66,4	,00	,69	,69	45,3
24	68,7	72,0	,00	1,12	1,12	52,9
25	57,7	53,4	,00	,17	,17	36,1
26	64,5	48,3	,00	,43	,43	31,3
27	52,6	69,4	,00	,26	,26	46,1
28	43,7	60,8	,00	,34	,34	42,0
29	66,0	57,8	,00	,52	,52	43,3
30	55,5	12,5	,00	,34	,34	9,0
31	64,1	20,7	,00	,69	,69	15,0
32	68,2	58,6	,00	,34	,34	42,1
33	61,8	43,1	,00	,52	,52	29,2
34	47,4	33,2	,00	,00	,00	27,9
35	39,7	65,5	,00	,78	,78	44,2
36	51,3	53,9	,00	,43	,43	35,9
37	26,8	50,0	,00	,09	,09	36,9
38	25,4	57,8	,00	,43	,43	45,3
39	51,3	38,4	,00	,69	,69	27,7
40	85,2	6,9	,00	,52	,52	3,2
41	51,1	72,0	,43	6,72	7,16	50,3
42	49,8	81,0	,43	8,97	9,40	57,9
43	46,0	74,6	,43	3,79	4,22	51,7
44	46,2	82,8	,52	5,00	5,52	56,2
45	63,4	62,9	,52	14,22	14,74	44,7
46	60,3	88,4	,60	6,64	7,24	65,7
47	55,8	75,4	,60	6,98	7,59	56,1
48	58,9	88,4	,69	11,21	11,90	64,2
49	23,4	55,6	,69	4,48	5,17	39,3
50	61,5	68,1	,78	11,12	11,90	49,5
51	51,6	81,5	1,64	18,71	20,34	54,8
52	64,1	59,5	1,90	18,79	20,69	40,3
53	85,4	47,0	1,90	29,91	31,81	49,5
54	59,9	76,7	2,07	30,43	32,50	53,8
55	26,3	46,6	2,24	12,41	14,66	31,2
56	80,7	54,3	2,50	26,55	29,05	48,2
57	38,1	77,2	2,93	9,31	12,24	52,3
58	21,2	40,5	4,48	5,60	10,09	35,4
59	44,9	77,6	11,21	7,07	18,28	54,4
60	34,5	65,9	11,21	11,21	22,41	46,0

Gramatika a lexika – obsahová analýza položiek

V časti *gramatika a lexika* boli všetky položky stredne ťažké. Túto časť testu považujeme za optimálnu.

Pozostávala z troch úloh. Prvá úloha bola typu výber z viacerých možných odpovedí, žiaci vyberali zo štyroch možností. Úloha testovala gramatické javy, ako slovesné tvary, slovosled, spojky, predložky, atď.
V druhej úlohe časti *gramatika a lexika* pozorujeme mierne zvyšovanie podielu neriešenosti položiek. Tento fakt pravdepodobne opäť súvisí s tým, že úloha bola otvorená, žiaci mali do kontextu doplňať vhodné lexikálne jednotky, ktoré si vyberali z banky slov. V banke mali k dispozícii 20 slov, avšak na doplnenie potrebovali iba 10, zvyšné slová boli distraktory. Keďže úloha opäť testuje náročnejšie myšlienkové operácie, môžeme usudzovať, že isté percento žiakov sa riešeniu takýchto úloh vyhýba a skôr sa venuje úlohám vyžadujúcim menej náročnejšiu kognitívnu činnosť. Uvedená úloha je zostavená tak, aby všetky ponúkané slová (správne riešenia) mali svoj distraktor na základe fonetickej príbuznosti, príp. lexikálneho vzťahu (napr. synonymá, opozitá, atď.).
Tretia úloha v časti *gramatika a lexika* bola úlohou doplňovacieho typu, kde mali žiaci dopĺňať do kontextu lexikálne jednotky. Ako pomôcka slúžili začiatočné písmená požadovaného slova. Práve preto, že táto úloha si vyžaduje veľkú dávku kreativity a poznania lexikálnych jednotiek a ich exaktného významu a zároveň porozumenie textu ako celku, vyššie percento žiakov sa jej vyhýba a buď ju nerieši, alebo vyrieši len veľmi jednoznačné položky.
Ako náročnejšia sa ukázala položka č. 56, ktorej riešenie však patrilo do základnej slovnej zásoby. Sloveso bolo potrebné použiť v tvare préterita. Problém s riešením mohol vzniknúť aj v dôsledku nepochopenia kontextu:
*So **56 ent** ..... sich „Made in Germany" zu einem Qualitätszeichen.*

Čítanie s porozumením – obsahová analýza položiek

Všetky položky v tejto časti testu boli optimálne a mali vyhovujúcu citlivosť (tab. 13).

Ľahšie až optimálne položky sa nachádzali v prvej úlohe tejto časti. Žiaci si prečítali sedem krátkych textov, ku ktorým mali priradiť nadpisy spomedzi desiatich ponúkaných. Tri z nadpisov teda boli distraktory.
Najproblematickejšia bola opäť, tak ako každoročne, posledná úloha typu *Zusammenfassung*, ktorá už principiálne odrádza žiakov svojím formátom.

Tab. 13: Štatistické ukazovatele položiek v časti čítanie s porozumením, NJ B2

Položka	Obťažnosť	Citlivosť	Nedosiahnutosť	Vynechanosť	Neriešenosť	Korelácia medzi položkou a zvyškom testu *(P. Bis.)*
61	38,0	76,3	,00	,95	,95	53,4
62	51,5	82,8	,00	1,12	1,12	55,9
63	30,3	62,5	,00	1,21	1,21	45,0
64	47,6	84,1	,00	,95	,95	58,9
65	33,9	67,7	,00	1,90	1,90	48,6
66	63,4	73,7	,00	,17	,17	52,2
67	73,4	59,1	,00	,69	,69	46,4
68	53,7	62,9	,17	1,47	1,64	41,5
69	38,5	29,3	,26	1,47	1,72	17,1
70	75,7	68,1	,34	3,19	3,53	58,7
71	57,4	72,8	,52	3,53	4,05	50,4
72	62,4	69,4	,69	2,33	3,02	48,0
73	67,1	72,0	1,47	3,28	4,74	54,3
74	73,3	46,1	12,59	13,02	25,60	30,7
75	79,4	71,1	15,00	16,98	31,98	59,2
76	71,9	76,3	16,98	10,00	26,98	58,9
77	89,3	40,9	21,21	22,41	43,62	45,2
78	70,0	69,4	24,05	9,14	33,19	51,7
79	83,8	50,9	30,09	16,81	46,90	45,9
80	80,5	61,6	30,09	4,57	34,66	53,9

Výsledky PFIČ MS z nemeckého jazyka

Cieľom tejto časti skúšky bolo preveriť schopnosť žiakov písať samostatne, žánrovo, štylisticky a gramaticky adekvátne, jasne, zrozumiteľne a na primeranej úrovni. Testovalo sa používanie primeraných jazykových štruktúr, rozsah slovnej zásoby, kompozícia a štylizácia, formálne členenie písomného prejavu a pravopis.
Žiakom bola na PFIČ MS zadaná jedna úloha so štruktúrovaným zadaním, ktorá tematicky vychádzala z *Cieľových požiadaviek na vedomosti a zručnosti maturantov z nemeckého jazyka* pre danú úroveň.
Časová dotácia na vypracovanie úlohy bola pre obe úrovne 60 minút. Za tento čas mali žiaci maturujúci na úrovni B1 napísať neformálny list v rozsahu 160 až 180 slov na tému *Meine Schule*, pričom mali rozpracovať nižšie uvedené body. PFIČ z NJ pre úroveň B1 bola zadaná v tomto znení:

Téma – *Meine Schule*
Schreiben Sie einen Aufsatz (160 – 180 Wörter) über Ihre Schule. Gehen Sie dabei auf die folgenden Punkte ein:
- Was gefällt Ihnen in der Schule und warum? Nennen Sie zwei positive Seiten.
- Was gefällt Ihnen in der Schule nicht und warum? Nennen Sie zwei negative Seiten.

Na úrovni B2 mali maturanti z NJ napísať sloh v rozsahu 200 až 220 slov na tému *Die ideale Schule*, pričom mali rozpracovať nižšie uvedené body. Žiaci, ktorí si zvolili úroveň B2, dostali zadanie v tomto znení:

Téma – *Die ideale Schule*
Beschreiben Sie in einem Aufsatz (200 – 220 Wörter) die Schule Ihrer Träume. Begründen Sie Ihre Vorstellung.
Gehen Sie dabei auf die folgenden Punkte ein:
- Schwerpunkte der Schule, Fächer und Stundenplan,
- Gebäude und Ausstattung,
- Beziehungen in der Schule (Lehrer – Schüler, Schüler – Schüler),
- Bewertung der Leistungen (Noten ja oder nein?),
- Außerschulische Aktivitäten.

Práce žiakov hodnotili v školách interní učitelia, ktorí majú v aprobácii príslušný cudzí jazyk, podľa *Pokynov a kritérií na hodnotenie PFIČ MS z cudzích jazykov* vydaných NÚCEM. Každú prácu posúdili dvaja hodnotitelia, aby bola zabezpečená reliabilita hodnotenia. Hodnotitelia posudzovali kvalitu práce podľa štyroch stanovených kritérií: obsah textu, členenie a stavba textu, gramatika a slovná zásoba. Za každú z týchto oblastí mohol žiak získať maximálne 5 bodov.
PFIČ MS 2012 z NJ úrovne B1 sa zúčastnilo 10 517 maturantov. Ako vidíme na obr. 8, celková úspešnosť v PFIČ bola **50 %**. Z hodnotených oblastí vyšiel najúspešnejšie obsah textu (55 %) a členenie a stavba textu (53 %). Znamená to, že žiaci porozumeli zadaniu, dobre rozpracovali obsah, pričom sa možno nie k všetkým bodom zadania vyjadrili dostatočne, väčšinu informácií však vyjadrili jasne a zrozumiteľne.
Úspešnosť v kritériu slovná zásoba dosiahla 49 %, čo je primerané testovanej populácii. Väčšinou bola primeraná testovanej úrovni, žiaci ju však nie vždy zvládli použiť adekvátne k danému kontextu.
Najslabšou spomedzi všetkých hodnotených zložiek bola gramatika (44 %). V textoch žiakov prevládali jednoduchšie jazykové štruktúry, vyskytovalo sa viac gramatických a pravopisných chýb. Preto odporúčame pedagógom pri nacvičovaní zručnosti písania viac posilňovať túto zložku. Nie je dôležité len to, aby bol písomný prejav obsahovo adekvátny, ale aj gramaticky a lexikálne primeraný danej komunikačnej úrovni.

Obr. 8: Úspešnosť v PFIČ MS z NJ, úroveň B1

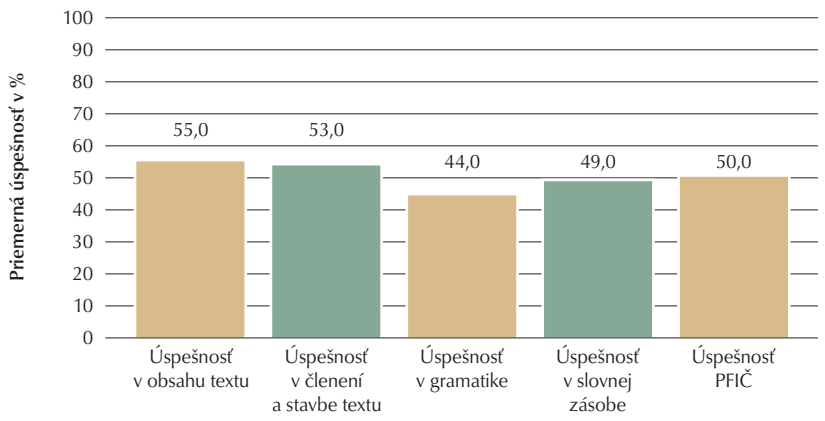

Obr. 9: Úspešnosť v PFIČ MS z NJ, úroveň B2

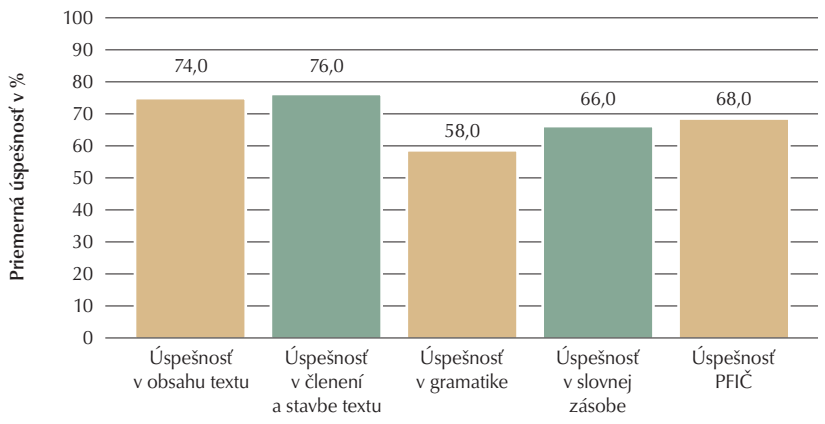

Celkovo môžeme konštatovať, že zručnosť písanie zvládli žiaci maturujúci na úrovni B1 priemerne. Úspešnosť nižšiu ako 25 % dosiahlo 1 052 maturantov, čo predstavuje 10 % z ich celkového počtu.

PFIČ MS 2012 úrovne B2 sa zúčastnilo 2 300 maturantov. Ako vidíme na obr. 9, celková úspešnosť v PFIČ MS z NJ tejto úrovne bola 68 %. Z hodnotených oblastí boli žiaci najúspešnejší v členení a stavbe textu (76 %) a obsahu textu (74 %). Znamená to, že porozumeli zadaniu, dobre rozpracovali obsah, dostatočne, jasne a zrozumiteľne sa vyjadrili k všetkým bodom zadania.
Úspešnosť v kritériu slovná zásoba dosiahla 66 %, čo je veľmi dobrý výsledok pre danú testovanú populáciu. Slovná zásoba bola primeraná testovanej úrovni, žiaci ju dokázali použiť adekvátne k danému kontextu, používali aj zložitejšie lexikálne jednotky a dokázali pracovať s ich významovými odtienkami.
Najslabšou spomedzi všetkých hodnotených zložiek bola gramatika s 58-% úspešnosťou, ale tento výsledok je taktiež veľmi dobrý. V textoch žiakov nachádzame aj zložitejšie jazykové štruktúry, menšie množstvo gramatických a pravopisných chýb.

Celkovo môžeme konštatovať, že zručnosť písanie zvládli žiaci maturujúci na úrovni B2 dobre. Úspešnosť nižšiu ako 25 % dosiahlo 86 z celkového počtu 2 300 maturantov, čo predstavuje 3,74 %.

Téma PFIČ MS z NJ úrovne B2 bola z veľmi frekventovaného tematického okruhu, rovnako frekventovaný bol aj zadaný žáner, preto úroveň úspešnosti nie je prekvapivá.

Záver

Vzhľadom na zavŕšenie štvorročného obdobia od platnosti nového školského zákona a zavedenia školských vzdelávacích programov medzi záväzné kurikulárne dokumenty v závere zhrnieme aj vývoj priemernej úspešnosti žiakov maturujúcich z nemeckého jazyka počas rokov 2008 – 2012.

Priemerná úspešnosť žiakov na úrovni B1 v tomto období predstavuje **45,8 %**, pričom najvyššiu úspešnosť dosiahli žiaci roku 2008, najnižšiu roku 2011. Z jednotlivých zručností sú žiaci priemerne najúspešnejší v počúvaní s porozumením a najväčšie problémy im spôsobuje čítanie s porozumením (tab. 14).
Priemerná úspešnosť v PFIČ MS z NJ tejto úrovne sa pohybuje približne okolo 50 %. Najlepšie výsledky žiaci pravidelne preukazujú v oblastiach obsah alebo členenie a stavba textu, horšie výsledky sú v gramatike alebo slovnej zásobe.
Môžeme konštatovať, že úroveň zvládania testovacích technik používaných v EČ MS z NJ úrovne B1 je prijateľná i vďaka pripravenosti učiteľov na tento druh hodnotenia výkonov žiakov stredných škôl.

Priemerná úspešnosť žiakov, ktorí si zvolili úroveň B2, predstavuje v tomto období **58,6 %**. Nižšia úspešnosť v poslednom roku bola spôsobená povinnosťou žiakov gymnázií maturovať na úrovni B2. Z jednotlivých zručností sú žiaci priemerne najúspešnejší v počúvaní s porozumením, najväčšie problémy im spôsobuje čítanie s porozumením (tab. 15).
Priemerná úspešnosť v PFIČ MS z NJ tejto úrovne sa pohybuje okolo **83 %**. Najlepšie výsledky žiaci pravidelne preukazujú v oblastiach obsah alebo členenie a stavba textu, horšie výsledky sú v gramatike alebo slovnej zásobe.
Rovnako ako pri úrovni B1, aj tu môžeme konštatovať, že úroveň zvládania testovacích technik používaných v EČ MS je prijateľná aj vďaka pripravenosti učiteľov na tento druh hodnotenia výkonov žiakov stredných škôl.
V priebehu niekoľkých rokov sa podarilo zaviesť nový model maturitnej skúšky, ktorý otvára možnosti naďalej zjednocovať úroveň a spôsob preverovania a objektívneho hodnotenia vedomostí na výstupe zo strednej školy s inými krajinami EÚ. Je preto kľúčové, aby učitelia, ale aj žiaci vnímali tieto zmeny pozitívne. Dôležitým krokom k pochopeniu koncepcie a zámeru externe zadávanej maturitnej skúšky zo strany verejnosti je neustála interakcia s výsledkami z MS a sledovanie nových trendov, ktoré sa do testovania zavádzajú.

Tab. 14: Prehľad priemernej úspešnosti v EČ MS z NJ B1 podľa zručností v rokoch 2008 – 2012

Úspešnosť	2008 12 711 žiakov	2009 16 596 žiakov	2010 15 611 žiakov	2011 14 110 žiakov	2012 10 550 žiakov	2008 – 2012 69 578 žiakov
Celková	52,9 %	44,2 %	49,7 %	39,2 %	42,9 %	**45,8 %**
Počúvanie s porozumením	75,3 %	52,3 %	60,3 %	41,7 %	48,0 %	**55,5 %**
Gramatika a lexika	44,2 %	46,9 %	45,4 %	40,1 %	42,6 %	**43,8 %**
Čítanie s porozumením	39,3 %	33,5 %	43,5 %	35,6 %	38,2 %	**38,0 %**

Tab. 15: Prehľad priemernej úspešnosti v EČ MS z NJ B2 podľa zručností v rokoch 2008 – 2012

Úspešnosť	2008 1 561 žiakov	2009 855 žiakov	2010 869 žiakov	2011 531 žiakov	2012 2 304 žiakov	2008 – 2012 6 120 žiakov
Celková	73,1 %	66,3 %	58,5 %	50,2 %	44,7 %	**58,6 %**
Počúvanie s porozumením	77,7 %	68,4 %	57,9 %	42,8 %	47,8 %	**58,9 %**
Gramatika a lexika	69,4 %	72,2 %	61,8 %	58,2 %	48,6 %	**62,0 %**
Čítanie s porozumením	72,2 %	58,2 %	56,0 %	49,5 %	37,8 %	**54,7 %**

Na záver predkladáme niekoľko odporúčaní pre učiteľov nemeckého jazyka:
- Priebežne kontrolovať aktualizácie zverejnené na webovej stránke Národného ústavu certifikovaných meraní vzdelávania www.nucem.sk, a mať tak prehľad nielen o možných zmenách v špecifikáciách testov, ale využívať aj možnosť analyzovania zverejnených správ o výsledkoch EČ a PFIČ MS z nemeckého jazyka.
- Sledovať stránku Štátneho pedagogického ústavu v súvislosti s metodickými a koncepčnými zmenami maturitnej skúšky, byť oboznámený s cieľovými požiadavkami, ktoré sú východiskom na tvorbu testov z cudzích jazykov.
- Mať preštudovaný Spoločný európsky referenčný rámec pre jazyky a v rámci triedy používať na hodnotenie jazykových zručností deskriptory uvedené v tomto dokumente.
- Pri výučbe nemeckého jazyka a príprave budúcich maturantov sa snažiť o posilnenie problematických oblastí špecifikovaných v správach o výsledkoch EČ a PFIČ MS z nemeckého jazyka a intenzívne viesť žiakov k čítaniu s porozumením.
- Snažiť sa používať také metódy testovania, ktoré žiakov trénujú a pripravujú na spôsob komunikatívneho testovania, presadzovaný pri tvorbe maturitných testov z cudzích jazykov.

PhDr. Juraj SÝKORA,
oddelenie tvorby testov
pre stredné školy, NÚCEM
Ilustračné foto Ján SÚKUP

Porušovanie ľudských práv v školskom a rodinnom prostredí

Napriek tomu, že školské prostredie je považované za miesto rozvoja osobnosti dieťaťa a výchovy zameranej na posilňovanie úcty k ľudským právam a základným slobodám, často je aj miestom ich porušovania. S akými typmi porušovania ľudských práv sa stretávajú žiaci základných a stredných škôl, na koho sa v takom prípade obracajú a aký je postoj učiteľov k porušovaniu práv v školskom prostredí vás oboznámime v tomto príspevku.

Výskum vzdelávania k ľudským právam a ich uplatňovania v školskom a rodinnom prostredí sa realizuje v rámci kontinuálneho monitoringu ako súčasti projektu *Efektívny monitorovací a hodnotiaci systém rozsahu a kvality výučby k ľudským právam*, ktorý nadväzuje na Národný plán výchovy k ľudským právam a je v súlade s potrebou zvyšovania úrovne poznania a vzdelávania v oblasti ľudských práv. Cieľom reprezentatívneho výskumu uplatňovania ľudských práv v školskom a rodinnom prostredí bolo kontinuálne zmapovať a analyzovať právne vedomie žiakov, zdroje informácií o ľudských právach (zastúpenie školy a rodiny) a úroveň spolupráce školy a rodiny žiaka pri výchove k ľudským právam, ako aj mieru participácie rodičov pri výchove detí k ľudským právam. Súčasne chcel poukázať na nedostatky v dodržiavaní ľudských práv tak v prostredí školy, ako aj rodiny a výsledky porovnať s predchádzajúcimi výskumnými zisťovaniami s cieľom načrtnúť vývojové trendy skúmaných javov.

Typy porušenia ľudských práv

Právne dokumenty, ako napríklad Všeobecná deklarácia ľudských práv či Dohovor o právach dieťaťa, definujú jednotlivé ľudské práva. Ľudské práva vymedzujú postavenie človeka v spoločnosti a bez nich by človek nemohol žiť dôstojne ako plnohodnotná ľudská bytosť. S porušením ľudských práv v škole sa podľa výpovedí respondentov **nestretlo 44,3 % žiakov, 3,3 % nevedelo na otázku odpovedať a 13,4 % nechcelo odpovedať**. Na otázku **neodpovedalo 246 (12,8 %) žiakov základných a stredných škôl**. S porušením práv v škole sa nestretlo rovnaké percento žien ako mužov (44,5 %, 44,1 %), najmä však žiaci 8. ročníkov základných škôl, z ktorých až 60,8 % uviedlo, že k porušeniu ľudských práv v prostredí školy nedošlo, a prítomnosť porušenia práv pripustilo necelých 40 % oslovených. Pritom až každý štvrtý opýtaný žiak 7. ročníka na otázku nechcel odpovedať. Je zrejmé, že práve najmladší respondenti sú najčastejšie svedkami alebo aj obeťami porušenia práv dieťaťa v prostredí školy. Uvedenú skutočnosť potvrdzujú aj výsledky rozdielov medzi základnou školou (ZŠ) a strednou školou (SŠ). S porušením práv sa vo vyššej miere nestretli žiaci stredných škôl (42,0 %, ZŠ 46,5 %), ktorí zároveň menej často ako žiaci základných škôl na otázku odmietli odpovedať (SŠ 11,2 %, ZŠ 15,3 %). Uvedená skutočnosť je pravdepodobne podmienená strachom mladších žiakov z prezradenia. Zaujímavé je, že na otázku konkrétne neodpovedali, teda volili odpoveď „nepoviem“, najčastejšie žiaci rodičov s najnižším vzdelaním (matka 34,1 %, otec 33,3 %). Aj to do značnej miery potvrdzuje teóriu strachu tak mladších žiakov, ako aj žiakov z rodín s nižšou vzdelanostnou štruktúrou.

S konkrétnym porušením ľudských práv v škole sa stretlo 655 žiakov (34,0 %), čo predstavuje pokles oproti výsledkom z roku 2007 (859/43,5 %) a z roku 2009 (677/37,6 %). Odpoveď **nepoviem** uviedlo **225 (11,7 %)** a **neviem 55 (2,8 %)** žiakov. Na základe analýzy získaných

konkrétnych odpovedí (možnosť uviesť aj viac odpovedí) ohľadom porušenia ľudských práv (N = 832 odpovedí) sa zistilo, že **v 299 prípadoch odpovedí (35,9 %) išlo o popieranie možnosti vyjadriť svoj názor, teda porušenie práva na slobodu názoru a prejavu, v 256 prípadoch (30,8 %) o šikanovanie medzi žiakmi, v 117 prípadoch (14,1 %) o diskrimináciu a v 59 odpovediach (7,1 %) žiaci uvádzali ponuku, predaj a užívanie drog**. Vo svojich odpovediach respondenti ďalej poukazovali aj na fyzické a psychické tresty zo strany učiteľa (fyzické: 41/4,9 % žiakov, psychické: 27/3,2 % žiakov). Výsledky sú znázornené v grafe 1.

Graf 1: Typy porušenia ľudských práv

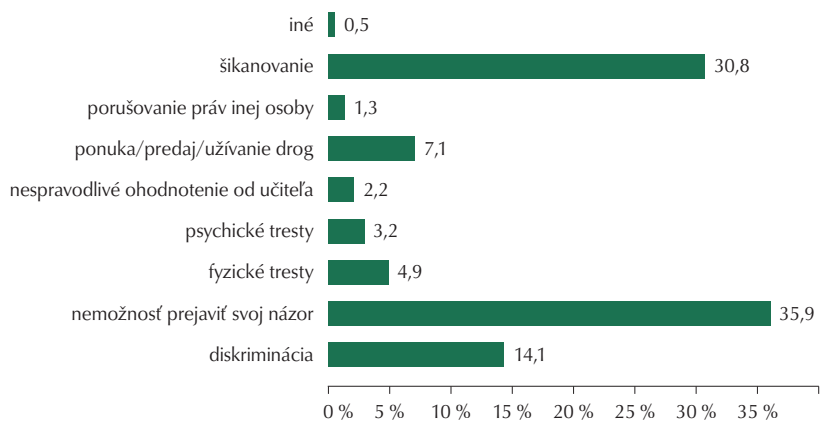

Poznámka: V grafe sú uvedené len odpovede konkrétnych typov porušenia ľudských práv (N = 832 odpovedí).

Podľa výsledkov uvedených v grafe, je zrejmé, že najfrekventovanejším typom porušenia práva v základných a stredných školách je **nemožnosť vyjadriť svoj názor** a **šikanovanie**. Dôvody šikanovania žiakov žiakmi sú rôzne, ide najmä o tieto faktory: výzor, pohlavie, vek, rodinné prostredie, prejav iného názoru, iné správanie a pod. Na **popieranie práva na vlastný názor** poukazovali častejšie dievčatá ako chlapci (dievčatá 18,4 %, chlapci 16,8 %), žiaci stredných škôl (SŠ 20,2 %, ZŠ 15,5 %), najmä však deviataci na základnej škole, kde porušenie uvedeného práva deklaroval každý štvrtý oslovený. Nemožnosť prezentovať vlastný názor vyjadrovali výrazne viac žiaci gymnázií, respondenti žijúci v úplnej rodine s oboma vlastnými rodičmi (úplná 18,7 %, doplnená 17,6 %, neúplná 12,8 %), najmä s úplným stredoškolským vzdelaním, a respondenti z veľkých miest do 100 000 obyvateľov (20,2 %). Porušovanie práva však deklaroval aj každý piaty skúmaný žiak žijúci v obciach do 2 000 obyvateľov (19,2 %) a v stredne veľkých mestách s počtom obyvateľov od 10 001 do 50 000 (19,1 %). V ostatných lokalitách toto porušenie práv spomenulo 15,5 % respondentov. Je teda zrejmé, že v živote oslovených žiakov základných a stredných škôl je častým javom. Ak jav sledujeme podľa krajov SR, zistíme, že najčastejšie sa vyskytuje v školách Banskobystrického a Bratislavského kraja (24,6 %, resp. 23,1 %) a najmenej v Košickom kraji, kde ho uvádzalo len 12,9 % žiakov. Je otázkou, či žiaci z uvedených krajov nie sú aktívnejší, iniciatívnejší a sebavedomejší a či si vo vyššej miere ako ostatní neuvedomujú porušenie práv na vlastný názor.

So šikanovaním sa v škole oveľa viac stretli dievčatá ako chlapci (dievčatá 18,9 %, chlapci 10,9 %) a, čo je zaujímavé, žiaci stredných škôl (SŠ 16,0 %, ZŠ 14,4 %). Ak uvedenú skutočnosť analyzujeme podľa navštevovaného ročníka štúdia, zistíme, že najvypuklejšie sa šikanovanie prejavuje u najmladších žiakov – žiakov 7. ročníkov základných škôl, a 2. ročníkov stredných škôl (7. ročník 18,2 %, 8. ročník 14,2 %, 9. ročník 11,3 %, 1. ročník 14,3 %, 2. ročník 17,4 %, 3. ročník 16,4 %) a u žiakov z neúplných rodín, prípadne z rodín usporiadaných iným spôsobom, kde sa so šikanovaním v škole stretol každý piaty oslovený žiak (neúplná 20,7 %, iná 21,9 %). U žiakov z ostatných typov rodín (úplná a doplnená rodina) sa šikanovanie objavilo v približne 15 % (úplná 14,1 %, doplnená 16,2 %). Čo je zarážajúce, so zvyšovaním vzdelania rodičov žiakov rastie aj percento tých, ktorí priznali šikanovanie ako porušenie práva dieťaťa, s ktorým sa stretli v školskom prostredí. Šikanovanie pripustili najčastejšie žiaci z veľkých miest do 100 000 obyvateľov (až 24,5 %) a najmenej z miest od 10 001 do 50 000 obyvateľov (len 11,9 %). Výsledky ukazujú, že šikanovanie je rozšírené najmä vo veľkých mestách, pričom v školách veľkomiest dosahuje hodnotu 15,7 %, ktorá je na úrovni výpovedí žiakov z najmenších lokalít, obcí do 2 000 obyvateľov (15,9 %). Porovnanie podľa krajov SR dokumentuje, že najviac poukazujú

na šikanovanie v škole žiaci zo škôl v Nitrianskom kraji (21,6 %), nasledujú žiaci z Bratislavského, Prešovského a zo Žilinského kraja (17,9 %, 17,0 %, resp. 16,4 %). V ostatných krajoch potvrdil šikanovanie približne každý desiaty oslovený.

Medzi porušenia práv, ktoré žiaci uvádzali, patrí aj **diskriminácia** (14,1 %). Do tejto kategórie boli zaradené porušenia práv žiaka učiteľmi, spolužiakmi, prípadne vedením školy. Ako dôvody diskriminácie žiaci uvádzali predovšetkým: preferencia/zaujatosť učiteľov, vedomosti žiakov, farba pleti, pôvod, sexuálna orientácia, pohlavie, výzor, vek a postavenie rodičov. S diskrimináciou sa v školskom prostredí stretlo 7,7 % dievčat a 6,2 % chlapcov. Diskrimináciu ako porušenie práv v školskom prostredí uvádzali výrazne častejšie žiaci stredných škôl (8,8 %, ZŠ 5,3 %), najmä žiaci navštevujúci gymnáziá (12,7 %), a vo vzťahu k ročníkom štúdia predovšetkým žiaci 2. ročníka, kde diskrimináciu v škole uvádzal viac ako každý desiaty oslovený. Pritom na diskrimináciu poukazovali približne len 3 % žiakov 7. a 8. ročníkov základnej školy (3,9 %, resp. 3,1 %), ale už 7,9 % žiakov posledného, 9. ročníka. Výsledky výskumu tak poukazujú na tendenciu nárastu prejavov diskriminácie v základných školách so zvyšujúcim sa ročníkom. Diskrimináciu v škole pociťujú v najvyššej miere oslovení žiaci žijúci vo veľkých mestách do 100 000 obyvateľov (10,4 %). V ostatných lokalitách sa diskriminácia objavuje v odpovediach približne 6 % respondentov (do 2 000 obyvateľov 6,7 %, 2 001 – 10 000 obyvateľov 6,4 %, 10 001 – 50 000 obyvateľov 6,7 % a nad 100 000 obyvateľov 6,3 %). Rozdiely podľa krajov SR dokumentujú, že diskriminácia je najrozšírenejšia na pôde základných a stredných škôl v Trnavskom kraji, kde na ňu poukazovalo až 13,6 % respondentov, a v Žilinskom a Banskobystrickom kraji (7,7 %, resp. 7,0 %). Najmenej sa objavuje v odpovediach žiakov Nitrianskeho kraja (4,1 %).

Ponuku, predaj a požívanie drog ako porušenie práv v školskom prostredí zaznamenalo 7,1 % žiakov. Ide predovšetkým o nasledujúce situácie: fajčenie, ponuka a požívanie alkoholu, ponuka drog. Uvedené porušenie ľudských práv uvádzali o málo výraznejšie chlapci ako dievčatá (chlapci 3,7 %, dievčatá 3,4 %), najmä žiaci stredných škôl (4,4 %, ZŠ 2,6 %), z nich najviac gymnazisti (5,1 %). Predaj, užívanie a ponuku drog najmenej deklarovali žiaci 7. a 8. ročníkov základných škôl (2,0 %, resp. 2,4 %). Možno konštatovať, že so zvyšovaním veku respondentov, a teda aj navštevovaného ročníka, stúpa počet žiakov uvádzajúcich predaj, ponuku a užívanie drog v škole. Najčastejšie poukazovali na uvedenú skutočnosť žiaci 3. ročníkov strednej školy (5,6 %). S uvedeným typom porušenia práv sa najčastejšie stretávajú žiaci z najmenších sídelných jednotiek, z obcí do 2 000 obyvateľov (5,8 %), a z veľkých miest do 100 000 obyvateľov (5,2 %). Zaujímavá je skutočnosť, že ponuku drog uvádzali v najnižšom percente žiaci žijúci vo veľkomestách nad 100 000 obyvateľov (1,3 %) v Bratislavskom kraji. Predpokladáme, že v uvedenom prípade ide najmä o ponuku, predaj a konzumáciu legálnych drog, ako je alkohol a fajčenie. Porušovanie tohto práva je najrozšírenejšie v školách Žilinského kraja (5,5 %).

Na základe **porovnania typov porušenia práv v škole v analyzovanom výskume (rok 2012) a vo výskumoch realizovaných v rokoch 2007 a 2009** možno konštatovať, že najčastejšie uvádzaným typom porušenia práv v školskom prostredí je nemožnosť prejaviť svoj názor, diskriminácia a šikanovanie. Výsledky ďalej potvrdili, že do popredia sa jednoznačne dostáva porušovanie práva na slobodu prejavu. Súčasní mladí ľudia si tak viac uvedomujú dôležitosť práva na vlastný názor. Zaujímavé je zistenie, že stále viac žiakov základných a stredných škôl je presvedčených, že k porušeniu ľudských práv v škole nedochádza (rok 2007 – 30 %, rok 2009 – 41,9 %, rok 2012 – 44,3 %), a to i napriek neustále deklarovanému a výskumami podporenému nárastu násilia a šikanovania aj v prostredí škôl.

Preferencia osoby pri riešení porušenia ľudských práv v školskom prostredí

Pri riešení problému sa žiaci najčastejšie obracajú na **učiteľa** (31,4 %), prípadne na **rodičov** (23,9 %). O niečo menej sa obracajú na **spolužiaka** (16,6 %) alebo **kamaráta** (17,2 %). Len 5,5 % žiakov hľadalo pomoc u súrodencov a 2,9 % u partnera. **Až 16,4 % žiakov si problém porušenia ľudských práv necháva pre seba.** Necelé 1 % respondentov hľadalo pomoc u **iného príbuzného**, prípadne u **odborníka z linky dôvery** (zhodne po 0,9 %). Päť žiakov (0,3 %) deklarovalo žiadosť o pomoc zo strany **inštitúcií pre ľudské práva**.

Na výber osoby, ktorú žiak preferuje pri riešení porušenia ľudských práv, vplýva pohlavie respondenta. S porušením ľudských práv v školskom prostredí sa o niečo častejšie nestretli chlapci ako dievčatá (chlapci 40,3 %, dievčatá 38,1 %). Je teda zrejmé, že dievčatá sú vo vyššom percente svedkami porušovania ľudských práv v škole. Zatiaľ čo skúmaní chlapci si skúsenosť častejšie nechávajú pre seba a neriešia ju s inou osobou (19,6 %, dievčatá 13,3 %), dievčatá sa vo výrazne vyššej miere obracajú s požiadavkou o riešenie na rodičov (26,1 %, chlapci 21,6 %), učiteľa (35,7 %, chlapci 26,9 %), ale aj na spolužiakov (18,7 %, chlapci 14,3 %), kamaráta, kamarátku (18,6 %, chlapci 15,8 %) a partnera (3,6 %, chlapci 2,2 %). Výsledky výskumu potvrdili, že častejšie si nechávajú riešenie problému pre seba žiaci stredných škôl (19,6 %, ZŠ 13,4 %), najmä žiaci gymnázií (22,9 %) a žiaci najvyššieho ročníka strednej školy (24,4 %). Možno konštatovať, že so zvyšovaním veku respondentov, a teda aj ročníka štúdia, rastie počet žiakov, ktorí porušenie ľudských práv neriešia a problém si nechávajú len pre seba (7. ročník 10,8 %, 8. ročník 12,3 %, 9. ročník 15,9 %, 1. ročník 15,7 %, 2. ročník 18,6 %, 3. ročník 24,4 %) – pozri graf 2.

Graf 2: Žiaci, ktorí porušenie ľudských práv neriešili, nechali si to pre seba (podľa ročníka štúdia v %)

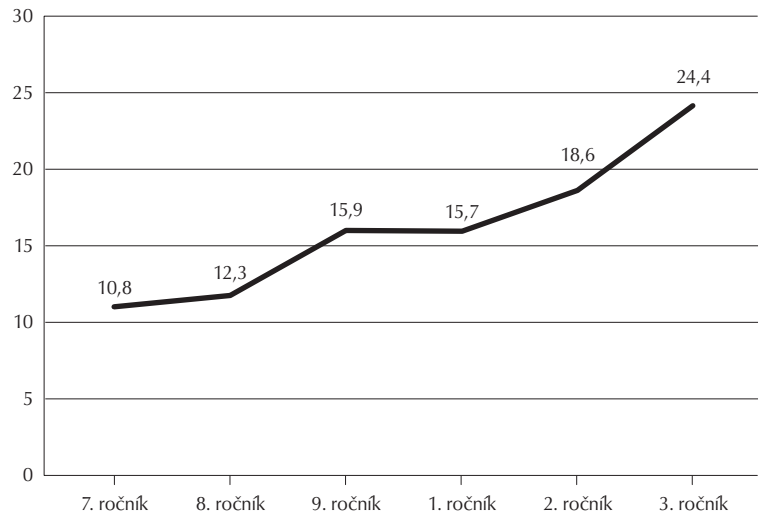

Je teda zrejmé, že zatiaľ čo žiaci stredných škôl výrazne častejšie ako žiaci základných škôl problém porušenia ľudských práv v škole neriešia a nechávajú si ho pre seba, žiaci základných škôl sa obracajú o pomoc na rodičov, učiteľov i spolužiakov. Pomoc u rodičov hľadalo 25,4 % mladších žiakov a 22,3 % stredoškolákov, pričom rozdiely sú ešte výraznejšie v prípade učiteľov. Tu vyhľadalo pomoc pri riešení porušenia ľudských práv 35,3 % žiakov základných škôl a 27,1 % žiakov stredných škôl. Aj na riaditeľa školy, spolužiaka i kamaráta sa obracali častejšie žiaci základných škôl. Rozdiely sa potvrdili aj vzhľadom na navštevovaný ročník štúdia. V najvyššom percente zo všetkých riešia porušenie ľudských práv najmladší respondenti, žiaci 7. ročníkov základných škôl – s kamarátmi (22,7 %), ale aj s učiteľmi a riaditeľom školy (39,7 %, resp. 14,0 %), so spolužiakmi (23,0 %), s rodičmi (30,0 %), so súrodencami (9,0 %) a s inými príbuznými (1,7 %).

Na výber osoby pri riešení porušenia ľudských práv má významný vplyv aj prístup učiteľov k žiakovi a vzťahy v rodine, typ domáceho prostredia. Na učiteľa a riaditeľa školy sa obracajú vo väčšej miere žiaci, ktorých učitelia preferujú liberálny a demokratický prístup, ako tí, u ktorých je zrejmý autoritatívny prístup. Zároveň výrazne častejšie žiadajú o pomoc rodičov žiaci žijúci v úplnej rodine s oboma vlastnými rodičmi (32,0 %). Títo respondenti si zároveň v najnižšom zastúpení nechávajú pre seba skutočnosť porušenia ľudských práv v škole (15,8 %), na rozdiel od respondentov žijúcich v rodine neúplnej alebo doplnenej (19,0 %, resp. 18,5 %). Problémy spojené s porušením práv si nechávajú častejšie pre seba žiaci pochádzajúci z miest do 50 000 obyvateľov (18,2 %) a z najmenších lokalít, do 2 000 obyvateľov (16,6 %). Práve respondenti z najmenších obcí najviac zo všetkých riešia problém porušenia ľudských práv v škole za pomoci učiteľov (35,2 %), prípadne s inou osobou školy (2,4 %) a s partnerom (3,6 %). Naopak, žiaci základných a stredných škôl žijúci vo veľkých mestách do 100 000 obyvateľov v najvyššom percente vyhľadávajú pomoc rodičov (27,8 %), kamarátov (19,8 %) a spolužiakov (18,7 %). S porušením práv v škole sa najčastejšie nestretli žiaci z Trenčianskeho kraja (45,1 %). Za nimi nasledujú žiaci z Košického (41,9 %), Trenčianskeho (41,1 %), Banskobystrického (40,2 %) a Bratislavského kraja (39,7 %). Uvedenú skutočnosť deklarovalo len 33,9 % žiakov základných a stredných škôl Nitrianskeho kraja. Zaujímavo sa javí skutočnosť, že opýtaní z Bratislavského a Banskobystrického kraja v najvyššom počte uviedli, že problém neriešili a ponechali si ho pre seba (18,8 %, resp. 18,6 %).

Na základe **porovnania preferencie osoby** pri riešení porušenia práva v školskom prostredí u **žiakov základných a stredných škôl** možno konštatovať, že podľa výpovedí žiaci oboch typov škôl riešia problém porušenia práv s rovnakými osobami, avšak miera preferencie osôb je iná. Výsledky výskumu potvrdili, že poradie prvých dvoch preferovaných osôb pri riešení porušenia práv v školskom prostredí je identické tak v prostredí základných, ako aj stredných škôl. Rozdiely sa prejavili v ďalšom poradí. Zatiaľ čo žiaci základných škôl sa následne obracajú o pomoc na kamarátov a spolužiakov, stredoškoláci si riešenie ponechávajú pre seba. Častejšie ako žiaci základných škôl sa teda s problémom uzatvárajú a problém neriešia za pomoci iného. Neriešenie problému za pomoci inej osoby sa u žiakov základných škôl objavuje až na piatom mieste v poradí preferencie. Ďalej sa žiaci oboch stupňov škôl obracajú o pomoc na riaditeľa školy a následne na súrodenca, partnera a iného zamestnanca školy. Najmenej frekventovaní sú odborníci linky dôvery, ktorých vyhľadávajú približne rovnako žiaci základných aj stredných škôl, a na poslednom mieste sa ako činitele pomoci pri porušovaní ľudských práv v prostredí školy umiestnili inštitúcie pre ľudské práva.

Porovnaním údajov za roky 2007, 2009 a 2012 sa zistili identické výsledky prvých dvoch poradí preferencie osôb, na ktoré sa respondenti pri porušení práv v školskom prostredí obrátili. Žiaci základných a stredných škôl vo všetkých sledovaných rokoch vyhľadávajú najčastejšie pomoc učiteľov a rodičov. Vysoké percento oslovených sa obracia o pomoc aj na kamarátov a spolužiakov. Poradie osôb, ktoré požiadali oslovení žiaci základných a stredných škôl o pomoc pri porušení ľudských práv, podrobne popisuje tabuľka 1.

Tabuľka 1: Poradie osôb, ktoré požiadali oslovení žiaci základných a stredných škôl o pomoc pri porušení ľudských práv

	rok 2007		rok 2009		rok 2012	
	základná škola	stredná škola	základná škola	stredná škola	základná škola	stredná škola
1.	učiteľ	učiteľ	učiteľ	učiteľ	učiteľ	učiteľ
2.	otec, matka	otec, matka	otec, matka	otec, matka	otec, matka	otec, matka
3.	spolužiak	spolužiak	kamarát	nikto	kamarát	nikto
4.	kamarát	kamarát	spolužiak	spolužiak	spolužiak	kamarát
5.	nikto	nikto	nikto	kamarát	nikto	spolužiak
6.	riaditeľ	riaditeľ	riaditeľ	riaditeľ	riaditeľ	riaditeľ
7.	súrodenec	súrodenec	súrodenec	partner	súrodenec	súrodenec
8.	zamestnanec školy	partner	partner	súrodenec	partner	partner
9.	partner	zamestnanec školy	linka dôvery	zamestnanec školy	zamestnanec školy	zamestnanec školy
10.	linka dôvery	linka dôvery	zamestnanec školy	linka dôvery	príbuzný	iný
11.	príbuzný	iný	príbuzný	príbuzný	linka dôvery	linka dôvery
12.	inštitúcia	príbuzný	iný	iný	iný	inštitúcia
13.	iný	inštitúcia	inštitúcia	inštitúcia	inštitúcia	príbuzný

Riešenie oznámeného porušenia práv učiteľmi

Okrem preferencie osoby na riešenie problému porušenia práv v školskom prostredí u žiakov základných a stredných škôl nás zaujímalo, ako vzniknutú situáciu porušenia práv žiaka riešili učitelia a ako na ňu reagovali v prípade, že sa na nich žiaci obrátili s pomocou o riešenie. Na položenú otázku o spôsobe riešenia porušenia ľudských práv v škole učiteľmi **neodpovedalo 313 (16,3 %)** oslovených žiakov základných a stredných škôl. Z tých respondentov, ktorí **uviedli konkrétnu odpoveď**, 403 (25,0 %) sa vyjadrilo, že s porušením ľudských práv na pôde školy sa nestretli. Od oslovených žiakov základných a stredných škôl, ktorí priznali porušenie ľudských práv a s riešením problému sa obrátili na svojich učiteľov, sme získali 1 483 odpovedí s konkrétnym spôsobom riešenia, pričom 147 (9,9 %) žiakov volilo odpoveď „neviem“. Zaujímavo sa javí skutočnosť, že až 93 (6,3 %) žiakov je presvedčených, že učitelia problém porušenia práv neriešia. Najčastejším spôsobom riešenia porušenia ľudských práv v škole zo strany učiteľov je podľa výpovedí oslovených žiakov **písomná poznámka, prípadné predvolanie rodičov do školy (38,2 %), slovné potrestanie vinníka spojené s dohováraním (28,6 %)**. Percentuálne zastúpenie ostatných typov riešenia problémov je pod hranicou 10 %. Zarážajúci je fakt, že 27 (1,8 %) žiakov označilo telesný trest a 40 (2,7 %) krik a nadávanie (pozri graf 3).

Graf 3: Spôsob riešenia porušenia ľudských práv učiteľom

Legenda: neviem, nepamätám si, slovný trest (napomenutie, pokarhanie), telesný trest (facka, bitka), zhoršená známka zo správania, poznámka, predvolanie rodičov, posielanie za dvere, zostávanie po škole, písomka, skúšanie, úloha navyše, krik, nadávanie, nepoužívajú tresty.

Poznámka: Graf znázorňuje len tých žiakov, ktorí odpovedali. Žiaci mali možnosť uviesť viac odpovedí súčasne; N = 1 483 odpovedí.

Rozdiely medzi pohlaviami potvrdili, že tak u chlapcov, ako aj u skúmaných dievčat patrí medzi najčastejšie uvádzané spôsoby riešenia porušenia ľudských práv učiteľmi poznámka a predvolanie rodičov do školy a slovné tresty (napomenutie, pokarhanie). Pritom zatiaľ čo v prípade poznámky sú výsledky za obe pohlavia takmer identické (chlapci 35,6 %, dievčatá 34,9 %), v prípade slovných trestov tieto výrazne častejšie uvádzali oslovené dievčatá (29,2 %, chlapci 23,3 %). Zároveň vo vyššom percente deklarovali aj písomku, skúšanie, prípadne úlohu navyše (2,9 %, chlapci 1,7 %), krik a nadávanie zo strany učiteľa (2,8 %, chlapci 2,1 %) a súčasne častejšie priznávali, že porušenie práv učitelia školy neriešia (6,2 %, chlapci 4,9 %). Naopak, chlapci viac uvádzali telesné tresty (2,0 %, dievčatá 1,4 %). Telesné tresty sú príznačné ako spôsob riešenia porušenia ľudských práv učiteľom najmä u žiakov základných škôl (1,9 %, SŠ 1,5 %), žiakov 8. ročníkov základných škôl, ale aj 9. ročníkov a 2. ročníkov stredných škôl (7. ročník 1,7 %, 8. ročník 2,1 %, 9. ročník 1,9 %, 1. ročník 1,4 %, 2. ročník 1,9 %, 3. ročník 1,3 %). Uvedenú skutočnosť potvrdili najčastejšie respondenti iných ako definovaných rodinných prostredí, napr. z detských domovov a podobne (5,9 %), žiaci žijúci vo veľkých mestách do 100 000 obyvateľov (4,2 %), z Košického kraja (4,0 %). Pritom telesné tresty ako spôsob riešenia porušenia práv dieťaťa zo strany učiteľa neuviedol ani jeden oslovený z Bratislavského kraja. Žiaci základných škôl častejšie ako žiaci stredných škôl zároveň uvádzali poznámky

a predvolanie rodičov do školy (41,7 %, SŠ 27,8 %), ale aj písomky, prípadne skúšanie a úlohy navyše (2,6 %, SŠ 2,1 %). Tieto typy riešenia dominujú najmä v malých mestách do 10 000 obyvateľov (39,9 %) a následne vo veľkomestách nad 100 000 obyvateľov (35,3 %), pri písomke vo veľkomestách (4,0 %). Je zrejmé, že práve vo veľkých mestách učitelia riešia problémy najčastejšie zo všetkých tak za pomoci rodičov, ako aj slovným napomenutím, telesným trestom, písomkou či prácou navyše, ale aj krikom a nadávkami. Naopak, žiaci z najmenších obcí v najvyššom počte uviedli, že učitelia problém porušenia práv žiaka v škole neriešia (do 2 000 obyvateľov 7,3 %, 2001 – 10 000 obyvateľov 3,9 %, 10 001 – 50 000 obyvateľov 6,4 %, 50 001 – 100 000 obyvateľov 6,0 % a nad 100 000 obyvateľov 6,3 %).

Druhy trestov

K výchove dieťaťa patrí na jednej strane prejav uznania, na druhej strane aj riešenie rôznych prehreškov. Formy trestania detí, ktoré uplatňujú rodičia, ale aj učitelia v škole, môžu poukázať na ďalšiu oblasť porušovania, resp. nedodržiavania práv detí. Žiaci základných a stredných škôl mali vo výskume uviesť najčastejšie tresty, ktoré učitelia v škole používajú.

Z oslovených 1 924 žiakov základných a stredných škôl **len každý desiaty (9,8 %)** uviedol, že učitelia tresty vo výchove **nepoužívajú, 252 (13,1 %) žiakov** na otázku **neodpovedalo** a **68 (4,1 %) žiakov** volilo odpoveď **„neviem“**. Zo získaných konkrétnych odpovedí najfrekventovanejšou formou trestania je podľa žiakov základných a stredných škôl **poznámka alebo iný typ komunikácie s rodičmi**, ktorú prezentovala takmer polovica oslovených (47,6 %). Nasleduje **písomka, skúšanie, prípadne úloha navyše ako forma trestu pre žiakov** (32,2 %) a **posielanie za dvere alebo pobyt po škole** (13,8 %). Na štvrtom mieste v poradí najčastejšie používaných trestov zo strany učiteľov je **dohováranie, vyhrešenie a iný slovný trest**, ktoré uvádzalo 13,1 % oslovených. Necelých 7 % (6,6 %) žiakov ako najčastejšie používaný trest učiteľov voči žiakom napísalo **krik a nadávanie** a 5,7 % **zníženie známky zo správania**. Zarážajúca je skutočnosť, že **až 79 (4,7 %) žiakov** označilo za často používaný **telesný test**, avšak uvedená hodnota **za sledované obdobie rokov 2007, 2009 a 2012 neustále klesá**.

Na spôsob trestania žiakov učiteľmi vplýva niekoľko faktorov. Jedným z nich je pohlavie žiakov. Medzi druhy trestania uplatňované **vo väčšej miere u dievčat** ako u chlapcov patrí:

- poznámka alebo iný typ komunikácie s rodičmi (dievčatá 26,3 %, chlapci 21,2 %) ,
- písomka, skúšanie, úloha navyše (dievčatá 18,4 %, chlapci 14,0 %),
- vykázanie z triedy, zostávanie po škole (dievčatá 8,1 %, chlapci 5,6 %),
- slovné tresty (dievčatá 7,7 %, chlapci 5,3 %).

Medzi tresty, ktoré uvádzali **viac chlapci**, patria tieto druhy:

- telesný trest (chlapci 3,4 %, dievčatá 1,4 %),
- krik, nadávanie (chlapci 3,4 %, dievčatá 3,2 %).

Ďalším faktorom vplývajúcim na druh trestu je **vek** žiakov, teda ročník štúdia. Medzi druhy trestov, ktoré sú uplatňované učiteľmi výrazne častejšie **u žiakov základných škôl**, patria tieto:

- poznámka alebo iný typ komunikácie s rodičmi (čím nižší vek, tým vyššia miera trestania; so zvyšujúcim sa vekom teda klesá),
- telesný trest (7. ročník 9,0 %, 8. ročník 5,1 %, 9. ročník 5,0 %, teda opäť klesajúca tendencia),
- vykázanie z triedy, zostávanie po škole (stúpajúci trend, najvypuklejšie sa tento druh trestu prejavil v 9. ročníku),
- slovný trest, napomenutie učiteľom.

Medzi tresty uplatňované učiteľmi vo väčšej miere **u žiakov stredných škôl** patria tieto druhy:

- písomka, prípadne skúšanie žiakov (uvedený druh trestu prezentovali najčastejšie žiaci 2. ročníka – takmer každý druhý – 46,4 %; v 1. ročníku 27,4 %, v 3. ročníku 35,6 %),
- zhoršenie známky zo správania (so zvyšovaním ročníka percento klesá – 1. ročník 9,0 %, 2. ročník 7,6 %, 3. ročník 5,3 %; u žiakov základných škôl dosahuje hodnotu približne 4 %),
- krik, hádka (majú približne rovnaké zastúpenie u mladších aj starších respondentov, najčastejšie sa vyskytujú v odpovediach žiakov 1. ročníka strednej školy).

Všeobecne možno konštatovať, že v závislosti od veku respondentov sa mení dominancia určitých druhov trestov používaných učiteľmi v škole. Uvedené zistenie môže signalizovať zmenu funkcie druhov trestania v jednotlivých fázach veku žiaka (pozri graf 4).

Na preferenciu určitého konkrétneho trestu významne vplýva aj typ výchovného prístupu učiteľov k žiakom.

Druhy trestov, ktoré vo výchove najčastejšie používajú voči žiakom **učitelia s direktívnym** (z pohľadu skúmaných žiakov) **prístupom**:

1. poznámka, predvolanie rodičov,
2. písomka, skúšanie, úloha navyše,
3. posielanie za dvere, zostávanie po škole,
4. krik a nadávky,
5. telesný trest.

Druhy trestov, ktoré vo výchove najčastejšie používajú voči žiakom **učitelia s partnerským** (z pohľadu skúmaných žiakov) **prístupom**:

1. poznámka, predvolanie rodičov,
2. písomka, skúšanie, úloha navyše,
3. slovný trest, dohováranie,
4. posielanie za dvere, zostávanie po škole,
5. nepoužívajú tresty.

Po ďalšej analýze výsledkov zistíme, že:

- učitelia s partnerským prístupom k žiakom častejšie podľa výpovedí skúmaných žiakov tresty nepoužívajú,
- slovné tresty, dohováranie je výraznejšie u učiteľov s partnerským prístupom k žiakom,
- poznámky alebo iný typ komunikácie s rodičmi sú rovnomerne zastúpené u oboch typov prístupu učiteľov k žiakom,
- zhoršenie známky zo správania dominuje u učiteľov s direktívnym prístupom k žiakom,
- telesný trest používajú častejšie učitelia s direktívnym prístupom,
- vykázanie z triedy, zostávanie po škole je využívané viac u učiteľov s direktívnym prístupom,
- písomka, skúšanie, prípadne úloha navyše je ako trest pre žiakov využívaná približne rovnako, bez ohľadu na prístup učiteľa k žiakom,
- až 8,2 % žiakov uviedlo u direktívne pôsobiacich učiteľov ako druh trestania krik a nadávanie, v prípade učiteľov s partnerským vzťahom k žiakom sa tento druh trestu objavil v odpovediach 5,2 % respondentov.

Graf 4: Druhy trestov podľa ročníka

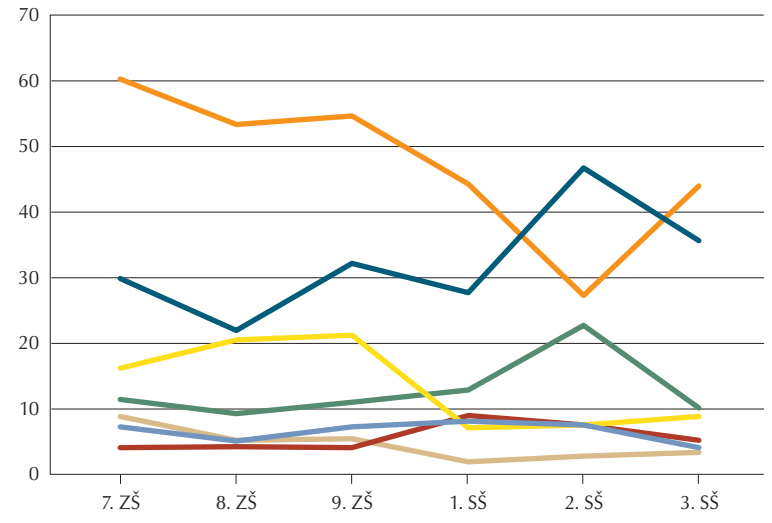

Legenda: slovný trest, telesný trest, zhoršená známka zo správania, poznámka, predvolanie rodičov, písomka, skúšanie, úloha navyše, posielanie za dvere, zostávanie po škole, krik a nadávanie.

Poznámka: Graf znázorňuje len výsledky vybraných druhov trestov.

Z výsledkov vyplýva, že poradie je identické len pri prvých dvoch najpoužívanejších trestoch učiteľov voči žiakom, a to tak pri učiteľoch s direktívnym prístupom, ako aj tých s partnerským vzťahom k žiakom. Za nimi nasledujú u učiteľov s direktívnym prístupom aj direktívnejšie tresty, ako napr. posielanie za dvere, krik, nadávky a telesný trest, u učiteľov s partnerským prístupom tresty ako dohováranie a posielanie za dvere a tiež nepoužívanie žiadnych trestov. Poslednú uvedenú skutočnosť deklaroval pri učiteľoch s partnerským prístupom k žiakom viac ako každý desiaty oslovený žiak.

Porovnaním výsledkov výskumu za súbory žiakov základných a stredných škôl sa zistilo, že používanie trestov zo strany učiteľov je výraznejšie na základných ako stredných školách. Skutočnosť, že učitelia nepoužívajú tresty, potvrdilo 12,5 % žiakov stredných škôl, pričom hodnota je nižšia ako pri predchádzajúcom zisťovaní z roku 2009 (14,7 %), a len 7,5 % žiakov základných škôl (oproti 7,4 % v roku 2009). Približne 4 % žiakov základných aj stredných škôl volili odpoveď „neviem“ (ZŠ 4,2 %, SŠ 4,0 %). Sledovanie konkrétnych druhov trestov potvrdilo **na stredných školách** (oproti základným školám) **dominanciu trestov, ako je** len **znížená známka zo správania** (SŠ 7,0 %, ZŠ 4,7 %) a **písomka, skúšanie, prípadne úloha navyše** (SŠ 37,5 %, ZŠ 27,5 %), **na základných školách** prevažuje trestanie žiakov formou **poznámky alebo inej komunikácie s rodičmi** (ZŠ 55,8 %, SŠ 38,3 %), **slovný trest, napomenutie žiaka** (ZŠ 15,6 %, SŠ 10,4 %), **posielanie za dvere, zostávanie po škole** (ZŠ 19,2 %, SŠ 7,9 %). Na základných školách dvojnásobne viac skúmaných žiakov ako na stredných školách uviedlo používanie **telesných trestov** (ZŠ 6,9 %, SŠ 2,9 %). **Krik a nadávanie** zo strany učiteľov má približne rovnaké zastúpenie v trestaní žiakov na oboch stupňoch škôl a uviedlo ho približne 6 % oslovených (ZŠ 6,4 %, SŠ 6,6 %).

Na základe **porovnania** druhov trestov v školskom prostredí v analyzovanom výskume **(rok 2012)** a vo výskumoch **z rokov 2007 a 2009** možno konštatovať, že najfrekventovanejším druhom trestania žiakov základných a stredných škôl učiteľmi vo všetkých sledovaných rokoch bola poznámka, predvolanie rodičov do školy, prípadne iný kontakt s rodičmi (rok 2007 – 40,2 %, rok 2009 – 35,2 %, rok 2012 – 47,6 %), pričom ich význam pri trestaní žiaka neustále stúpa. Na druhej strane komparáciou výsledkov zaznamenávame pokles takých trestov, ako je slovný trest, zhoršená známka zo správania a telesný trest. Súčasne však vzrastá počet žiakov, ktorí poukazujú na to, že učitelia využívajú najmä písomku, prípadne skúšanie a úlohu navyše, už spomínanú poznámku a predvolanie rodičov, ale najmä krik a nadávky. Práve uvedený druh trestania žiakov má neustále stúpajúcu tendenciu (rok 2007 – 2,6 %, rok 2009 – 6,3 %, rok 2012 – 6,6 %). Uvedená skutočnosť dokumentuje, že krik a nadávky našli svoje miesto nielen v živote mladých ľudí, ale že neovládateľný hnev vedie k nadávkam a kriku v určitých situáciách aj učiteľov.

Mgr. Marcela BIELIKOVÁ,
Ústav informácií a prognóz školstva
Ilustračné foto Ján SÚKUP

Zdroj: Bieliková, M.: *Ľudské práva v škole a rodine. Záverečná správa z výskumu.* Bratislava 2012. 86 s.

Ad: Maturitná skúška zo slovenského jazyka a literatúry 2012 (UN 9/2013)

REAKCIA NA ČLÁNOK

Nedá mi nereagovať na článok *Maturitná skúška zo slovenského jazyka a literatúry 2012* v Učiteľských novinách č. 9/2013. Pani Mgr. B. Mizerová v ňom predviedla, ako nekonkrétne sa dá odpovedať na konkrétnu otázku. Záplavou grafov a štatistík chcela odpovedať na to, prečo sú otázky nezrozumiteľné a plné chytákov. Chápem, že maturitná skúška z materinského jazyka je dôležitá, ale nechápem, prečo niektorí pracovníci NÚCEM chcú dokázať našim mladým ľuďom, že nič nevedia a nič sa nenaučili. Otázky sú často chybné a nejednoznačné, čo nakoniec priznali aj v štatistikách. Mylná je aj informácia p. Mgr. Mizerovej, že maturitné otázky sú z národnej literatúry našej krajiny. A čo ostatná svetová literatúra a teória literatúry, kde sa stratili? Veď maturitné otázky sú aj z týchto oblastí. Vo svojej odpovedi urazila študentov, ktorí sa pýtali na konkrétne veci, svojimi „myšlienkami, ktoré sa jej natískajú“. Odporúčam jej posadiť sa do lavice a skúsiť absolvovať celú maturitnú skúšku, a potom by zrejme prišla na iné myšlienky.

Ak by jej naozaj išlo o zvyšovanie úrovne vzdelania, mala by sa pani Mgr. Mizerová a tí, ktorí pripravujú maturitné otázky, zamyslieť nad tým, ako ich formulovať, aby boli jasné, zrozumiteľné a vyzdvihli schopnosti našich mladých ľudí a dali im možnosť výberu.

Mgr. Ľ. UČŇOVÁ

Vážená pani Mgr. Učňová.

V prvom rade by som rada poopravila informáciu o zodpovednosti za článok o Maturite 2012, keďže Vašej pozornosti azda uniklo, že v druhej časti nášho príspevku sa už hovorilo o testovaní deviatakov T9, za ktoré zodpovedá Mgr. Mizerová.

V druhom rade by som chcela podotknúť, že zverejnená otázka maturanta i odpoveď na ňu boli iba úryvky, ako bolo aj v texte uvedené. Pokiaľ ide o národnú literatúru, spomenula som ju preto, lebo maturant sa vyslovene pýtal na maturitnú skúšku zo SJL a išlo mu práve o materinský jazyk, preto je pochopiteľné, že vysvetlenie sa týkalo slovenského jazyka ako takého a slovenskej literatúry ako nášho národného kultúrneho dedičstva. Okrem toho aj v úryvku odpovede bolo spomenuté, že *„pokiaľ ide o maturitu z literatúry, je dôkazom prehľadu absolventa v jednom zo základných druhov umení, ktoré sprevádza človeka po tisícročia“*, čím, pochopiteľne, nebola myslená iba slovenská literatúra.

V ďalších riadkoch si dovolím pripojiť ešte časť odpovede na otázky maturanta, keďže reaguje aj na Vašu pripomienku.

„Zásadnými dokumentmi pre Vás ako maturanta sú cieľové požiadavky z daných predmetov, ktoré nájdete na stránke Štátneho pedagogického ústavu: www.statpedu.sk/sk/Cielove-poziadavky-na-maturitne-skusky/Platne-do-sk-r-2010-2011.alej, /www.statpedu.sk/sk/Cielove-poziadavky-na-maturitne-skusky/Platne-od-sk-r-2011-2012.alej.

Ďalej sú záväznými dokumentmi špecifikácie testov zo SJL a CUJ, ktoré sú zverejnené na stránke Národného ústavu certifikovaných meraní vzdelávania www.nucem.sk/sk/maturita.

Pokiaľ ide o samotné testy EČ MS, sú porovnateľné s testami v iných európskych krajinách, vytvárajú sa podľa zásad tvorby testov a prepracovanej metodológie, kde je forma ‚chytákov‘ neprípustná. Žiadna z testových položiek nie je chytákom, všetko je založené na pozornom čítaní, porozumení textu a, samozrejme, aj vedomostiach študenta. Neuvádzate, ktoré konkrétne otázky považujete za chytáky, resp. také, ktoré sa študenti neučia – treba si ich však porovnať so spomínanými dokumentmi.“

Zverejnený článok čerpá zo *Správy o výsledkoch externej časti a internej časti maturitnej skúšky zo slovenského jazyka a literatúry*, ktorú každoročne zverejňuje NÚCEM na svojej webovej stránke. Toto zverejnenie má slúžiť najmä ako pomôcka pre vyučujúcich, ktorí môžu na základe analýz jednotlivých testových položiek a vyvodenia záverov z nich svojich žiakov upozorniť na problematické miesta.

Pokiaľ ide o Váš názor, že naším záujmom je dokázať mladým ľuďom, že nič nevedia, o opaku Vás môže presvedčiť práve spomínaná správa, kde sa popri problematických oblastiach jednoznačne poukazuje aj na to, v čom sú naši maturanti veľmi úspešní. Cieľom testovania (či už pri EČ MS, alebo pri T9) rozhodne nie je dokazovať, čo žiaci nezvládajú, avšak ak hodnotíme úspešnosť kohokoľvek v čomkoľvek, nevyhneme sa ani vyhodnoteniu slabých stránok, inak by nebolo možné označiť výsledné hodnotenie za objektívne. A práve analýza toho, kde ešte máme rezervy, nás posúva dopredu nielen pri školských testovaniach, ale aj v bežnom živote, na ktorý by sme mali pripravovať aj našich žiakov.

Na záver by som Vás rada ubezpečila, že predmetoví koordinátori zodpovední za EČ MS (podobne ako aj autori testov EČ) sú skúsení učitelia a maturitnú skúšku absolvovali so svojimi žiakmi.

Vážená pani Mgr. Učňová, v prípade akýchkoľvek Vašich otázok ma neváhajte kontaktovať na e-mailovej adrese alzbeta.palackova@nucem.sk.

Mgr. Alžbeta PALACKOVÁ